DE NEDERLANDSCHE BOTANISCHE VEREENIGING 1845—1945.

Inleiding.

Zoals dat wel meer bij verenigingen het geval is, zij het niet altijd in zo sterke mate, blijkt de geschiedenis der Nederlandsche Botanische Vereeniging gedurende een groot gedeelte van haar eerste 60 jaren ten nauwste verbonden met het streven en werken, met de sympathieën en antipathieën der leidinggevende personen. Immers gingen toen bezieling en leiding uit van één persoon, die aldus zijn stempel drukte op het verenigingsleven. Zeer sterk blijkt dit bij VAN DEN BOSCH en VUYCK, iets minder bij SURINGAR. Om zulk een centrale figuur schaarde zich een kleine kring van werkende leden, die hun vrijwillig op zich genomen taak met geestdrift volbrachten, naast een grotere groep van personen wier voornaamste verdienste was, dat zij de Vereeniging financiëel en soms nog op andere wijze steunden.

Het ligt voor de hand, dat de jaren van VAN DEN BOSCH tot de glorierijkste uit deze geschiedenis behoren: alles toch was nieuw en aanlokkelijk; het nagestreefde doel was schoon en scheen, ten minste in de eerste jaren, bereikbaar; de keur der leden was vol goede wil en werkte eendrachtig samen. In latere jaren kan men een dergelijke ijver en harmonie telkens waarnemen wanneer er een doel bestaat waarvoor gewerkt kon worden, zoals in de eerste tijd der plantenkaartjes, en kort na de oprichting der Zuiderzeecommissie, en thans, nu de jubileumflora in wording is. Dat daarbij een bezielende leiding en een onwankelbaar geloof in de goede uitslag tot de noodzakelijke vereisten behoren, is duidelijk. Beide voorwaarden behoorden bij het wezen van ROELOF BENJAMIN VAN DEN BOSCH. Hij toch was de man die besefte dat „de velden wit waren om te oogsten", dat het juiste ogenblik gekomen was om een tijd van rustige tevredenheid te beëindigen. Want rust heerste in de jaren vóór 1845. Men had lang genoegen genomen met de werken van DE GORTER en VAN HALL, had zich verlustigd in de beschouwing van de fraaie platen uit de eerste delen der Flora Batava, totdat jonge krachten elkaar in Leiden leerden kennen en tot de overtuiging kwamen dat door samenwerking iets beters tot stand gebracht kon worden. Veilig kan men de bakermat der Vereeniging

in Leiden zoeken: dáár zullen de vrienden MOLKENBOER, DOZY en BOURSSE WILS menig gesprek hebben gevoerd met hun vroegere studiegenoot VAN DEN BOSCH, eer zij de stoute schoenen aantrokken en het volgend bericht plaatsten in de „Opregte Zaturdagsche Haarlemsche Courant van 19 Julij A° 1845", welk bericht herhaald werd in dat blad op 26 Julij en 2 Augustus d.a.v.

*** Eenige Nederlandsche Kruidkundigen, die in de Studie der Flora van hun Vaderland belang stellen en dezelve wenschen te bevorderen, hebben zich voorgenomen, om de middelen ter bereiking van dit hun doel te beramen op eene bijeenkomst, te houden te Leyden in het *Hotel du Lion d'Or*, den 15den Augustus eerstkomende, des voormiddags ten 10 ure. Overtuigd van de noodzakelijkheid eener zoo algemeen mogelijke medewerking, noodigen zij bij dezen allen, die hunne belangstelling en wenschen deelen, uit, om aan hunne beraadslagingen te komen deel nemen.

Ter voorkoming van misvatting onderschrijft deze uitnoodiging uit aller naam, R. B. VAN DEN BOSCH.

In die tijd was dit bijna een revolutionnaire daad: een wetenschappelijke vereniging te willen stichten zonder het patronaat van één der in den lande aanwezige hoogleraren! Twee daarvan woonden de oprichtingsvergadering bij: DE VRIESE uit Leiden en COP uit Deventer. Uit het feit, dat aan geen van beiden een bestuursfunctie werd toegekend, kan men zonder tegenspraak afleiden dat het plan tot stichting is uitgegaan van bovengenoemd viertal, dat dan ook in de eerstkomende jaren het bestuur vormde. Met het oog op de verhoudingen in die tijd kan men zeggen, dat het ontbreken van hoogleraren in het bestuur het mogelijk maakte dat de Vereeniging zich ontwikkelde tot een echte kring van vrienden. Van de beide professoren die later de leiding der Vereeniging op zich zouden nemen — OUDEMANS en SURINGAR — had de eerste haar als student helpen oprichten en was de ander kort na de stichting lid geworden. Zij waren zo zeer met haar opgegroeid dat zij het vriendschappelijk karakter van die kring niet meer konden of wilden veranderen.

Op die gedenkwaardige 15e Augustus 1845 waren dan te Leiden tegenwoordig, gevolg gevende aan de uitnodiging, de Heren: Dr VAN DER SANDE LACOSTE, P. A. RICHARD en J. J. F. H. T. MERKUS DOORNIK uit Amsterdam, Prof. M. I. COP uit Deventer, Mr L. H. BUSE uit Haarlem, A. J. DE BRUYN uit Delft, G. BISSCHOP, F. D. VRIJDAG ZIJNEN en Mr C. VAN DER GOES uit 's-Gravenhage, W. Iz.

GEBEL uit Scheveningen, Dr R. B. VAN DEN BOSCH uit Goes, C. F. KRAEPELIEN uit Zeist, Dr F. DOZY, Prof. Dr W. H. DE VRIESE, Dr J. H. MOLKENBOER, J. C. RODBARD, Dr H. BOURSSE WILS en C. A. J. A. OUDEMANS uit Leiden, Dr C. KERBERT uit Koog aan de Zaan en Dr G. TH. F. GROSHANS uit Rotterdam.

Neemt men de moeilijkheid van het reizen in die dagen in aanmerking, dan mag de opkomst zeker groot genoemd worden. Dr DOZY nam het woord, heette de aanwezigen welkom en zette de redenen uiteen die geleid hadden tot het bijeenroepen der belangstellenden. Daarna gaf hij VAN DEN BOSCH de gelegenheid met een redevoering deze bedoelingen te verduidelijken en de plannen voor de toekomst te ontvouwen. Door de gelukkige omstandigheid dat het handschrift — thans in het archief der Vereeniging — in October 1898 door VUYCK werd gevonden onder nagelaten papieren van SURINGAR, kan deze rede hier in haar geheel en in de oorspronkelijke spelling worden weergegeven. VUYCK zond haar aan ABELEVEN voor het archief der Vereeniging met een schrijven, waarin: „Deze rede schijnt nooit in druk verschenen te zijn. Het is echter merkwaardig hoe zelfs nu na meer dan 50 jaar bijna alles nog toepasselijk is en het volstrekt geen verouderde speech zou zijn, al werd zij morgen aan den dag uitgesproken. VAN DEN BOSCH moet een heldere kop geweest zijn".

Augustus 1845.

Toespraak ter opening der eerste vergad. van de Vereeng. voor de Nederlandsche Flora.

Mijne Heeren,

Niet zonder schroom vergunde ik aan mijne vrienden het gebruik van mijnen naam, toen zij meenden, dat een ongeteekende uitnoodiging tot misverstand aanleiding geven of zonder gevolg blijven zoude. Toen zij mij later aanzochten om uit hunnen naam in deze bijeenkomst rekenschap te geven van onze wenschen en voornemens, meende ik mij om die (welligt onvoorzigtige) vergunning daaraan niet te mogen onttrekken. Ik verzoek U, uit *dit* oogpunt te willen beoordeelen hetgeen ik de eer zal hebben U mede te deelen omtrent de bedoeling onzer uitnoodiging, voor zoover die niet reeds in dezelve ligt opgesloten.

Doch alvorens hiertoe over te gaan, voel ik mij gedrongen tot de betuiging onzer erkentelijkheid voor de eer Uwer tegenwoordigheid. Wij verheugen ons daarover, omdat wij in Uwe aanwezigheid te dezer plaatse het bewijs zien, dat onze belangstelling in de studie

onzer Flora door U wordt gedeeld en dat gij met ons eenstemmig zijt omtrent de wenschelijkheid harer bevordering en uitbreiding. Wij verheugen ons, dat onze eerste poging, om aan ons streven openbaarheid te verleenen, weerklank bij U heeft mogen vinden, en dat Gij door Uw hierzijn Uwe bereidwilligheid hebt willen bewijzen om aan onze beraadslagingen deel te nemen. Mogen wij gelukkig zijn in het beramen van *die* middelen, die ons gemeenschappelijk doel kunnen verzekeren!

Wat nu ons doel aangaat, ik begin met daarvan deze omschrijving te geven — eene volledige, wetenschappelijke kennis der in ons vaderland voorkomende planten en als uitvloeisel daarvan eene Flora van Nederland. Dat wij die thans niet bezitten en nog niet kunnen bezitten, zal geen der zake kundige loochenen, evenmin dat wij bij onze naburen, met name bij Duitschland en Engeland in deze zeer verre achterlijk zijn. Het is verre van mij, om bij het uiten dezer opmerking iets verwijtends of geringachtends te bedoelen. Het verschijnsel van stilstand schijnt met de geschiedenis van ons volk gedurende de laatste 50 jaar zoo naauw verbonden te zijn, dat men ook in andere wetenschappen hetzelve opgemerkt heeft. Maar, even als dáár, moet het ook *hier* aansporen tot vooruitgang, tot inspanning van alle krachten om het verzuimde in te halen. Evenzeer is het verre van mij, om door die opmerking de verdiensten van hen te kort te doen, die in onzen tijd door hunne geschriften, tot de kennis van onze Flora hebben bijgedragen. Ik voor mij erken gaarne, veel aan hunnen arbeid verschuldigd te zijn, en niemand zal ontkennen, dat hunne bemoeyingen hebben bijgedragen tot aanwakkering van den lust tot het onderzoek onzer inlandsche gewassen. Als eerste proeve eener Flora van ons land kan zij niet anders als onvolledig zijn, door ontoereikendheid en onvolledigheid der bouwstoffen. Deze mag den schrijvers niet worden geweten. Hun komt de eer toe, daarmede geleverd te hebben wat zij konden. Ons, die den weg, welken zij ingeslagen en (zoo wij hopen niet voor altoos) verlaten hebben, willen vervolgen, komt de taak toe, om die bouwstoffen te vermeerderen en te vervolkomenen, om daardoor die geslachten en soorten, die om de genoemde reden geen volledige bewerking toelieten, door naauwkeuriger en lang voortgezette waarnemingen voor eene latere omwerking geschikt te maken, eindelijk om het aan dezelve ontbrekende aan te vullen.

En dit, Mijne Heeren, kan en zal door onze vereende pogingen mogelijk worden gemaakt, door het tot stand brengen eener vereeniging, waarvan wij straks een plan aan Uwe beoordeeling wenschen te onderwerpen. Hoe groot en uitgestrekt het nut van dusdanige vereenigingen is, bewijst de Flora van Duitschland, die vooral aan

de veelvuldige Tauschvereine en de uitgave van plantenverzamelingen uit verschillende gewesten een groot deel der verbazende ontwikkeling te danken heeft, die zij in de laatste 25 jaren heeft erlangd. In Frankrijk daarentegen, dat met België het straks opgemerkt verschijnsel van stilstand met ons deelt, was het alleen een Decandolle, die met alle botanisten van dat land in betrekking stond, mogelijk eene Flore Française uit te geven. Sedert zijn 20 jaren verloopen. Gemis aan onderlinge mededeeling en aan eenstemmigheid omtrent de rigting hunner studie wordt door de Fransche Botanisten zelve erkend als reden van hunnen stilstand. De aard bovendien der plantenstudie en hare uitgebreidheid, al bepaalt zij zich tot de gewassen van ons kleine vaderland, strekt tot aanbeveling eener vereeniging onzer pogingen. Het wezen toch der wetenschappen, wier voorwerp de Natuur is, is waarneming harer verschijnselen en formen en dan als middel, om, onder een algemeen gezigtspunt gebracht, tot kennis der waarheid te geraken. Hoe grooter derhalve de rijkdom aan ervaring, maar bovenal hoe naauwgezetter en vollediger deze zij, des te zekerder zullen de daaruit afteleiden resultaten, des te stelliger de benadering tot de waarheid wezen. Voor de krachten van enkelen, van sommigen is die taak voorzeker te zwaar, te veelomvattend. Immers voor hoevelen onzer zijn beroepsbezigheden van allerlei aard zoovele beletselen, om ten allen tijde onze Botanische Studien zoodanig te behartigen, als wij zouden wenschen en als haar belang vordert. Hoe is het denkbaar, dat *die* planten van ons vaderland, die eene zoo volledige reeks van waarnemingen tot haar juist begrip vorderen, door enkelen in haar verschillende groeiplaatsen, in alle tijdperken harer ontwikkeling zullen kunnen waargenomen worden. Hoevele geslachten en soorten onzer Phanerogamische Flora behoeven dringend eene kritische herziening; voor hoevelen ontbreken ons daarvoor nog de nodige waarnemingen! Wat is er onberekenbaar veel voor onze Cryptogamen te doen, voor onze inlandsche Algae en Fungi, niettegenstaande gene zoo bij voorkeur in ons waterrijk kustenland thuis behooren, en deze voor een zeer groot gedeelte kosmopolieten genoemd kunnen worden! Doch ik behoef niet meer op te noemen, om aan te toonen, dat de pogingen van weinigen ten eenenmale ontoereikend zijn, en dat alleen de vereende arbeid van alle vaderlandsche kruidkundigen ons het vooruitzicht op eene wetenschappelijke volledige Flora schenken kan.

Er is eene rigting der phytographische studie, M.H., die haar de beschuldiging van onwetenschappelijkheid heeft berokkend, eene beschuldiging, die evenzeer van vooroordeel getuigt, als zij (mijns dunkens althans) van grond ontbloot is. Want moet men al toegeven dat dat gedeelte der kruidkunde door velen, ja door de meesten in,

eenen onwetenschappelijken geest wordt beoefend, dan behoort de onpartijdige toch ten allen tijde indachtig te zijn, dat der wetenschap niet mag geweten worden, 'tgeen schuld is harer beoefenaars. Slechts onkunde van de systematische werken van WAHLENBERG, FRIES, KOCH, WIMMER, C. G. NEES VAN ESENBECK, en van zoovele anderen kan de Phytographie voor wetenschappelijke behandeling onvatbaar achten. Dat 'tgeen oorspronkelijk hulpmiddel voor die studie was, het verzamelen, bewaren enz. van planten, allengs bij zeer velen tot het doel hunner bezigheid is ontaard; dat 'tgeen voor de kruidkundigen eigenlijk bijzaak was, het vinden en bezitten van physiognomische kenmerken, ter voorloopige onderscheiding van het verzamelde, ter ordening der zich steeds vermeerderende ontdekkingen, allengs hoofdzaak werd, en zich hoe langer hoe vaster als hoofdzaak en doel der Systematische Botanie vestigde, — deze verwarring van middel en doel, van bijzaak en hoofdzaak is waarlijk in zoovele wetenschappen opgemerkt, dat zij ons ook in onze wetenschap niet vreemd mag voorkomen. Maar wien is het niet tevens bekend, dat naast en met die verkeerde rigting zich ten allen tijde een betere rigting heeft geopenbaard, en dat de studie der System. Botanie ten allen tijde echt wetenschappelijke beoefenaars heeft bezeten? Wie erkent niet, dat planten volgens schrijvers bestemmen, voor het Herbarium toebereiden en systematisch rangschikken, in onzen tijd van lieverlede plaats maakt voor het eigen onderzoek der levende Natuur, voor het opsporen van verwandtschappen en verschillen onder de plantenformen, ontleend aan hare ontwikkeling, levensgeschiedenis, verspreiding; dat eene biologische rigting der systematische phytographie, haar eene nieuwe ontwikkeling, een nieuw leven begint te verleenen? eene rigting, waardoor hun, die haar volgen, de taak opgelegd wordt, om door het onderzoek der morphologische ontwikkeling der plantenorganen, door opsporing der oorzaken, die in den *bouw* en het leven der planten gelegen zijn, en waardoor zij zich tot familien, geslachten, soorten voor ons oog groeperen, door waarneming eindelijk van de aan ieder derzelven eigenaardige leefwijze en verspreiding, tot eene volledige, wetenschappelijke kennis der planten te geraken. Het is waar, dat zoodoende de scherpe grens tusschen Morphologia, Organographia, Phytographia, Geographia Plantarum wegvalt, maar het is tevens waar, dat deze splitsing kunstmatig en met de eenheid der wetenschap evenzeer in strijd is, als zij, door hare beoefenaars vastgehouden, tot eenzijdigheid en volledigheid voert. Want evenals de Phytograaph, die zich uitsluitend op de kennis der uitwendige physiognomische kenmerken der plantenformen toelegt, dwaalt, zoo dwaalt ook de organoloog, die, met minachting op degenen neerziende, zich

ten doel stelt om het beeld eener ideale plant alléén uit zijne morphologische onderzoekingen van eenige honderden planten-individuen te construeeren.

Welke vruchten eene zulke biologische beoefening der plantenkunde oplevert, al wordt zij ook niet in dien uitgestrekten omvang opgevat, dien wij meenden haar te moeten aanwijzen, leert de Flora van Zweden. Boven alle andere landen van Europa gezegend door het bezit van plantkundigen van den eerste rang, die met nationale voorliefde de studie der planten van hun vaderland ter harte namen en daaraan hunne beste krachten wijdden, bevat Zweden eene Flora, die gevestigd door LINNAEUS, voortgezet door WAHLENBERG, RETZ, SWARTZ en HARTMANN, der voleinding met rassche schreden scheen te naderen. En toch, gij weet het, welke verbazende ontwikkeling, niettegenstaande die voortreffelijke voorbereidingen, de studie der Zweedsche Flora in de laatste 30 jaren nog is vooruitgegaan; hoe die planten, die ons dagelijks omringen, en die ieder Plantkundige volkomen meende te kennen, dáár stof hebben opgeleverd tot wetenschappelijk onderzoek, en hoe dit tot eene reeks van resultaten heeft aanleiding gegeven, die voor onze kennis (ik zou haast zeggen onbekendheid) der Europeesche plantenformen van beslissenden invloed moeten zijn. En onderzoeken wij, langs welken weg, door welke middelen die schat van degelijke en belangrijke opmerkingen, in de *Novitiae Florae Suecicae* en de daarop uitgegeven *Mantissae* nedergelegd, verkregen zijn, onderzoeken wij, hoe zij, het stempel der waarheid dragend, zich hebben kunnen doen gelden als wegwijzers op de nieuw ingeslagen baan der phytographische Botanie, — wij vinden de reden van die verschijnselen in deze gewigtige uitspraken van Zweden's eersten natuuronderzoeker en plantenkenner: „Quid sit species, quid varietas apud plerosque est merum subjectivum quoddam; alii hanc illamve auctoritatem, parum naturam curant; alii ob suam incompletam cognitionem ubique dubia, etiam de rebus notissimis, movere consultissimum ducunt; quave de plenique plantis (etiam trivialibus) idem regnat dissensus ac ante secula et hac via pergens vix unguem latum progredietum scientia. Minus noxiam censemus levitatem, qua novae species hinc inde proponuntur, quam temeritatem, qua magnae ceterum auctoritatis viri, abiter impecto uno alterove specimum sicco, dubia movent de plantis, cuique in Natura perito Botanico distinctissimis.

Est vero alia gravior differentia inter auctores, species *ex externis characteribus modo distinguenter* (ad quos pertinent omnes, specimina sicca herbariorum modo examinantes), et *vivae plantae indulem et vegetationis rationem explorantes.* Multae plantae, quae e charactere distinctissimae videntur, hac modo consideratae in levissimas abeunt

formas; aliae vero, in quibus Herbaristae vix ullas pulpabiles differentias detegunt, e biologicis rationibus divertissimae.

Botanice specialis nobilissima et fundamentalis sine disciplina pars olim aestimata fuit, minè censetur paero infima — at, si priscam suam dignitatem sibi vindicabit, ad naturam vivam et stirpium indolem explorandas revertat."

Gij neemt het niet euvel op, M.H., dat ik tot het schild der auctoriteit heb gegrepen, om 'tgeen ik gewaagd heb nopens de strekking onzer Botanische studiën voor te dragen, tegen de beschuldiging van ongegrondheid of verwaandheid te dekken. Gaarne erken ik, dat die beschouwingen eenigszins vreemd zijn aan de bedoeling waarmede ik als tolk mijner vrienden in Uw midden ben opgetreden. Mijn eigen ervaring echter gaf mij daartoe aanleiding en drong mij die als 't ware op. En wanneer ik naga, hoevelen evenals ik, hunne Botanische studiën zonder genoegzame wetenschappelijke voorbereiding hebben aangevangen met planten-bestemmen en verzamelen; hoevelen, en evenals ik op latere leeftijd aan die studie eene tweede of nog latere plaats in de reeks hunner bezigheden hebben moeten aanwijzen en daardoor verhinderd zijn geworden, om het verzuimde hunner jeugd intehalen, zonder daarom van hunne liefde voor planten en plantenstudie te kunnen scheiden, — dan durf ik tevens vertrouwen, dat zij dezelve niet vreemd aan deze plaats of aan het doel onzer bijeenkomst zullen noemen. Heeft die ervaring toch bij ons de overtuiging doen geboren worden, dat voor onze zucht naar kennis op den ingeslagen weg het gewin luttel was, en dat wij in waarheid natuuronderzoekers moesten worden van plantenbestemmers, die wij waren, — dan moet het ons bemoedigend en verheugend zijn, voor die overtuiging in de woorden en handelingen van hen bevestiging te vinden, die door de zoo belangrijke uitkomsten hunner waarnemingen in het gebied der wetenschap eene hooge plaats bekleeden.

Mag het ons gelukken, aan ons onderzoek der inlandsche gewassen die rigting te geven, dan zal het ons waarlijk aan stof tot onderzoek niet ontbreken. De Flora van Nederland is door de twee grootste Phytographen van Europa, CURT SPRENGEL en DECANDOLLE *arm* genoemd; voor ons moet zij als *rijk* geprezen worden, *rijk* door de ruime gelegenheid tot onderzoek, *rijk* door de verwachting van leering en wetenschap, *rijk* door het uitzigt op . . . . [1])

Slechts voor hem, die de Botanische belangrijkheid van een land naar het getal plantensoorten meet, die het bevat, is het denkbeeld van armoede of rijkdom der Natuur gangbaar. Voor den Kruidkundige, die met wetenschappelijken zin bezield is, is eene lands-

[1]) In het manuscript is deze zin niet voltooid.

streek niet ligt van alle belangrijkheid ontbloot. Waar slechts planten groeyen, daar is voor hem gelegenheid tot opmerking en onderzoek en niet ligt zal hij in zijne verwagting worden teleurgesteld, om iets nieuws te leeren en zijne kennis daardoor te vermeerderen. Voor eenen WAHLENBERG is Lapland, IJsland voor eenen HOOKER rijk aan gewigtige wetenschappelijke ontdekkingen. Onder des eersten hand wordt eene *Flora Lapponica* een meesterstuk van Phytographie! Moge Nederland dan ook door zijne ligging en gesteldheid van zijnen grond, in vergelijking van sommige andere landen een kleiner getal plantensoorten voortbrengen — het onderzoek der laatste jaren heeft overtuigend bewezen, dat dit nog verre is van stellig bekend te wezen. Wij voor ons hechten daaraan eene betrekkelijk geringe waarde. Het ontdekken van nieuwe indigenae is veelal aan het toeval te danken en heeft als zoodanig weinig verdienstelijks. Geheel anders is het met een vernieuwd onderzoek van het onzekere en twijfelachtige in onze kennis van zeer vele planten onzer Flora, geheel anders met eene kritische herziening van het voor zeker en bewezene aangenomene, met eene onbevangene toetsing onzer, op het gezag van anderen steunende, plantenkennis aan de natuur zelve. Een dusdanig vernieuwd onderzoek eischen vele phanerogamengeslachten. Onder die velen noem ik slechts Veronica, Cerastium, Rosa, Rubus, Atriplex, Mentha, Salix, Rumex, Bromus, Agropyrum. Welke resultaten die onbevangene toetsing der conventioneele soortenkennis aan de Natuur zelve oplevert, dit bewijst bijna iedere bladzijde der Novitiarum Florae Suecicae mantissae. Die dáár ziet, dat hij planten, waarover hij nimmer getwijfeld heeft, *Glyceria distans* en *maritima*, *Carex caespitosa*, *stricta*, *acuta*, *Myagrum sativum*, *Valeriana officinalis*, *Polygonum Persicaria*, *Lapathifolium* en zoovele anderen, — dat hij die op getuigenis van anderen heeft aangenomen, maar ze nooit heeft gekend, — die erkent tevens de verpligting om alle planten, die binnen zijn bereik zijn, zonder eenig onderscheid, aan eene naauwgezette en volledige waarneming te onderwerpen. Dat voorts die planten, aan welke de gesteldheid van ons vaderland eene gunstige groeiplaats aanbiedt, zooals b.v. de Hydrophyten het bijzonder voorwerp onzer nasporingen behooren te worden, spreekt van zelve.

Eindelijk is het noodzakelijk, dat de zeldzaam bij ons voorkomende soorten, of waarvan slechts enkele groeiplaatsen bekend zijn, naauwkeurig worden nagegaan, en dat vooral het getuigenis der oudere auteurs van sommige inheemsche soorten, die later niet meer zijn aangetroffen, door herhaald onderzoek der, door hen opgegeven standplaatsen bevestigd of ontkend worde. Immers het mag ons niet onverschillig zijn, of de opgaven van BOERHAAVE, MEESE, DE GORTER,

EHRHART, DE GEER e.a. vertrouwen verdienen. En zullen wij onze hoogachting hunner diensten niet beter bewijzen door verstandig en welberaden onderzoek hunner waarnemingen, dan door onvoorzigtig en blind vertrouwen op dezelve?

Zietdaar, M.H., in weinige en korte trekken U voorgesteld, in welken geest wij het ruime voor ons liggende veld moeten trachten te bebouwen, zal hetzelve voor de wetenschap die wij alle liefhebben en voorstaan die vruchten opleveren die wij verwachten. Aan geene rigting der wetenschappelijke plantenstudie vreemd, van ieder dat alles ontleenend wat dienstig kan zijn ter bereiking van ons doel, blijve de Flora van Nederland het voornaamste oogmerk van ons streven, het doel, waaraan onze nasporingen op het geheele gebied der kruidkunde worden dienstbaar gemaakt. Om die volledig, om die in eenen wetenschappelijken zin eenmaal te leeren kennen, moeten wij niet alleen die deelen der Algemeene Botanie, die men Organologie, Physiologie enz. noemt, ons dienstbaar maken, maar ook de vergelijking van hetgeen in andere landen, vooral in die onzer naburen voor plantenkennis is verrigt, ons ten nutte maken. Wij moeten met hen, die buiten ons vaderland uitmunten als beoefenaars der Botanie en die zig daartoe geneigd betoonen, betrekking aanknoopen, gelijk wij binnen hetzelve elkander de hand willen leenen om gezamenlijk aan de voor ons liggende taak te arbeiden. En mogt het ons gelukken, om met eenstemmigheid omtrent dezelve met onderlinge welwillendheid en met het ernstig en onvermoeid streven naar kennis en waarheid onze vereeniging tot stand te brengen en uittebreiden, dan mogen wij ons overtuigd houden dat een goede uitslag ons werk zal kronen.

Een ontwerp van statuten voor onze vereeniging, die wij straks de eer zullen hebben, U ter beoordeeling voorteleggen zal U in de bijzonderheden doen kennen, wat door ons voorlopig en behoudens Uwe goedkeuring dienstig is geacht, tot de bevordering onzer zaak. Op den voorgrond stellende, als hoofddoel onzer werkzaamheid, de wetenschappelijke kennis onzer Flora, — hebben wij getracht ons ontwerp zoodanig interigten, dat allen zonder onderscheid, die zich in ons vaderland op Botanische studiën toeleggen, in onze vereeniging een gemeenschappelijk middenpunt hunner in verschillende rigtingen aangestelde onderzoekingen kunnen vinden. Want zoowel zij, die in eenen beperkten kring zich moeten bepalen tot verzamelen, en empirisch waarnemen, als zij, die op een hooger standpunt zijn geplaatst, wetenschappelijke waarheden weten afteleiden; zoowel zij, die zich met onderzoek van den bouw, de ontwikkeling, levensrigtingen der planten bezig houden als zij, die uit neiging of uit gebrek aan de noodige hulpmiddelen, zich meer aan de uiterlijke

verschijning der planten houden, en de oorzaken voor het verschil, dat zij in deze opmerken in de uiterlijke invloeden opzoeken die het individueele plantenleven wijzigen, — Zij allen zullen, wordt onze wensch vervuld, het doel onzer vereeniging als nuttig, als noodzakelijk beschouwen. Voor hen allen toch is de Natuur de eenige leermeesteres. En waar zullen zij die vinden, is het niet in de Natuur, die hen omringt?

Oprichting en Doel.

De rede van VAN DEN BOSCH sloeg in: „nadat deze verhandeling met genoegen en overtuiging was aangehoord, verklaren alle aanwezigen met het voorgestelde doel in te stemmen", waarmede de Vereeniging tot stand was gekomen. Het kostte evenwel enige moeite, dat voorgestelde doel goed te formuleren. VAN DEN BOSCH omschreef dit aldus: „eene volledige, wetenschappelijke kennis der in ons vaderland voorkomende planten en als uitvloeisel daarvan eene Flora van Nederland". Het verslag, dat BOURSSE WILS van de vergadering uitbracht, zegt hieromtrent: „De Vereeniging stelt zich ten doel, het onderzoek der Nederlandsche Flora te bevorderen en uit te breiden; den uitslag van dat onderzoek tot een geheel te verbinden, ten einde eene, aan de tegenwoordige eischen der wetenschap beantwoordende kennis der Flora van Nederland te erlangen". Dit is feitelijk iets anders; de concept-statuten spreken in dezelfde geest:

„Het doel der Vereeniging is:

1. Het onderzoek der Nederlandsche Flora te bevorderen en uit te breiden;
2. De resultaten van dat onderzoek in haren boezem op te nemen en tot een geheel te verbinden;
3. Eene, aan de tegenwoordige eischen der Wetenschap beantwoordende Kennis der Flora van Nederland te erlangen."

In de statuten kwam eindelijk de officiële redactie:

„Art. 1: De Vereeniging voor de Nederlandsche Flora stelt zich ten doel, het wetenschappelijk onderzoek der inlandsche gewassen te bevorderen en uit te breiden, ten einde uit de resultaten daarvan, eene aan de tegenwoordige eischen der kruidkundige wetenschap beantwoordende kennis der Flora van Nederland te erlangen."

Al mag dus de uitgave van een Flora van Nederland niet als doel in de statuten zijn opgenomen, toch blijkt uit talrijke uitlatingen op de vergaderingen, dat dit wel degelijk in de bedoeling lag. Men kan het als een tragische speling van het lot beschouwen, dat, terwijl het doel bij de statutenwijziging in 1851 onveranderd bleef, een Flora van Nederland na de dood van VAN DEN BOSCH wèl in het

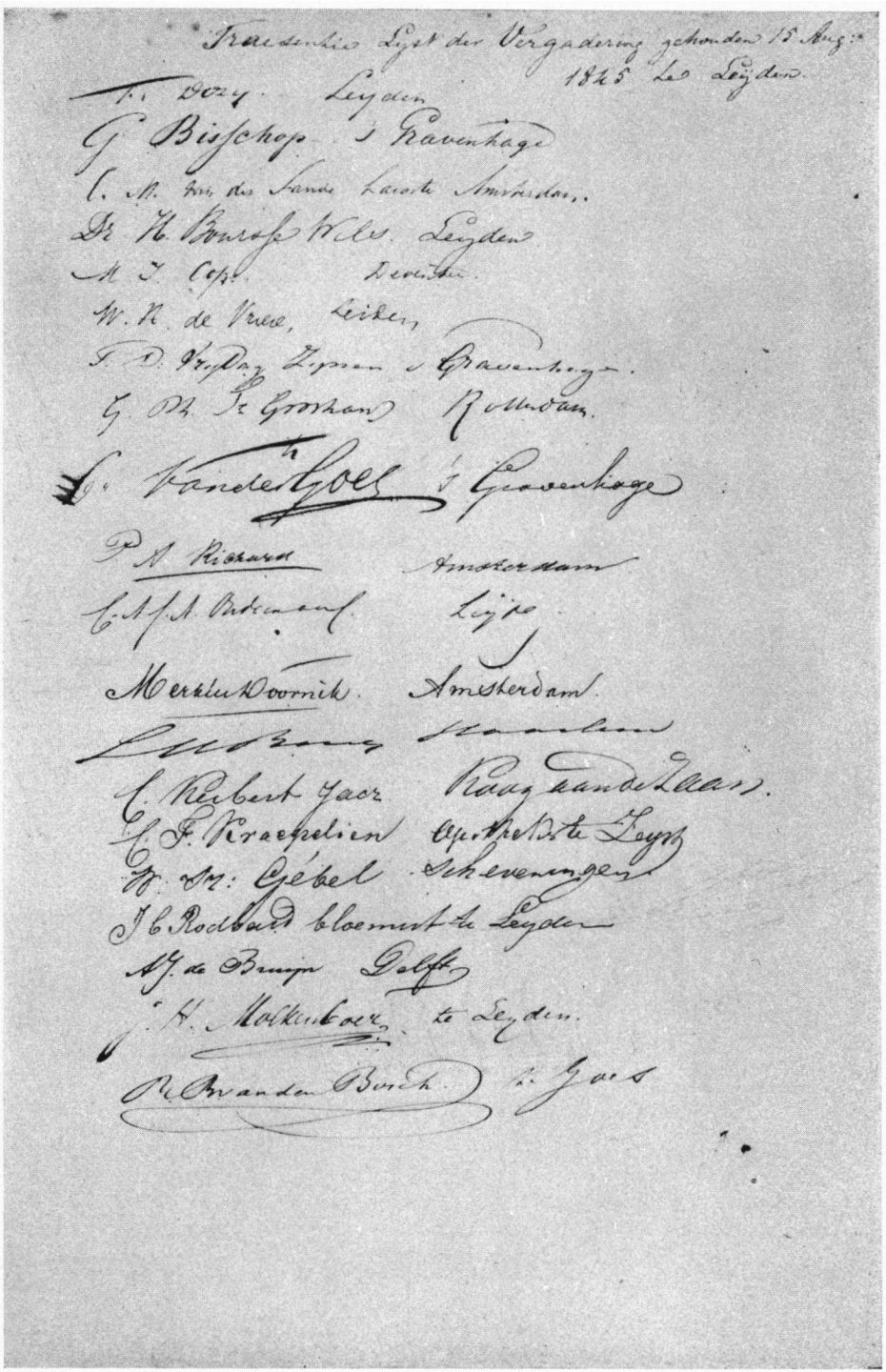

Presentielijst van de vergadering, gehouden op 15 Augustus 1845 te Leiden.

Dr R. B. VAN DEN BOSCH

doel genoemd werd. Immers in 1868 luidt Art. 1: „De Nederlandsche Botanische Vereeniging stelt zich ten doel de bevordering der Botanie in haar geheelen omvang; meer in het bijzonder echter de kennis van de Flora van ons vaderland. Haar einddoel is: het uitgeven van eene Flora van Nederland." Zou nog wel iemand, die toen de wijzigingen hielp mederedigeren, aan de bereiking van dat doel geloofd hebben?

1845—1862. DE TIJD VAN VAN DEN BOSCH.

Bestuur.

Nadat de Vereeniging tot stand was gekomen, en enkele richtlijnen voor haar werkzaamheden waren uitgestippeld, ging men over tot het verkiezen van een bestuur, dat bestaan zou uit een President, een Vice-President, een Secretaris tevens Thesaurier, en een Conservator Herbarii. Men was optimistisch genoeg te bepalen, dat dit bestuur later, zo nodig, zou worden uitgebreid, zo de toestand der Vereeniging het mocht vorderen. Bij de stemming voor President krijgt VAN DEN BOSCH 13 stemmen, DE VRIESE 6 en DOZY 1, zodat VAN DEN BOSCH gekozen is, die „met een gepaste toespraak zich bereid verklaart dezen post op zich te nemen en dadelijk het presidium aanvaardt." Een der leden is verhinderd, langer de vergadering bij te wonen. Bij de eerste stemming voor Vice-President behaalt DE VRIESE 9 stemmen, DOZY 8 en VAN DER SANDE LACOSTE 2; bij de tweede stemming wordt DOZY gekozen met 10 stemmen tegen DE VRIESE 9. De stemming voor Secretaris heeft tot resultaat: BOURSSE WILS 7, VAN DER SANDE LACOSTE 4, DE VRIESE 4 stemmen, en GROSHANS, VRIJDAG ZIJNEN, BISSCHOP en MOLKENBOER elk 1 stem; bij de herstemming verenigen zich 12 stemmen op BOURSSE WILS, 6 op VAN DER SANDE LACOSTE en krijgt DE VRIESE 1 stem. Voor Conservator Herbarii is de uitslag: MOLKENBOER 15 stemmen en DE VRIESE, VAN DER SANDE LACOSTE, VRIJDAG ZIJNEN en BUSE elk 1 stem. Ook deze drie gekozenen nemen hun benoeming aan. De vier bestuurders werden telkens herkozen, alleen wisselden DOZY en MOLKENBOER hun functies in 1853, toen er te veel aanmerkingen waren gemaakt op het beheer en de toestand van het herbarium. In 1854 stierf MOLKENBOER en in 1856 DOZY. Beide vacatures werden vervuld in 1857, toen men BUSE tot Vice-President en SURINGAR tot Conservator koos. Tekenend is wel, dat men op de vergaderingen van 1855 en 1856, waarop BUSE present was, niet tot een resultaat kon komen!

De Leden.

De leden werden onderscheiden in gewone, honoraire en correspondeerende leden. „Ieder Nederlander, die zich met de beoefening der kruidkunde bezig houdt, kan zich door onderteekening der statuten als gewoon lid aan de vereeniging aansluiten". (Art. 5). In 1851 verviel „door onderteekening der statuten". Door die ondertekening verbonden zich de leden tot deelneming aan de werkzaamheden der Vereeniging en tot voldoening van een jaarlijkse contributie van vijf gulden. Honoraire leden waren Nederlanders, die met het doel der Vereeniging instemden, zonder aan haar werkzaamheden te willen deelnemen. Zij hadden het recht de algemene vergadering bij te wonen en aan de discussies deel te nemen, en brachten bij stemmingen een adviserende stem uit. Zij betaalden jaarlijks tien gulden. Het corresponderend lidmaatschap kon worden opgedragen aan buitenlandse kruidkundigen, vooral aan hen, die zich door het onderzoek der naburige Flora's hadden verdienstelijk gemaakt, en door het aangaan van briefwisseling of plantenruil de Vereeniging in het bereiken van haar doel behulpzaam wilden zijn. Zij werden benoemd op voordracht van het bestuur, maar voor de benoeming werd drie vierde van de stemmen der aanwezigen vereist. Zij betaalden geen contributie, mochten de algemene vergaderingen bijwonen en aan de werkzaamheden deelnemen, maar hadden geen stemrecht.

De Voormannen.

Zodra de Vereeniging was opgericht, in hoofdzaak door liefhebbers — men mag niet over het hoofd zien, dat het in die dagen lang niet zo gemakkelijk was als tegenwoordig, als zuiver botanicus een betrekking te vinden — konden de stichters aan de arbeid gaan.

Nu moest blijken, dat de Vereeniging reden van bestaan had. Niet alleen hing dit af van het voorgestelde doel en de middelen ter bereiking daarvan, maar nog meer van de persoonlijkheid der leiders en hun tact, hun medeleden tot samenwerking te bewegen.

Deze leidende figuren waren vol enthousiasme voor hun taak en hadden een goede naam op velerlei gebied. Allen hadden zij natuurlijk een behoorlijke kennis der Phanerogamen, maar daarnaast muntte VAN DEN BOSCH uit op het gebied der algen, varens, fungi en lichenen; DOZY en MOLKENBOER bewerkten in- en uitlandse mossen en fungi; VAN DER SANDE LACOSTE had een levendige belangstelling voor mossen en BUSE bestudeerde mossen en lichenen. Het einddoel, de Flora van Nederland, lag nog wel in het verre verschiet, maar met een geweldige geestdrift bracht men de bouw-

stoffen aan: het herbarium der Vereeniging nam onrustbarend in omvang toe en menig moeilijk geslacht, b.v. Myosotis, Batrachium, Epilobium, Polygonum, Rumex, Bromus, Carex en Potamogeton werd verzameld en bewerkt. Het is een lust, de verslagen der vergaderingen uit de eerste jaren door te lezen.

De ziel van de Vereeniging was VAN DEN BOSCH. Een brief van hem, ter begeleiding van enkele gedroogde planten, aan Prof. J. C. BROERS te Leiden, gedateerd 23 Febr. 1840, laat zien, dat hij in de eerste jaren van zijn verblijf te Goes op geen drukke geneeskundige practijk rekende, en daarom „zijn vroegere lievelingsstudie" weer ter hand had genomen, vooral omdat in Zeeland niet onbelangrijke ontdekkingen te verwachten waren. Aan deze vrije tijd danken we zeker de Enumeratio plantarum Zeelandiae van 1841 en volgende jaren. Later zou de Vereeniging nog veel meer van zijn vrije uren eisen; en welk een grote plaats zij in zijn hart bekleedde, bewijzen de talrijke geschenken van kostbaar herbariummateriaal en van dure botanische werken, na zijn dood door BUSE gememoreerd. Daarbij roemen zijn tijdgenoten hem als een hoogstaand, edel mens. Des te moeilijker is het te verklaren, waarom hij zo gebeten was op VAN HALL. Diens Flora Belgii Septentrionalis moest het menigmaal ontgelden, en de reden hiervoor kan alleen worden gegist. Men heeft het VAN DEN BOSCH wel kwalijk genomen, dat VAN HALL niet bij de oprichting was uitgenodigd, maar dit verwijt is ongegrond, daar de driemaal geplaatste annonce aan VAN HALL niet onbekend gebleven kan zijn. Evenmin mag men VAN DEN BOSCH ten kwade duiden dat hij in zijn rede „VAN HALL zelfs niet noemde", daar geen enkel levend Nederlands botanicus vermeld werd. Misschien kan het zijn dat VAN DEN BOSCH zo opging in zijn hartstocht voor de Nederlandse Flora, dat hij onnauwkeurigheden, fouten zo men wil, met betrekking tot deze begaan, moeilijk gering kon achten, en gebrek aan medewerking uit Groningen bezwaarlijk door de vingers kon zien. In zijn verslag van 1847 geeft hij eerst een speldeprik door DE GORTER's Flora met de beide Spicilegia „ontegenstrijdig het hoofdwerk over onze Flora" te noemen, en komt daarna met een lijst van 71 twijfelachtige indigenen uit de Flora Belgii Septentrionalis, die hij stuk voor stuk bespreekt en waarvan er 44 niet, en 27 misschien tot onze flora kunnen behoren. Een tweede speldeprik is de vermelding dat van deze 71 slechts een twintigtal willekeurig met een ? in de Fl. B. S. zijn aangeduid. Een en ander was niet dienstig om VAN HALL milder te stemmen. Toch is er later een toenadering gekomen, daar VAN HALL bereidwillig zijn lichenen ter inzage verschafte voor de bewerking in de Prodromus. Deze toenadering was van korte duur, want spoedig daarna maakte

VAN DEN BOSCH aanmerkingen op de Flora Batava, waarvan VAN HALL met JAN KOPS de redactie voerde, en gaf een scherpe critiek op VAN HALL's publicatie: „Aanteekeningen omtrent eenige Nederlandsche planten". Hierin uitte hij zijn teleurstelling over het feit, dat VAN HALL het verlangen naar opheldering omtrent zo menig duister punt in de Fl. B. S. onvervuld had gelaten en keurde tevens openlijk af, dat VAN HALL het streven der Vereeniging bleef negeren.

DOZY was iemand van zeer zachte inborst; zie „De Genealogie der Familie DOZY". Hij had tijden van inzinking naast perioden van opleving, en behoefde af en toe wat aansporing. Zo schreef VAN DEN BOSCH aan MOLKENBOER, 9.6.1849: „... Ik heb COP en DE BRUYN aangespoord, om toch op de vergadering iets mede te brengen, daar ik wel inzie, dat de tentoonstelling (bedoeld is die van de Maatschappij tot Bevordering van den Tuinbouw) al Uwen tijd rooft en DOZY vast dit jaar moet uitrusten van zijne vermoeijende expeditie op Sphagnum ...". En een jaar later, 31.7.1850 aan denzelfde: „... Ik heb DOZY geanimeerd, om een bijdrage te leveren over de eigenaardige vegetatie onzer duinen: hij had daar wel ooren naar, maar 't zal noodig zijn, dat dit goede voornemen in hem versterkt worde, want ik vrees, dat hij te Leyden weder in zekere inertie zal vervallen, die niet nut voor hem is ...".

MOLKENBOER, „die vader der jonge botanisten van dien tijd", was de beminnelijkheid in eigen persoon. Van hem stamt de traditie, dat de leden der Vereeniging allen vrienden zijn en elkaar tutoyeren. Verschillende brieven wijzen dit uit: BONDAM schrijft enkele malen in 1846: „WeledelZeergeleerde Heer", maar 21.6.1846 was het al: „Amice"; evenzo VAN HOVEN en TOP. MERKUS DOORNIK was 19 Mei 1846 nog student (hij geeft 29.3.1847 te kennen, dat hij over 1½ jaar doctoraal moet doen) en schrijft: „.. dat ik, ingevolge van Uwe eigene aangifte, hierbij alle formaliteit in titulatuur zal laten rusten, terwijl ik U dank zeg voor het verlof en voor het ontslag te dezen van zulk eene lastige gewoonte ... ". Inplaats van „WelEd. ZeerGel. Heer" is het nu voortaan „Heer en Vriend".

Behalve door hun karaktereigenschappen onderscheidden zich DOZY en MOLKENBOER door hun harde werken, vooral op het weinig bekende gebied der Cryptogamen. MOLKENBOER had met KERBERT samen in 1840 de Flora Leidensis het licht doen zien; DOZY publiceerde in 1841 en 1843 de „Bijdragen tot de Flora Leidensis"; samen lieten de vrienden verschijnen: „Bijdrage tot de flora cryptogamica van Nederland" I (1844), II (1845) en III (1846) en de „Muscorum Frondosorum novae spec. ex Archip. Ind. et Jap." in 1844 en het begin van de „Bryologia Javanica".

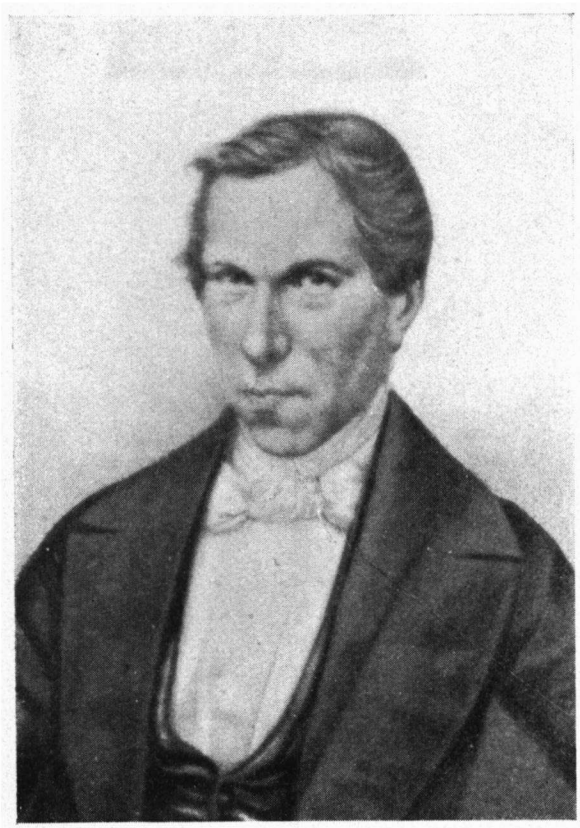

Dr J. H. Molkenboer

Dr H Poursse Wils

Een geheel andere aard had VAN DER SANDE LACOSTE, die zijn studie in Leiden begonnen en te Utrecht voltooid had. Eenzaam ging hij zijn weg; hij was een verwoed zoeker, die veel uit kon gaan, daar zijn vermogen hem toestond geen uitgebreide geneeskundige practijk te zoeken. Van zijn hand was bij de oprichting der Vereeniging slechts verschenen: „Bijdrage tot de Bryologie van Nederland" in 1844. Zijn verdere aantekeningen, bestemd voor een vervolg, stond hij bereidwillig aan MOLKENBOER af om ze te gebruiken voor het tweede deel van de Prodromus. Zijn lijfspreuk scheen wel: „Uw bescheidenheid zij allen menschen bekend" en hij had een dusdanige afkeer van op de voorgrond treden, dat hij steevast weigerde een functie in het bestuur te aanvaarden, zelfs toen men hem na de dood van VAN DEN BOSCH tot voorzitter wilde kiezen. Tegenwoordig zou men hem een minderwaardigheidscomplex toeschrijven. Gelukkig niet in alle opzichten, getuige zijn prachtige werken over de Indische mossen uit later jaren. Bij de oprichting der Vereeniging echter kon men nog van hem zeggen: „Maar hij kwam niet tot aan die eerste drie".

Datzelfde gold ook voor BUSE, die te Utrecht gestudeerd had. Hij was jurist en bezag daarom de toestand vaak anders dan zijn medeleden plachten te doen. Waren zij dikwijls enthousiast, hij bleef nuchter. Voorstellen waarin anderen heil voor de Vereeniging zagen, bestreed hij in het belang van diezelfde vereniging; het scheen soms of hij met zijn critiek de domper op sommige zaken wilde zetten. Wellicht heeft de Vereeniging na hem onder haar leden nooit meer zo'n scherpzinnig florist geteld, die tevens zulk voortreffelijk werk leverde; niet alleen over inlandse planten, maar ook over Indische grassen. Doch dit geschiedde pas later; zijn eerste publicatie dagtekent van 1859, dus na de dood van DOZY en MOLKENBOER. Men krijgt de indruk dat dezen hem in het begin overschaduwden, of liever, dat het hun opgedragen werk hem noopte zijn licht onder een korenmaat te zetten. Toch is het verklaarbaar dat VAN DEN BOSCH de uitgave van het mossendeel van de Prodromus opdroeg aan DOZY en MOLKENBOER, die hij kende en die hun sporen op dit gebied reeds verdiend hadden; evenals het begrijpelijk is, dat VAN DEN BOSCH zelf de lichenen voor zijn rekening nam. Later heeft BUSE zowel op de mossen als op de lichenen critiek uitgebracht en zijn eigen inzichten ten beste gegeven, helaas maar voor een gedeelte door de druk voor ons bewaard.

BOURSSE WILS schijnt zich meer met de geneeskunde dan met de botanie bemoeid te hebben. In het begin was hij een ijverig verzamelaar en een trouw bezoeker der vergaderingen, waarop hij één keer met de behandeling van een geslacht (Cerastium) voor de dag

kwam, maar verder valt van zijn botanische werkzaamheid weinig te bespeuren.

De Vergaderingen.

In de eerste jaren werden de vergaderingen steeds goed bezocht. Aansluitend aan de toenmalige heersende richting in de botanie kwamen vooral de behandeling van moeilijke geslachten, blad- en levermossen, en voordrachten over de flora van bepaalde streken op de agenda; hoewel reeds in 1847 OUDEMANS een morphologische bijdrage over Cardamine pratensis leverde. Dan was er het verslag van den president. Dit vormde de hoofdschotel en had recht op aller belangstelling door de bespreking der ingezonden planten, de vermelding van nieuwe of zeldzame indigenen en de onderzoekingen van VAN DEN BOSCH over twijfelachtige indigenen. Evenzeer de moeite waard waren de verslagen van den conservator, hoewel zij op het tweede plan kwamen, wat blijkt uit het eigenaardige feit dat zij om niet meer te bevroeden redenen telkens verkort zijn weergegeven. Het verslag van den voorzitter heeft zich staande gehouden tot zelfs gedurende de gehele tijd van SURINGAR; daarna kwam het verslag van den conservator er voor in de plaats, zo lang er tenminste ingekomen planten te bespreken waren. Tegenwoordig op de floristische bijeenkomsten neemt de vertoning en bespreking van nieuwe of merkwaardige planten nog steeds het grootste deel van de tijd in beslag, al geschiedt dit niet meer door den voorzitter of conservator.

Wie echter de agenda's uit die eerste jaren met aandacht beziet, zal alras bespeuren dat de bijdragen door slechts zeer enkelen geleverd werden: VAN DEN BOSCH, MOLKENBOER, DOZY, COP, VAN DER SANDE LACOSTE en DE BRUYN. Sporadisch komt men andere namen tegen. VAN DEN BOSCH is er niet in geslaagd het werk te verdelen en wat meer leden tot de bestudering van een of ander geslacht of de flora van hun omgeving aan te sporen: hij en zijn vrienden hebben in hun rusteloze ijver te veel alles zelf willen (of misschien wel moeten) doen.

Het Herbarium.

Op de vergadering van 1846 bracht MOLKENBOER verslag uit over de wijze, waarop hij het herbarium had ingericht. In de eerste plaats moest het bevatten authentieke exemplaren van de planten, door de toenmaals levende schrijvers over de inlandse flora bijeengebracht. Als richtsnoer voor de benaming koos hij de tweede uitgave van KOCH's Synopsis Florae Germanicae. Het herbarium kreeg als kern

de verzamelingen van DOZY en MOLKENBOER, waaromheen zich de talrijke geschenken der leden groepeerden. Die geschenken bracht de conservator in zijn verslag tot bepaalde rubrieken:

1. Planten, betrekking hebbend op geschriften over de inlandse flora, zoals die van BONDAM (bewijsmateriaal bevattend van de Flora Campensis, welke collectie in de volgende jaren zo goed als geheel compleet werd); verder een groot aantal algen van VAN DEN BOSCH, genoemd in zijn Enumerationes.
2. Planten, behorend tot onderzochte familiën of geslachten. Dit gold vooral de Cryptogamen.
3. Een groot aantal exemplaren van slechts enkele soorten. Dit geschiedde voornamelijk met de bedoeling materiaal te verkrijgen om later onder de leden te verdelen of met buitenlanders te ruilen. Het kwam verschillende malen voor dat van één soort een honderdtal exemplaren werd ingezonden.
4. Gemengde zendingen.
5. Buitenlandse exemplaren, waaraan men veel gewicht hechtte als vergelijkingsmateriaal.
6. Carpologica.
7. Voorwerpen op vloeistof, waartoe vooral de fungi behoorden.
8. Ontwikkelingsreeksen van bepaalde soorten. Van dit laatste is in de practijk heel weinig terecht gekomen; slechts een paar species worden in dit opzicht in een later verslag genoemd.

In de eerste jaren, toen de bedoeling voorzat, materiaal te verzamelen als grondslag voor de Prodromus, breidde zich het herbarium verbazend uit. In 1847 en 1848 liet het bestuur een catalogus drukken, waaruit de leden konden zien, welke planten wel of niet in de verzameling waren opgenomen. Geen wonder dat het herbarium den conservator boven het hoofd groeide, ondanks de hulp die hij van verschillende leden, in Leiden woonachtig, verkreeg. In de eerste plaats toch rustte op hem de plicht, het stamherbarium in orde te brengen; dan de vele doubletten te rangschikken. Wie een familie bewerkte, en dat was bijna alleen VAN DEN BOSCH, kreeg alles thuis; de doubletten werden apart gehouden bij terugkeer, en inderdaad zijn ze na het voltooien van het eerste deel van de Prodromus onder de leden verdeeld. Oorspronkelijk schijnt het in de bedoeling gelegen te hebben, de doubletten onder de leden te verloten; want VAN DEN BOSCH schrijft 17 Jul. 1846 aan MOLKENBOER, dat hij er streng tegen is, de doubletten zo maar onder de leden te verdelen, of ze weinig of veel, iets of niets doen; neen, hij wil prioriteit, d.w.z. wie de meeste inzendt, krijgt de meeste terug. Gaat men hiermee niet accoord, dan zal hij weinig meer insturen; indien wel, dan zal hij trachten no. 1 te worden en veel zenden. Bij de verdeling

in 1853 heeft men met deze wens rekening gehouden: men stelde 40 collecties doubletten samen, waarvan no. 1 de meeste soorten bevatte, vervolgens no. 2, enz. Daarna rangschikte men de leden in drie categoriën:

1. Leden, die hun gehele herbarium, dus ook hun „unicae", aan het herbarium der Vereeniging hadden afgestaan; en zij, die door talrijke jaarlijks herhaalde plantenzendingen het Herbarium hadden verrijkt, of ook als bewerkers van een gedeelte van de Prodromus zich verdienstelijk hadden gemaakt.
2. Leden, van wie slechts enkele bijdragen voor het Herbarium waren ontvangen.
3. Leden, die „waarschijnlijk" geen gelegenheid tot inzamelen hadden gehad of die daartoe te korte tijd door het lidmaatschap aan de Vereeniging waren verbonden geweest.

In elke categorie besliste het lot over het nummer, dat aan elk lid ten deel zou vallen, met uitzondering van collectie no. 1, die naar het oordeel van den conservator DOZY rechtens aan den voorzitter toekwam. Slechts 6 leden namen de moeite, de goede ontvangst van het geschenk aan den conservator te melden!

De conservator had geen hulp van een bediende voor het opplakken en andere geestdodende werkjes; geen wonder, dat het na enkele jaren spaak liep. MOLKENBOER diende een voorstel in, den conservator te ontslaan van de plicht elk jaar een verslag over de toestand van het herbarium uit te brengen. De verwerping van dit voorstel was de druppel die de beker deed overlopen: hij legde het conservatorschap neer in 1852. Wie de verslagen naleest, zal MOLKENBOER gelijk moeten geven. Het vele werk aan het herbarium verbonden, gecombineerd met de bewerking der Musci voor het eerste stuk van het tweede deel van de Prodromus, benam hem alle gelegenheid tot het verrichten van wetenschappelijke arbeid. Er kunnen enkele aanmerkingen gemaakt worden op zijn werk; maar wat MOLKENBOER in die eerste jaren voor het herbarium heeft gedaan, is boven alle lof verheven. VUYCK is de enige geweest, die hij niet ver in de schaduw heeft gelaten. Toen men in 1853 DOZY tot conservator koos, nam MOLKENBOER diens plaats als Vice-President in en beloofde verder voor het stamherbarium te zorgen. In datzelfde jaar had men ook een beter lokaal voor de verzamelingen gevonden. Een der voornaamste zorgen van den conservator was het tegengaan van insecten in de collectie; in het begin schijnt men vrijwel machteloos te hebben gestaan. In 1860 zendt BUSE exemplaren in „om te voorzien in de gapingen, veroorzaakt door insekten". Het middel van DOZY, om de planten in te leggen en vast te spelden met strookjes papier, om zo de insecten beter te kunnen

bestrijden, blijkt dus ook niet geholpen te hebben. Het jaarverslag van 1862 maakt melding van herhaalde behandeling met zwavelkoolstof; toch komen de insecten terug, zij het in geringer aantal. Op de lange duur hoopt men het euvel meester te worden. De verwoestingen schijnen aanzienlijk geweest te zijn; zo zegt BUSE in zijn herdenking van WTTEWAALL, dat deze in 1856 zijn Rubi en Fungi aan de Vereeniging schonk, maar dat de verwoestingen door de insecten gedurende het beheer van den toenmaligen conservator onder de Fungi aangericht, WTTEWAALL de lust zouden benomen hebben, deze schenking door meer te doen volgen. Tijdens de laatste jaren van VAN DEN BOSCH is het aantal ingekomen planten wel zeer afgenomen. Alleen DE VRIESE schenkt enkele jaren achtereen talrijke Indische planten en VAN DEN BOSCH zeer veel buitenlandse fungi, door hem uit talrijke exsiccatae aangekocht, benevens als cadeau bij het 10-jarig bestaan der Vereeniging een 1600 Kaapse planten; maar ook dit heeft geen navolging gevonden. Pas na de dood van VAN DEN BOSCH komt weer een mooie gift in 1863, als VAN DER SANDE LACOSTE zijn inlands herbarium aan de Vereeniging present geeft. In 1857 had men een ruimer lokaal gehuurd, kasten aangekocht en een gering bedrag ter zijde gelegd voor een amanuensis, maar van dezen laatste wordt niet meer gerept. Zo geraakte men langzamerhand in een toestand van stilstand en is het begrijpelijk, dat men er in 1867 over dacht, het herbarium onder bepaalde voorwaarden aan het Rijk af te staan. De verwerping van dit voorstel moet men, achteraf bezien, een groot geluk voor de Vereeniging noemen. Want wèl zouden bij eventuele aanneming later aan de Vereeniging zeer veel grote moeilijkheden en verwikkelingen bespaard zijn gebleven, maar aan de andere kant waren vermoedelijk dan veel verzamelingen voor later onderzoek verloren gegaan. Het verenigingsherbarium toch vormde (en vormt nog!) de aantrekkelijkheid voor talrijke liefhebbers, die nu tevens wisten, aan welke instelling zij hun collectie konden nalaten; terwijl het ontbreken van dat herbarium een geheel ander karakter aan de vergaderingen en de Vereeniging gegeven zou hebben, waarbij het een open vraag is, of KOK ANKERSMIT en BRUMUND dan wel zulke aanzienlijke bedragen hadden gelegateerd.

De Prodromus Florae Batavae.

Twee jaren na de oprichting der Vereeniging besloot men tot de uitgave van een Prodromus Florae Batavae, en VAN DEN BOSCH nam dit terstond krachtig ter hand. Het volgend jaar bracht hij verslag uit over zijn bemoeiingen in dezen, over zijn pogingen meer klaarheid te brengen aangaande de twijfelachtige indigenen, over zijn

contact met FRANQUINET en buitenlanders als WIRTGEN, DUMORTIER en LEJEUNE, en zeide, dat de Thalamiflorae reeds waren klaar gekomen. Zo ging hij met bekwame spoed verder en kon hij op de vergadering van 1849 mededelen, dat binnen enkele maanden met drukken zou worden begonnen. Het moet hem wel een zeer grote voldoening hebben gegeven, dat het eerste deel in 1850 was afgedrukt. Op de vergadering van dat jaar gaf hij rekenschap van de beginselen, die hem bij de bewerking hadden geleid. Op de voorgrond stond de bruikbaarheid voor de leden. Zij moesten een beknopt en volledig overzicht krijgen van alles, wat tot die tijd over de inlandse planten bekend was geworden, met zoveel mogelijk nauwkeurige aanduiding van de onzekere en twijfelachtige opgaven. Tevens moesten zij kunnen zien, in hoeverre het herbarium der Vereeniging aan het doel van zijn oprichting beantwoordde. In verband hiermee waren eerst de groeiplaatsen opgesomd, ontleend aan planten in het verenigingsherbarium; dan die, welke berustten op planten in herbaria van welke inzage werd verstrekt en eindelijk de groeiplaatsen van welke geen planten waren gezien.

„Wie het werkje ter hand neemt met de bedoeling, om daarin iets anders dan eene eenigszins uitvoerige naamlijst der met meer of minder zekerheid als inlandsch bekende planten, benevens hare groeiplaatsen te vinden, wie van hetzelve eenen meer wetenschappelijken inhoud mogt verwachten, die zal in deze verwachting teleurgesteld worden. Maar hij wijte dat niet aan de bewerkers. Niets ware gemakkelijker geweest, dan om diagnostische phrasen uit andere schrijvers over te nemen, onverschillig of zij al dan niet op onze inlandsche vormen passen; niets gemakkelijker, dan om door eene uitvoerige synonymie er eene kleur van diepgaand onderzoek en groote belezenheid aan te geven. Het is treurig te moeten erkennen, dat in zeer vele Flora's het geheel of gedeeltelijk gemis aan eigen onderzoek en waarneming bemanteld wordt door schier geleenden tooi, en dat zelfs de sporen van oorspronkelijkheid dikwijls door het van anderen afgeschrevene worden uitgewischt".

De tijd was intussen nog ver, dat aan het schrijven van een Flora begonnen kon worden, want de meeste opgaven hadden betrekking op de omstreken van Leiden, Kampen, Deventer, Nijmegen, Den Bosch en Zeeland; en zelfs ontbraken soms nog de meest algemene planten uit die streken. Ondanks tekortkomingen was de uitgave van de Prodromus voor de Vereeniging van veel gewicht. Vooreerst kwam daardoor eenheid in de nomenclatuur en ten tweede was er nu een grondslag gelegd voor verdere, gemeenschappelijke waarnemingen, die meer dan ooit nodig waren. Klaagde VAN DEN BOSCH niet, dat van geen enkele inlandse plant een nauwkeurige, op eigen

waarneming steunende opgave omtrent de bloeitijd, de levensduur en de verspreiding bekend was; dat van zeer weinig planten de ontwikkelingsgeschiedenis volledig vaststond? Een proef, enkele jaren geleden genomen om bepaalde geslachten ter bestudering aan te wijzen, en die toen niet aan de verwachting had beantwoord, zou nu met beter gevolg herhaald kunnen worden. Mochten dan deze studies in de verslagen worden opgenomen, dan zouden zich daarin de bouwstoffen voor een Flora ophopen. IJdele hoop! Als VAN DEN BOSCH later nog eens een afdeling van het geslacht Carex onder handen wil nemen, komt van dat voornemen niets terecht, daar alleen ABELEVEN hem wat materiaal toestuurt. Bij het verschijnen van Deel I had men nog zulke goede verwachtingen van de ijver en toewijding der leden, dat men vooraf besloot, aan elk lid een doorschoten exemplaar te verstrekken, dat eigendom der Vereeniging zou blijven. Inderdaad zijn verschillende van die delen later weer bij de Vereeniging teruggekeerd en opgenomen in de bibliotheek. Daaruit verdwenen zij weer bij de doublettenverkoping op 6 Mei 1916, omdat niemand van het toenmalig bestuur het belang van deze exemplaren inzag. Er bestaat hoop dat verscheidene er van later weer zullen terugkeren.

Deel I van de Prodromus was bijna geheel het werk van VAN DEN BOSCH, die bij de voorbereiding eerst een lijst bij de leden rondzond, waarop de soorten genoemd stonden, die nog in het herbarium der Vereeniging ontbraken. Alleen de Polygonaceae waren bewerkt door DE BRUYN en een flink gedeelte der Sympetalae door COP.

Aanlokkelijk was de bewerking van het materiaal voor de Prodromus niet. Waar in onze tijd iemand de lust wel eens dreigt te vergaan bij het bestuderen van de goed geordende en keurig opgezette planten uit het tegenwoordige verenigingsherbarium, wordt de verzuchting begrijpelijk van VAN DEN BOSCH in een schrijven van 1 Jun. 1848 aan MOLKENBOER: „... dat het overigens minder aangename werk om veelal onvolledige, althans ontoereikende drooge specimina te controleeren, mij ligter gemaakt wordt door de overtuiging, dat het een hoognoodzakelijk werk is ...". Dat VAN DEN BOSCH er alles aan gelegen was de Prodromus zo spoedig mogelijk te laten verschijnen, blijkt wel uit een brief aan MOLKENBOER na ontvangst van een kist met materiaal: „... Ik heb mij natuurlijk het genoegen niet willen ontzeggen, om in alles te neuzen en mijn hart op te halen; maar toen dit gedaan was, is de boel dan ook terstond weer ingepakt; want het liep anders fout. De Prodromus *moet* eerst af en al het andere, hoe aanlokkelijk ook, zóó lang rusten ...". Maar wat of wie er ook rustte, VAN DEN BOSCH zeker niet. Op de ver-

gadering van 1852 deelde hij mede, dat de Lichenes en Byssaceae reeds klaar waren en dat hij voor het einde van dat jaar ook met de Algae gereed hoopte te zijn. Het tweede stuk van Deel II, geheel zijn werk, verscheen dan ook in 1853, nadat ondertussen het eerste stuk van dat deel in het laatst van 1851 was uitgekomen. Dit bevatte de Musci door DOZY en MOLKENBOER, en de Hepaticae door VAN DER SANDE LACOSTE. Met de resterende stukken van deel II ging het minder vlot. DOZY en MOLKENBOER zouden de Hogere Fungi bewerken, maar in 1855 stierf MOLKENBOER en twee jaar later DOZY. In de nalatenschap van den laatste werd echter een zo goed als voltooid manuscript gevonden, dat als het derde stuk van deel II in 1858 het licht zag, alweer door de zorgen van VAN DEN BOSCH. Hij had hierbij eerst de tegenstand van BUSE moeten overwinnen, die vreesde dat dit manuscript slechts een voorlopige bewerking zou zijn. Voor de uitgave van dit stuk en enkele andere onkosten werd aan het Rijk een subsidie van fl. 500,— gevraagd en verkregen.

Nu bleven nog slechts de Lagere Fungi over. In 1858 belooft SURINGAR hiervoor te zullen zorgen, maar deze taak schijnt hem te zwaar gevallen, want in 1860 doet men moeite, onder de correspondeerende leden iemand op te sporen die het rijke herbariummateriaal bewerken wil. Ten slotte slaagde men er in hiertoe G. D. WESTENDORP bereid te vinden, die zijn manuscript in Juli 1863 toezond. Door de diep treurige toestand der Vereeniging bleef het liggen tot Augustus 1865; toen ontfermde zich OUDEMANS er over en zo kon dan eindelijk in Augustus 1866 dit laatste stuk aan de leden worden verzonden, waarmede de Prodromus geheel voltooid was.

Voor het verschijnen van Deel I werd een plan van uitgave gedrukt, waarbij de intekening voor ieder werd opengesteld. De uitgave zou geschieden bij afleveringen van een onbepaald aantal vellen druks. Mochten er zeer velen op intekenen, dan zouden er één of meer afbeeldingen van critische soorten kosteloos worden bijgevoegd. Dit is slechts geschied bij het eerste stuk van Deel II, waarin men drie platen vindt met afbeeldingen van mossen die DOZY en MOLKENBOER als nog onbeschreven beschouwden. De omvang van de gehele Prodromus werd geraamd op 40 vel druks (achteraf bleken het er 57), welke vellen aan de intekenaren berekend zouden worden tegen 15 centen per vel. Na 1 Februari 1850 zou de prijs met één derde verhoogd worden. Supplementen zouden in het vervolg worden uitgegeven zonder dat de intekenaren verplicht waren, die te kopen. Hiervan is niets gekomen. Wel is in het Ned. Kruidk. Archief een supplement op Deel I verschenen, maar

niets wijst er op, dat dit ook afzonderlijk is verstrekt. De oplaag was 250 exemplaren, waarvan Deel I bij het verschijnen fl. 5,25 kostte; het eerste stuk van Deel II fl. 1,60 en het tweede fl. 1,87[5].

De Vereeniging en de Flora van Indië.

Enkele leden koesterden meer belangstelling voor de Indische dan voor de inlandse planten, zoals DE VRIESE en KORTHALS. Daarnaast bewerkten DOZY en MOLKENBOER de mossen en bestudeerde VAN DEN BOSCH de varens en lichenen uit onze overzeese gewesten. Vandaar dat er meer dan eens pogingen gedaan werden de studie der Indische gewassen onder de gewone werkzaamheden der Vereeniging op te nemen. Zelfs werd er een buitengewone algemene vergadering belegd (de eerste!) op Zaterdag 2 November 1850 te Leiden, waarop een voorstel betreffende de bewerking der Indische planten besproken werd. Aanwezig waren 11 leden, voor het merendeel in Leiden of niet ver daarbuiten woonachtig: BOURSSE WILS, DE BRUYN, BURGERSDIJK, EVERWIJN, HARTMAN, KORTHALS, KRAEPELIEN, MOLKENBOER, OUDEMANS, VAN DER SANDE LACOSTE en DE VRIESE. Het voorstel had men echter te voren aan alle leden toegezonden, om hun mening te leren kennen. Voor de behandeling besprak men eerst een voorstel van DASSEN om nl. de Vereeniging uit te breiden tot een Genootschap voor de Natuurkundige Wetenschappen. Hoewel men dit als een zeer wenselijke zaak beschouwde, achtte men toch de tijd nog niet rijp voor een dergelijk genootschap. Daar bovendien de 11 leden meenden niet over een dusdanige ingrijpende wijziging te mogen beschikken, nodigde men DASSEN uit, zijn voorstel opnieuw aan het bestuur in te zenden ter bespreking op de volgende algemene vergadering. Hiermee verdween het in de doofpot, gelukkig! Daarna stelde men aan de orde de mening van MIQUEL, dat een Maatschappij voor de botanische kennis van Indië zelfstandig behoorde te zijn en dat het tegenwoordig tijdstip minder geschikt was voor dit doel. Ofschoon de vergadering de denkbeelden van MIQUEL hoogst gewichtig vond, achtte men ze niet overtuigend genoeg om de uitvoering op te schorten van datgene, wat men als hoogst nuttig beschouwde, en ging men over tot het verzoek aan de voorstellers hun ontwerp voor te lezen. Dit luidde aldus:

„De ondergeteekenden, sints jaren den gang nagaande van de beoefening der studie van de Flora der Nederlandsch-Indische Bezittingen en van de daaruit voortgevloeide uitkomsten, en het wenschelijk achtende, dat er meerdere eenstemmigheid besta, opdat de uitbreiding van de kruidkundige kennis dier gewesten door zamenwerking spoediger zoude kunnen worden bereikt; — hebben

het voornemen opgevat om zich te vereenigen, ten einde door de uitgave van op die Flora betrekking hebbende geschriften, door het zamenbrengen van verzamelingen en door het bewerken van de reeds beschikbare hulpmiddelen, de uitbreiding van de kennis der Nederlandsch-Indische gewassen en hunner voortbrengselen te bevorderen. — Tot de bereiking van dit doel wenschen zij de Nederlandsche (en andere) kruidkundigen, als ook anderen die door hunne betrekking gelegenheid of lust mogten hebben deze zaak te ondersteunen, uit te noodigen tot aansluiting. — Zij wenden zich echter, alvorens hiertoe over te gaan, tot de Vereeniging voor de Nederlandsche Flora en geven aan haar Bestuur in overweging, of het in den geest dezer inrigting ligt, hun plan tot dat der Vereeniging te maken, en, zoodoende, aan de statuten van die Vereeniging de daartoe strekkende uitbreiding te geven, na alvorens de Leden over dit voornemen te hebben geraadpleegd". — (was getekend: P. W. KORTHALS, J. H. MOLKENBOER, en W. H. DE VRIESE).

In het origineel, archief n. 30, is hieraan nog toegevoegd: „Zij voegen tot nadere inlichting nopens hunne bedoelingen hiernevens een Afschrift der gehoudene aanteekeningen tijdens hunne beraadslagingen over dit onderwerp". Die aantekeningen zijn helaas in het archief niet aanwezig.

Bij de discussie over dit voorstel wordt eerst de verzekering gegeven dat aanneming geen invloed zal hebben op de geldelijke toestand der Vereeniging; dat contributieverhoging niet nodig zal zijn, daar het Nederlandsch Kruidkundig Archief — toen nog niet het orgaan der Vereeniging — immers gelegenheid biedt tot kosteloze plaatsing der bijdragen van de leden; en dat de leden niet verplicht zullen zijn, de gewassen der Overzeese Bezittingen tot een onderwerp hunner studie te maken. Maar ook wordt aangetoond, dat de studie der overzeese gewassen voordeel oplevert voor de Algemene Plantenkennis en de Organographie der inlandse planten; en bestreden, dat die studie schaden zou aan die der inlandse flora, daar de Prodromus zo goed als voltooid is (dit slaat op het eerste deel) en de Vereeniging hierdoor heeft bewezen, dat de beoefening der inlandse gewassen haar eerste en voornaamste streven is geweest.

Na de bespreking neemt men met algemene stemmen het voorstel aan; en ook, dat de Vereeniging voortaan de naam zal dragen van „VEREENIGING VOOR DE FLORA VAN NEDERLAND EN DESZELFS OVERZEESCHE BEZITTINGEN". Deze naamsverandering maakt een statutenwijziging noodzakelik, welke dan ook op de volgende algemene vergadering haar beslag krijgt. Terloops besluit men nog de Prodromus op te dragen aan den Hoogleraar C. G. C. REINWARDT, behoudens goedkeuring der afwezige leden.

Drie en twintig leden die de vergadering niet konden bijwonen, hadden hun mening schriftelijk kenbaar gemaakt. Zeven daarvan waren tegen het voorstel, nl. BISSCHOP uit vrees, dat de Vereeniging te ver zou worden afgeleid van haar oorspronkelijk doel; CL. MULDER omdat hij vond, dat twee verenigingen naast elkaar niet konden bestaan, daar zij geen gemeenschappelijk doel hadden. Samensmelten ging ook niet, want de flora's van Nederland en Indië hadden weinig gemeen. Ook vreesde hij financiële moeilijkheden. KOENEN vond na overleg met MIQUEL het voorstel ongepast en ontijdig! De overige tegenstanders waren VRIJDAG ZIJNEN, BUSE, GILDEMEESTER BUSE en VAN RIJN VAN ALKEMADE. Onder hen, die vóór het voorstel waren, heerste toch wel enige bezorgdheid. Verschillende leden vreesden dat de Nederlandse flora in het gedrang zou komen. VAN DEN BOSCH voegde zich bij de voorstanders, maar het ging niet van harte. Hij schreef: „. . . Wel had ik gewenscht dat onze Vereeniging nog eenige jaren arbeids en inspanning onverdeeld aan hare oorspronkelijke taak had mogen besteden, — maar, den drang der omstandigheden erkennend, mag noch wil ik dien wensch in de waagschaal leggen, wanneer het op het belang eener gemeene zaak aankomt. Ik verklaar mij dus voor het door onze medeleden gedane voorstel en doe dit met de vaste overtuiging, dat zij, die door het hooger wetenschappelijk standpunt, dat zij innemen, beter dan iemand de dringende behoefte weten te beoordeelen, die de Flora van Nederland heeft aan eene grondiger en vollediger kennis, — dat zij het ijverigst dáártegen zullen waken, dat aan dit veld van onderzoek en waarneming de beste krachten der Vereeniging niet mogen onttrokken worden."

MIQUEL was ten slotte toch wel vóór het plan, maar opperde gewichtige bezwaren. Hij was bang dat de voorgestelde organisatie bij hen die in wetenschap en kennis van Indië belangstellen, de mening zou doen ontstaan, dat deze kwestie slechts een bijzaak der Ned. Flora was, en daarom met te geringe belangstelling ontvangen zou worden. „Verder meen ik te mogen vragen, of dit tijdstip wel geschikt is, om met de onderneming voor het publiek op te treden? Er wordt een hevige strijd gevoerd tegen het Rijksherbarium. De Regeering heeft in deze zaak nog geene beslissing genomen. Loopt men niet gevaar, dat het publiek onze zaak voor een nieuw wapen, voor eene vrucht van den verbitterden strijd houdt en huiverig zal zijn zich aan te sluiten? Ware het niet beter af te wachten, of de Regeering ook iets in de kwestie over het Rijksherbarium doen zal? . . ."

Deze uitlating van MIQUEL wijst er op, dat de voornaamste drijfveer tot het voorstel gezocht moet worden in de verwikkelingen

met den directeur van het Rijksherbarium, BLUME, die met DE VRIESE, JUNGHUHN en anderen overhoop lag en het hun onmogelijk maakte het materiaal van het Rijksherbarium te gebruiken. Het zal wel verband houden met deze onenigheid, dat de Vereeniging in Augustus 1851 een schrijven richtte aan den Minister van Koloniën om de verzameling Indische gewassen van den heer SCHWANER, kort te voren overleden, ter bewerking aan de Vereeniging te lenen. De Minister antwoordde daar veel voor te gevoelen; hij had het voornemen, de collectie in het Rijksherbarium te plaatsen en wilde ze wel ter bewerking uitlenen, mits ze daarna weer in het Rijksherbarium terugkeerde. Hij wilde de beslissing echter aanhouden totdat de collectie hier te lande zou zijn aangekomen. Het is te begrijpen, dat de planten toen niet meer door de leden der Vereeniging zijn bewerkt.

Met dat al is van de studie der Indische planten niet veel terecht gekomen. KORTHALS heeft op een vergadering een bijdrage over Indische planten geleverd, maar later, toen hem gevraagd werd daarmede door te gaan, liet hij niets meer van zich horen. Geen wonder! „De toenmalige directeur van 's Rijks Herbarium, aan welke instelling hij de door hem verzamelde planten had moeten afstaan, belemmerde hem in het wetenschappelijk gebruik daarvan." DE VRIESE heeft verschillende jaren een flink aantal Indische planten voor het herbarium der Vereeniging geschonken en liet het daarbij blijven. Misschien dat men de Bryologia Javanica als een uitvloeisel van het voorstel moet beschouwen, maar de Vereeniging stond hierbuiten.

Plannen voor een Flora van Nederland.

Nadat Deel I en de eerste twee stukken van Deel II van de Prodromus verschenen waren, leek de tijd gekomen, de bewerking van een Flora van Nederland ter hand te nemen. Op de vergadering van 1857 belooft VAN DEN BOSCH het volgend jaar met een uitgewerkt plan voor de dag te komen, „opdat er eenheid besta in den arbeid, waaraan", zoals hij denkt voor te stellen, „velen zullen deelnemen". In 1858 spreekt VAN DEN BOSCH in dezelfde geest, waarop BUSE hem aan zijn belofte van het vorig jaar herinnert. VAN DEN BOSCH antwoordt hierop, dat het hem na rijpe overweging beter was voorgekomen, dat niet één enkel lid, maar b.v. 8 leden zich met de bewerking van zulk een plan zouden belasten. De vergadering, hiermee akkoord gaande, benoemt dan ook een commissie van 8 leden, nl. VAN DEN BOSCH, DE BRUYN, BURGERSDIJK, BUSE, COP, OUDEMANS, VAN DER SANDE LACOSTE en SURINGAR. Deze commissie zal het

ontworpen plan tijdig rondsturen, zodat het op de vergadering van 1859 besproken zal kunnen worden.

Reeds in Augustus 1858 stuurt VAN DEN BOSCH een concept bij de leden der commissie rond, welke schets natuurlijk geen onverdeelde instemming vond. Nadat ieder zijn aanmerkingen heeft bijgeschreven, gaat alles nog eens rond, opdat de commissieleden elkaars bedenkingen zullen leren kennen; en na veel geschrijf, krijgt VAN DEN BOSCH alles op 26 Juni 1859 terug.

Als leidraad voor de besprekingen op de vergadering van 22 Juli 1859 liet hij toen het volgende plan drukken en aan de leden zenden.

„De Flora behoort te zijn een volledig tafereel der vegetatie en te bevatten eene volledige geschiedenis der plantenstudie van ons land. Om daaraan te voldoen dient zij te bevatten:

1°. als inleiding, een overzigt:
   a. van de politieke grenzen van het gebied der Flora en van zijne onderdeelen,
   b. van de geografische gesteldheid,
   c. van den bodem en zijne vorming,
   d. van het klimaat en de weersgesteldheid,
   een en ander opgehelderd door eene geologische kaart en de noodige tabellen.

2°. Een beschrijvend gedeelte, ingerigt naar het systeem van JUSSIEU-DECANDOLLE en bepaaldelijk bedoelend eene volledige beschrijving der plantensoorten en van hare min of meer standvastige vormen en verscheidenheden, benevens eene naauwkeurige schifting der inlandsche en niet-inlandsche planten. Tot die volledige beschrijving der soorten worden gerekend te behooren:
   a. de Synonymie, eerst van de Nederlandsche schrijvers, vervolgens van de schrijvers der Flora's van de naburige landen,
   b. de opgave der oorspronkelijke inheemsche plantennamen,
   c. eene uitvoerige beschrijving, gevolgd door opgaven betrekkelijk den levensduur, de geslachtsverdeeling, de bloeitijd, de vruchtrijping, enz.,
   d. het voorkomen op verschillende gronden met opgave der groeiplaatsen en van de verspreiding zoowel binnen- als buitenlands,
   e. ontwikkelings-geschiedenis, alsmede organografische en physiologische bijzonderheden,
   f. huishoudelijk technisch of geneeskundig gebruik.

3°. Eene statistiek, ingerigt naar den eisch der plantengeographie.

De Flora in dien geest voltooid zijnde, behoort met den meesten spoed gezorgd te worden voor de uitgave van een of meer hand-

boeken tot bestemming van planten of ten gebruike op excursiën, en ingerigt naar de behoeften van beginnende botanisten, apothekers, landhuishoudkundigen, enz."

De vergadering werd te Arnhem gehouden. Behalve de 8 leden der Commissie waren slechts 4 andere leden present: KNUTTEL, TOP, ABELEVEN en VAN BEMMELEN.

VAN DEN BOSCH houdt dan de volgende rede:

M.H.,

Hoezeer naar alle waarschijnlijkheid het tijdstip nog ver verwijderd is, waarop onze Vereeniging eene Flora van Nederland zal kunnen uitgeven, zoo acht ik het toch niet ondienstig, reeds nu van gedachten te wisselen over inhoud en vorm dier Flora, opdat onze taak en haar omvang ons hoe langer hoe duidelijker voor den geest zullen staan en wij met te meer nauwkeurigheid erkennen, wat en waar het aan het gebouw, dat wij zullen optrekken, nog hapert. 't Geen ik thans bedoel, moge gelijkgesteld worden met de voorloopige schets, die de bouwmeester ontwerpt en die, hoezeer in vlugtige omtrekken ontworpen echter duidelijk genoeg plan en aanleg van zijn toekomstig werk verraadt. En wanneer ik de vrijheid neem, over inhoud en vorm onzer Flora eenige denkbeelden voor te dragen, dan neem ik tevens de vrijheid, mijne medeleden uit te noodigen, om daarover rijpelijk na te denken en hunne bedenkingen en aanmerkingen in eene volgende bijeenkomst te willen mededeelen, opdat het plan, waarnaar wij arbeiden zullen, hoe langer hoe duidelijker omschreven voor ons liggen moge. Dat die inhoud en vorm in regtstreeksch verband staan tot het doel, dat de Vereeniging zich bij de uitgave eener Flora zal voorstellen, spreekt van zelve. Dat doel behoeft niet uitvoerig omschreven te worden. Gij vindt het uitgedrukt in Art. 1 onzer statuten. De Flora van Nederland, wier kennis het doel, die zelve het einddoel is der Vereeniging, kan geen andere zijn, dan eene zoodanige, die aan de eischen der kruidkundige wetenschap in allen deele beantwoordt.

Vooreerst, en dit betreft den inhoud, zal zij dus moeten bevatten, wat tot de kennis der gewassen, die onze bodem voortbrengt, behoort, d.i. van iedere soort hare ontwikkeling, hare afwijkingen binnen zekere phytografische grenzen, haar bloei- en vruchttijd, levensduur — in één woord al wat men gevoegelijk „de geschiedenis der soort" zou kunnen noemen, maar bovendien dat alles in verband gebragt met de geografische ligging van ons vaderland, met de gesteldheid zijner oppervlakte en de geaardheid of menging van zijnen bodem. Ten anderen, en dit betreft den vorm, zal aan de eischen der beschrijvende kruidkundige wetenschap moeten worden voldaan.

Het is moeijelijk die eischen te omschrijven. Vergunt mij, U door een schema voor te stellen, wat ik bedoel. Daardoor zal duidelijker en korter, dan op eene andere wijze, mijne bedoeling kenbaar worden.

Vooraf zij nog dit opgemerkt, dat het bij de bewerking van den Prodromus, waarvan de bestemming alleen was een overzigt te geven van al het betrekkelijk onze Flora bekende, volstrekt noodig was een algemeen gebruikt handboek te volgen, dat die beweegreden echter vanzelf vervalt bij eene Flora, wier bewerker zich op een geheel ander standpunt plaatsen moet en derhalve in de keuze van het systeem zoowel als in de groepeering der familiën, geslachten enz. zich niet bepaald naar dezen of genen schrijver behoeft te rigten, maar datgene uitkiezen kan, wat 't best met zijne bedoeling en meening strookt.

Verdeelen wij ons schema in twee deelen, een algemeen en bijzonder.

Het algemeen gedeelte bevatte:

a. een geschiedkundig overzigt der Flora en harer litteratuur;
b. eene physisch-geografische en geologische beschrijving van ons vaderland;
c. een phytogeografisch overzigt onzer Flora in verband met de Flora's der naburige landen.

Het bijzonder gedeelte behelze:

de systematisch gerangschikte beschrijving van alle planten der Nederlandsche Flora. Het gevoegelijkst zullen wij vorm en inhoud van dit gedeelte overzien in de volgende schets der beschrijving van ééne soort, die als 't ware de type voorstelt der overigen.

a. Naam der soort en wel:
  1. Latijnsche systematische met hare etymologie
  2. Hollandsche *niet gemaakte* maar werkelijk inheemsche d.i. de naam of namen, waaronder de plant meest bij 't landvolk in verschillende Provinciën *bekend* is.
b. Synoniemen:
  1. van alle inlandsche Flora's
  2. van de hoofdwerken over de Flora's der aangrenzende landen t.w. van België, Frankrijk, Westelijk Duitschland, bepaaldelijk Rijnprovincie en Hannover, Engeland.
c. Aanhaling:
  1. van *goede* afbeeldingen
  2. van exemplaren uit venale Herbariën.
d. Beschrijving der soort, bestaande uit:
  1. eene korte diagnostische phrase alleen bevattend de phytografische kenmerken der soort

2. eene meer uitvoerige beschrijving die
   a. de soort omvat in alle hare wijzigingen en toevallige afwijkingen der type
   β. hare differentiëele kenmerken van de verwante soorten aangeeft.

e. Bloeitijd.
f. Levensduur.
g. Groeiplaatsen en voorkomen.
h. Verspreiding en wel:
   1. binnen de grenzen der Flora
   2. in de genoemde naburige Flora's.

i. Ontwikkeling of organografische bijzonderheden bij alle soorten, waarvan iets opmerkelijks, daartoe behoorend, is waargenomen.

Eindelijk zouden in een werk, als de bedoelde Flora, geene planten als inlandsche mogen worden opgenomen, die niet als zoodanig met zekerheid bekend zijn. Eene scherpe lijn zou daarin, zooveel mogelijk, moeten afscheiden: in de eerste plaats al het onzekere en twijfelachtige, maar bovendien alle planten, die bepaald niet anders dan als verwilderd of door toeval ingevoerd mogen worden beschouwd, de pl. advenae, efferatae, aufugae, enz.

Ik voorzie de tegenwerping, dat zoodanige Flora op deze of dergelijke wijze ingerigt, wel aan de eischen der wetenschap zal kunnen voldoen, maar ligt door omvang en vorm zeer ongeschikt zal wezen om als handleiding te dienen voor het bestemmen van planten en dat dus de Vereeniging zoo doende wel der wetenschap dienen, maar hun die haar wenschen aan te leeren en te beoefenen geen nut aanbrengen zou. Ik stem die tegenwerping volmondig toe en ik geloof dan ook, dat pligt en roeping der Vereeniging met zich zouden brengen, dat, met en benevens die Flora, eene tweede, meer bepaald voor handboek bestemd, werk zal behooren te worden uitgegeven, dat echter, hoe beknopt ook in inhoud en vorm, zich in alles aan de bedoelde Flora zal behooren aan te sluiten.

Eene andere vraag zou kunnen zijn, of de Vereeniging zich van het monopolie der Flora wenscht meester te maken. Ik voorzie niet, dat die vraag *hier* zal gedaan worden, want ieder onzer gevoelt te zeer, hoe ongerijmd zij is. En werd zij immer daarbuiten gedaan door personen, die de uitgave der Flora als eene mercantiele of industriëele onderneming, niet als het resultaat van een jarenlang met ijver en inspanning en velerlei opoffering voortgezet wetenschappelijk onderzoek willen beschouwen, — welnu, M.H. de Vereeniging zal die vraag weten te beantwoorden.

Dat de bespreking veel tijd in beslag heeft genomen is niet waar-

schijnlijk, gezien het feit dat de agenda volledig werd afgewerkt. De beraadslaging had vooral ten doel de door BUSE tegen het plan geopperde bezwaren uit de weg te ruimen en hem te doen terugkomen van zijn voornemen geen deel te nemen aan de bewerking der flora. Behalve enkele opmerkingen van geringe betekenis waren het vooral de volgende drie punten waarover de leden der commissie het oneens waren:

1. De keuze van de taal, in welke de flora geschreven zou worden. COP was een warm voorstander van het gebruik der moedertaal, in tegenstelling met de andere leden. Hoewel VAN DEN BOSCH niet zo sterk ingenomen is met „de taal, die wij Botanisten conventioneel voor Latijn geven en ontvangen", wil hij toch aan het Latijn de voorkeur geven met het oog op het buitenland; te meer, daar hij omtrent die flora een ander idee koesterde dan dat, waaraan wij tegenwoordig gewend zijn geraakt. Naast die flora wil hij nl. later enige aparte werkjes uitgeven, b.v. een Flora excursoria, als clavis analytica tot de Flora bewerkt; een geheel in het Hollands bewerkte handleiding tot de kennis der geneeskrachtige en vergiftige planten voor apothekers; een dito handleiding voor landbouwers, tuiniers, enz. Dit zouden uittreksels uit het hoofdwerk moeten zijn. BUSE is tegen een dergelijke splitsing, want hij vreest dat het grote werk geen, en de kleine werkjes weinig afnemers zullen vinden, daar een uitgebreide flora van Nederland in het buitenland van weinig gewicht zal zijn, en men binnenslands ongeveer op 1 Botanicus per 100.000 zielen kon rekenen. Daarom wil hij alles in één lijvig boekwerk, maar de delen onderscheiden door verschil in lettergrootte.

2. Het al of niet geven van diagnosen der geslachten en families. BUSE en OUDEMANS waren sterk hiervoor, maar COP, met volledige instemming van VAN DEN BOSCH, voert hiertegen aan, dat diagnosen van genera, opgesteld naar onze soorten, niet passen bij de diagnosen van dezelfde genera in naburige landen; en onjuist kunnen blijken als men nieuwe indigenen vindt.

3. De bepaling, welke planten als inlandse moeten worden opgenomen. VAN DEN BOSCH wilde in dit opzicht aan de bewerkers der verschillende gedeelten volledige vrijheid laten, maar BUSE achtte hier eenheid gewenst terwille van de statistiek, b.v. als men onze flora zou willen vergelijken met die der omliggende landen.

Op de vergadering is men niet geslaagd de bezwaren van BUSE te ontzenuwen, en deze, die zich bereid had verklaard de Gramineeën, Juncaceeën en een gedeelte der Cyperaceeën te bewerken, trekt zich terug, ook al omdat hij verklaarde zijn tijd beter te kunnen besteden. De uitslag heeft hem in het gelijk gesteld.

Een vierde punt, nl. de terminologie, die men gebruiken zou,

werd opgelost door de bereidwilligheid van BURGERSDIJK te Breda, die een lijst der te gebruiken termen zou samenstellen, aangezien hij hiertoe reeds een voorarbeid had verricht bij het samenstellen van zijn Handleiding tot de Plantenkunde. Dezelfde verklaarde zich ook bereid, voor de inleiding het geologies overzicht te schrijven, „daar het onderwijs in de geologie door mij hier mede gegeven wordt".

Op 24 Oktober 1859 wordt dan een circulaire aan de leden gestuurd, die hen op de hoogte moet brengen van de stand van zaken. Het belangrijkste hieruit is wel de volgende verdeling der stof:

Thalamiflorae	1e ged.	Dr BURGERSDIJK
	2e ged.	Dr VAN DER SANDE LACOSTE
Calyciflorae	1e ged.	Dr VAN DEN BOSCH
	2e ged.	Prof. SURINGAR
Corolliflorae		Prof. COP
Monochlamydae		de Heer DE BRUYN
Monocotyledoneae	1e ged.	Prof. OUDEMANS

Voor het tweede gedeelte der Monocotylen is nog geen bewerker gevonden; terwijl er nog niets naders is bepaald aangaande de bewerking der inleiding (bodemleer, geologie, climatologie, enz.).

Als men zich ergens over verwonderen moet, dan is het wel over de moed en volharding van VAN DEN BOSCH, die blijft hopen en werken ondanks zware tegenslagen. Want nuchter beschouwd moet hij wel tot de conclusie gekomen zijn, dat hij voor een verloren zaak streed. Op dezelfde vergadering, waar de plannen voor de flora besproken werden, vermeldde de conservator onder de ingekomen boekwerken de eerste afleveringen van de Flora van Nederland, door OUDEMANS! Deze was kort te voren benoemd tot professor te Amsterdam. VAN DEN BOSCH schijnt nog enige hoop gekoesterd te hebben, dat hij voor deze benoeming kans maakte, want COP schrijft hem 31 December 1859: „... MIQUEL heeft toch U gewild en verder zijn de zaken geloopen, zooals ik onderstelde, althans in de uitkomst, want van 'tgeen voorafgegaan mag zijn, heb ik niets vernomen..." Met het oog hierop moet hem de handelwijze van OUDEMANS wel dubbel hard gevallen zijn, hoewel zij natuurlijk formeel in orde was.

Een analoog geval vindt men bij VAN HALL. Op verschillende jaarlijkse landhuishoudkundige congressen was het uitgeven van een landhuishoudkundige flora besproken; hier waren commissies benoemd, waarin VAN HALL zitting had, totdat hij in 1854 plotseling

voor de dag kwam met zijn: Neêrlands Plantenschat, of Landhuishoudkundige Flora; en daarmee de zaak definitief besliste.

Op de vergadering van 1860 volgde een nieuwe tegenslag: BURGERSDIJK trok zich terug, en men stelde een nieuw program op:

Thalamiflorae	VAN DEN BOSCH
Calyciflorae	VAN DER SANDE LACOSTE en SURINGAR
Corolliflorae	COP
Monochlamydeae	DE BRUYN
Monocotyledoneae	OUDEMANS

Aan het eind van dezelfde vergadering bespreekt VAN DEN BOSCH de vraag die reeds in 1852 aan de orde werd gesteld: „Behoort een Iconographie onzer Flora tot de taak dezer vereeniging?" waarbij een tweede vraag kwam: „Is het wenschelijk, dat zij in beginsel door haar worde aanvaard?" Destijds waren beide vragen toestemmend beantwoord, maar was tevens naar voren gebracht dat een gunstiger tijdstip diende afgewacht te worden, gezien de ongenoegzame voorbereiding en de ontoereikende hulpmiddelen. Deze vragen hielden verband met de ontevredenheid ten aanzien van de Flora Batava sinds VAN HALL in de redactie was opgenomen. Al waren de klachten overdreven, toch kan niet ontkend dat de eerste delen, toen FAVROD DE FELLENS zijn medewerking verleende, inderdaad van beter gehalte waren. In 1860 meende men dat de tijden gunstiger waren en besloot tot de uitgave van de Iconographie. Slechts bij uitzondering wilde men habitusfiguren geven, b.v. voor nog niet afgebeelde soorten, maar in hoofdzaak zou men zich bepalen tot détailfiguren van bloemen, vruchten enz. Het is alweer VAN DEN BOSCH die op zich neemt op de volgende vergadering een voorlopige proeve te laten zien, en hij brengt aldaar (de laatste vergadering door hem bijgewoond) tekeningen ter tafel van het geslacht Thalictrum. Het is zeer te betreuren dat noch van deze tekeningen, noch van enige bewerking van een gedeelte der Flora iets in het Archief der Vereeniging te vinden is.

VAN DEN BOSCH overleed 18 Januari 1862, vijf dagen voor DE VRIESE en 16 dagen voor BLUME, en dan begint de liquidatie der Flora-plannen. In 1863 heet het nog: „De uit te geven Flora van Nederland blijft voorshands de voorname zorg der Vereeniging; de moeijelijkheden die der uitvoering van de vroeger genomen besluiten over de uitgave in den weg staan, zijn nog niet overwonnen en de nadere regeling moet worden aangehouden."

In 1864 moet een stemming plaats vinden voor een nieuwen president, daar BUSE bedankt had. Hij schetst de drie richtingen in

de Vereeniging en noemt het „daarstellen" van een Flora de richting van VAN DEN BOSCH en COP, maar volgens BUSE de minst pressante werkzaamheid. De vergadering is het daarmee niet eens blijkens de gevoerde discussie (er waren maar zeven leden aanwezig!) en kiest COP tot president.

In 1865 spreekt men niet over de Flora; in 1866 belet de cholera het houden van een vergadering, maar in 1867, toen 5 leden tegenwoordig waren, schuift men de plannen voorgoed van de baan: „krachtdadige medewerking ten deze had tot nog toe ontbroken, grootendeels veroorzaakt door het overlijden of bedanken van vele harer verdienstelijke leden. Vooralsnog wordt het niet wenschelijk geacht, met het bewerken en de uitgave van eene Flora van Nederland een begin te maken, omdat het Herbarium, voor 't grootste gedeelte, de bouwstoffen daartoe nog mist".

Het mislukken van het plan mag niet aan VAN DEN BOSCH geweten worden. Achteraf kan men zeggen dat hij de tekenen des tijds niet heeft verstaan en dat de zeer weinige medewerking, die hij van zijn medeleden ondervond (het waren haast altijd dezelfde leden die hem steunden) hem een waarschuwing had moeten zijn; verder dat het verschijnen der Flora van OUDEMANS hem de ogen had moeten openen voor het feit dat alle kans van slagen toen vrijwel verkeken was; maar toch, het is begrijpelijk dat VAN DEN BOSCH steeds op middelen zon, der Vereeniging nieuw leven in te blazen.

1862—1867. INZINKING.

Na het tienjarig bestaan ging de Vereeniging langzaam maar zeker achteruit, en noch de energie van VAN DEN BOSCH, noch zijn geloof in de toekomst der Vereeniging, waren bij machte die achteruitgang te stuiten of te keren. Dit bleek wel zonneklaar uit de malaise, die in de Vereeniging heerste na de dood van haar stichter. Wie moest zijn opvolger worden? SURINGAR polst COP, daar VAN DER SANDE LACOSTE blijft weigeren aan het bestuur deel te nemen. HARTSEN ijvert voor MIQUEL. Een der laatste daden, zo niet de laatste, van VAN DEN BOSCH voor de Vereeniging, was het mede opstellen van een circulaire die de leden moesten verspreiden, ten einde het aantal honoraire leden (contributie fl. 10,—) en donateurs (contributie fl. 2,50) uit te breiden. De circulaire ging in zee na de dood van VAN DEN BOSCH, maar had weinig succes. Alleen Teylers Stichting stelde tot wederopzegging jaarlijks een bedrag van fl. 50.— beschikbaar. HARTSEN was de mening toegedaan, dat MIQUEL de aangewezen man was voor president. Weliswaar had deze zich

weinig met de Vereeniging bemoeid, „maar zijn enorme eerzucht maakte het hem moeijelijk met genoegen te arbeiden in eene positie waar hij anderen een hoogere plaats moet zien innemen dan hij zelf bekleedt". Maar „Ik meen toch om gegronde redenen de overtuiging te moeten koesteren dat ingeval de leden er toe mogten besluiten mijnen geliefden leermeester en vaderlijken vriend MIQUEL als hoofd van de botanie in ons land te huldigen en hem het opperbevel over ons gezelschap aan te bieden, de belangen van dat ligchaam zullen blijken zoowel materieel als spiritueel verzekerd te zijn". HARTSEN had in dit opzicht OUDEMANS op zijn hand. Wat hij verder aan COP schrijft als hij de candidaten de revue laat passeren, toont aan dat VAN DEN BOSCH wel het gevoel gehad moèt hebben, in de laatste jaren alleen te staan: „OUDEMANS: geen bijzonder ijveraar voor Flora en Vereeniging. BUSE: egoïst, alles opofferend aan het belang zijner collectie, bovendien steeds in oppositie tegen VAN DEN BOSCH geweest. SURINGAR: onderscheidt zich door een algemeen bekende en hinderlijke slordigheid. VAN DER SANDE: voor alles geschikt, behalve voor praeses, verzonken in zijne mossen. BOURSSE WILS: geheel door de medische praxis in pacht genomen. De overige leden schijnen niet eens tijd te hebben, om planten in te zenden, terwijl VAN HALL als erkende prul wel niet in aanmerking kan komen". „Bovendien, hoe komen wij zonder MIQUEL aan geld? . . . en de hoofdzaak schijnt mij, dat de Vereeniging niet geheel op de flesch ga, en zich staande houde totdat de natuur eenigen toevoer van een ijverig en *gezond* botanistengeslacht schaffe."

De tien leden aanwezig op de vergadering, kozen tot president BUSE, die de benoeming aannam voor de tijd, d.i. twee jaar, dat VAN DEN BOSCH nog president geweest zou zijn. BOURSSE WILS werd vice-president. In 1864 zijn de twee jaar om en BUSE weigert langer voorzitter te zijn. Voor de verkiezing stippelt hij de drie lijnen uit langs welke z.i. de Vereeniging verder kan gaan.

„1. Het daarstellen van eene Flora van Nederland, beginnende van de hoogst georganiseerde Phanerogamen af. Gij weet, het is de rigting voorgestaan door onzen overleden Voorzitter en door ons geacht lid professor COP. Gij weet evenzeer, dat ik die rigting wel niet geheel onnuttig beschouw, maar toch als de minst pressante werkzaamheid reken. Maar de vraag is het, of onze Vereeniging niet eenigszins gehouden is die rigting te volgen, of niet de bijdragen van Donateurs, gegrond op toegezondene circulaires, haar niet zedelijk daartoe nopen? Of het welligt niet alsnog de wensch is van het meerder deel der leden, al is ook van hen die de taak op zich namen niets vernomen?

2. Het publiëren van het nog onbekende, hetgeen omgekeerd het

meest plaats heeft bij de lagere cryptogamen. Deze rigting is mijns inziens de meest praktisch nuttige.

3. Onze Vereeniging draagt den titel: Vereeniging voor de Flora van Nederland en zijne overzeesche bezittingen. Dit laatste is tot nog toe slechts een schitterend aanhangsel geweest. Men kan het gevoelen toegedaan zijn, dat het meer dan tijd wordt, dat de titel tot waarheid kome."

Elk dezer drie richtingen eiste een anderen president en daar de zes overige aanwezige leden het uitgeven van een Flora als het eerste door de Vereeniging te volvoeren werk beschouwden, kozen zij COP tot voorzitter, en herkozen BOURSSE WILS tot vice-president. Het volgend jaar kwam echter het teleurstellend bericht dat COP de benoeming niet aannam, terwijl VAN RIJN VAN ALKEMADE, die men in 1864 tot secretaris had gekozen, eveneens daarvoor bedankte.

Er zijn nu 7 leden tegenwoordig: BUSE, BOURSSE WILS, KNUTTEL, KRAEPELIEN, OUDEMANS, VAN DER SANDE LACOSTE en SURINGAR. De gehouden stemmingen geven wel een goed denkbeeld van de weinige eenstemmigheid onder zelfs dit zo geringe aantal leden over zaken, voor de Vereeniging toch van het hoogste belang. OUDEMANS werd voorzitter bij de tweede stemming; toen KNUTTEL voor secretaris na de tweede stemming bedankte, had men na de vierde stemming nog geen resultaat en besloot ten einde raad, COP te verzoeken het secretariaat nog voor een jaar te willen waarnemen. Om een honorair-president voor de volgende vergadering te benoemen waren vijf stemmingen nodig, en dat men toen kon ophouden kwam, doordat de benoemde, ABELEVEN, niet ter vergadering aanwezig was!

Wegens de cholera kwam men in 1866 niet bijeen; op 9 Augustus 1867 houdt men de merkwaardigste vergadering van de gehele eeuw. Aan de gewone vergadering ging een buitengewone vooraf. Tekenend voor de toestand is het feit dat, niettegenstaande deze buitengewone vergadering en de daar te behandelen punten aan de leden vooraf bekend waren gemaakt, er slechts 5 leden opgekomen waren. Deze 5 nu moesten over het wel en wee der Vereeniging beslissen. Het waren OUDEMANS, SURINGAR, BOURSSE WILS, EVERWIJN en ABELEVEN. Zij beraadslaagden:

„1. over het wenschelijke om de Vereeniging voor de Flora van Nederland en zijne Overzeesche bezittingen te doen blijven voortbestaan en de wijze waarop zulks zou kunnen geschieden — of haar te ontbinden, en

2. om, onder wijziging van het daarop betrekkelijk artikel in de statuten, het Herbarium der Vereeniging af te staan aan het Rijk, op zoodanige wijze en onder zoodanige voorwaarden, als het meest in het belang der Vereeniging geacht kan worden."

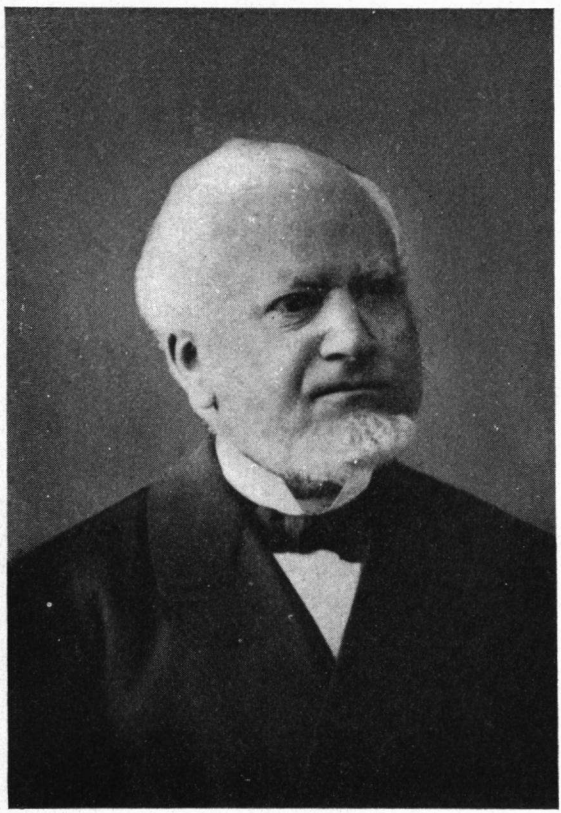

Dr C. M. van der Sande Lacoste

Prof. Dr C. A. J. A Oudemans

De 5 aanwezigen blijken niet alleen tegen een ontbinding der Vereeniging, maar ook tegen afstand van het Herbarium aan het Rijk. Het Herbarium toch bevat schatten, die door de leden ten geschenke waren gegeven, om uitsluitend door de Vereeniging te worden bewaard. Het bevat de nalatenschap van vele hoogstverdienstelijke leden, en die nalatenschap mag, zolang de Vereeniging blijft bestaan, aan geen ander worden afgestaan. Waar deze 5 leden zo eensgezind waren, rijst de vraag, van wie het plan tot ontbinding en tot afstand van het Herbarium is uitgegaan. Verder besloot men, dat de statuten gewijzigd zouden worden; waarbij de naam veranderd moest worden, omdat de reden, waarom zij zich vroeger de Flora van onze Overzeesche bezittingen meende te moeten aantrekken, thans niet meer bestond; en dat niet alleen de Flora van ons Vaderland, maar ook de algemeene plantenkunde tot haar werkkring zou behoren.

Over die werkkring bevat het verslag der vergadering slechts één zin: „Dat, naar veler opvatting, het doel der Vereeniging alleen zoude zijn de kennis van onze Flora, en dat het gebied der algemeene plantenkunde buiten haren werkkring zou liggen, wordt bestreden, en 't dus wenschelijk geacht, dat er in de statuten der Vereeniging duidelijk de werkkring der Vereeniging omschreven worde." Niemand van het vijftal leden heeft beseft, dat door deze verandering de mogelijkheid werd geschapen, het karakter der Vereeniging later geheel te wijzigen.

1867—1881. DE TIJD VAN OUDEMANS.

Was op de vergadering van 1867 besloten, dat de Vereeniging zou blijven bestaan en voortaan „NEDERLANDSCHE BOTANISCHE VEREENIGING" heten, thans rustte op Bestuur en leden de plicht, de Vereeniging uit haar inderdaad diep treurige toestand op te heffen en al het mogelijke te doen, haar weer tot bloei te brengen. Dit kon natuurlijk niet met één slag; zelfs ging in de eerstkomende jaren het ledental nog meer achteruit; het daalde in 1871 tot 19! De jaarvergaderingen van 1869 en 1870 telden ieder in totaal 4 bezoekers, het bestuur inbegrepen. Toch kwam de Vereeniging langzaam de inzinking te boven; in 1881 was het ledental weer gestegen tot 41 en bezochten een tiental leden de vergaderingen.

Statutenwijziging.

De voornaamste veranderingen waren de volgende:

Behalve de naam werd ook het doel der Vereeniging gewijzigd.

Art. 1 luidde nu: „De Nederlandsche Botanische Vereeniging stelt zich ten doel de bevordering der Botanie in haar geheelen omvang; meer in het bijzonder echter de kennis van de Flora van ons vaderland. Haar einddoel is: het uitgeven van eene Flora van Nederland." Na een breedvoerige discussie over de laatste alinea besloot men dat het materiaal der Vereeniging niet aan een bijzonder persoon, tot het op zijn naam uitgeven van een Flora van Nederland mocht verstrekt worden; dat daarentegen de bouwstoffen der Vereeniging wel aan één, twee of meer leden tot de bewerking ener Flora van ons Vaderland in gebruik gegeven konden worden, mits de uitgave dier Flora, als van wege de Nederlandsche Botanische Vereeniging plaats had. Enkele jaren later kon men zich hierop beroepen toen men een verzoek van J. C. C. W. VAN NOOTEN te Haarlem afwees, gedaan 11 Nov. 1874, om voor zijn dissertatie de Thalamiflorae te mogen lenen. De weigering grondde men op het feit dat de Statuten het uitlenen van materiaal aan niet-leden verboden; en ook hierop, dat flora-werk vanwege de Vereeniging diende te geschieden.

Nieuw was art. 2: „De Vereeniging is gevestigd te Leiden, alwaar hare verzamelingen bewaard worden".

In art. 3, de middelen tot bereiking van het doel, veranderde men „het bijeenbrengen van een herbarium" in: „het bijeenbrengen van een inlandsch herbarium". Het bijeenbrengen der boekerij zou zich weer bepalen tot de Flora van Nederland alleen, en niet meer tot die van de Overzeese Bezittingen. Vervallen was voorts „het aangaan en onderhouden van briefwisseling en plantenruiling met verdienstelijke kruidkundigen der naburige landen".

Behalve gewone, honoraire en correspondeerende leden kende men voortaan ook donateurs, die fl. 2,50 per jaar betalen moesten. De „actueele" leden der Vereeniging mochten nu ook candidaten voor het lidmaatschap aanbevelen; achter de naam van de aanbevolen persoon zou worden opgegeven, door wie hij was aanbevolen.

Nieuw was art. 7: „De leden verbinden zich, het herbarium der Vereeniging, zoo veel mogelijk ook door hunne unicae, aan te vullen. Het is wenschelijk, dat de etiquetten, bij de ingezondene planten gevoegd, behalve den naam dier planten, alle bijzonderheden vermelden, welke voor den beoefenaar der Nederlandsche Flora belangrijk kunnen wezen; zoo o.a. de groeiplaats, den aard van het terrein, den datum der vondst, de meer of mindere zeldzaamheid, enz."

Bestuur.

De functie van vice-president was vervallen. Het bestuur bestond gedurende deze periode uit Prof. OUDEMANS, Voorzitter, ABELEVEN,

Secretaris-Penningmeester en Prof. SURINGAR, Conservator; met uitzondering van het verenigingsjaar 1869—1870, toen OUDEMANS bedankt had. VAN DER SANDE LACOSTE weigerde, zijn gewoonte getrouw, een functie te aanvaarden, waarop BOURSSE WILS de benoeming tot voorzitter aannam „voor niet te lange tijd". Het volgend jaar koos men OUDEMANS weer en deze liet zich de keus welgevallen. Uit een en ander blijkt wel, dat OUDEMANS eigenlijk noodgedrongen het presidium op zich genomen heeft; en men hem er dus geen verwijt van mag maken dat hem het nodige feu-sacré ontbrak; en dat van hem niet die bezieling kon uitgaan, waardoor minder ijverige leden werden meegesleept. Hij heeft echter de Vereeniging aan zich verplicht door het bewerken der fungi uit het verenigingsherbarium; iets, wat geheel in de lijn zijner speciale studie lag. Van deze bewerking getuigen talrijke bladzijden in het Ned. Kruidk. Archief; hoewel zij ten dele zeker geschreven zijn „ad majorem Oudemansii gloriam". Voor een billijk oordeel mag niet uit het oog verloren worden dat er onder de leden nog niemand was met genoeg energie, bekwaamheid en liefde voor de Vereeniging, om met meer succes het presidium te kunnen waarnemen.

De eerste zorg van ABELEVEN gold orde scheppen in de chaotische toestand der financiën en het wegwerken van de schrikbarende achterstand wat betreft het publiceren van de verslagen der vergaderingen. De contributies van enkele jaren moesten nog geïnd worden (die van 1866 inde men niet, daar er toen geen vergadering was gehouden). Erger nog stond het met de verslagen. In Juli en Augustus 1865 moest OUDEMANS dringend aan COP verzoeken de verslagen, te beginnen met dat van 1862, aan hem te zenden; en ze waren nog niet uitgegeven, toen ABELEVEN zijn functie aanvaardde. Deze trad energiek op; in 1869 kon hij meedelen, dat het verslag van 1862 ter perse was, en dat hij hoopte, dat ook de overige in de loop van dat verenigingsjaar aan de leden verzonden konden worden; hetgeen dan ook is gebeurd. Tevens stelde hij toen de necrologie van VAN DEN BOSCH op, 7 jaren na diens dood! Spoedig was alles in het gerede gebracht, ook het Archief der Vereeniging. Hij was nl. volgens de statuten verplicht, dit elke jaarvergadering ter tafel te brengen!

De Vergaderingen.

Deze onderscheidden zich voorlopig in niets van die, welke vroeger gehouden waren. De bespreking der ingekomen planten vormde met de excursies de grote aantrekkelijkheid voor de leden. Daar er steeds meer adventieven gevonden werden was er geen gebrek aan stof. De verslagen van den conservator bepaalden zich

meer tot het werk aan het herbarium verricht (dit was niet bijzonder veel, daar SURINGAR er niet al te veel tijd aan kon geven) en de vermelding der soms zeer belangrijke geschenken.

Een bijzondere vergadering hield men in 1871, toen men het 25-jarig bestaan der Vereeniging vierde. OUDEMANS hield een „feestrede" voor de 4 anderen, die met hem tegenwoordig waren. Deze rede getuigt van een „gemengd gevoel van vreugde en weemoed". Het kon ook moeilijk anders, gezien de omstandigheden waarin de Vereeniging verkeerde. Zij is eigenlijk één doorlopend eresaluut aan de oprichters en geeft uiting aan een „gevoel van dankbaarheid, dat zich niet smoren, niet onderdrukken laat . . . een gevoel van dankbaarheid jegens de mannen, die, niettegenstaande de vele beslommeringen van een practisch-medischen loopbaan, toch nog kracht en moed genoeg hadden, eene Vereeniging in het leven te roepen, van welker bestaan zij zich zonder twijfel zeer veel goed voor de studie onzer flora voorstelden, maar waarvan zij toch ook zeer goed wisten, dat, althans in de eerste jaren, de leiding, de organisatie, het bestuur, aan hunne handen zou worden toevertrouwd. Wie het weet, wat het zegt, de geneeskunde practisch uit te oefenen; hoeveel ziels- en lichaamskracht er vereischt wordt, op dat gebied met vrucht te arbeiden; hoeveel van de beste uren van elken dag, en van elken dag opnieuw, vereischt worden om aan zijne verplichtingen jegens de lijdende menschheid te voldoen; welk eene zelfopoffering in het begrip „medicus" ligt opgesloten . . . die moet eerbied hebben voor mannen, die, zooals VAN DEN BOSCH, DOZY, MOLKENBOER, VAN DER SANDE LACOSTE en BOURSSE WILS, toch nog tijd konden vinden, den plantengroei van ons vaderland tot een gezet onderwerp van studie te maken niet alleen, maar de stichters te worden eener Vereeniging, welker bestaan zij noodig achtten om eenmaal het doel te bereiken, waartoe zij wisten, en gevoelden, dat individueele krachten te kort schoten."

Ook het uitzicht op een feestgeschenk ontbrak niet. VAN HALL had toenadering tot de Vereeniging getoond, en zijn herbarium tegen 500 gulden aangeboden. Aan de leden was op 6 Oct. 1870 een circulaire gezonden om het bestuur te machtigen, tot de aankoop over te gaan. Helaas ging deze niet door, daar enkelen meenden, dat de toestand van de kas dit niet gedoogde. Het was alweer Teylers Stichting, die uitkomst bracht: Op 16 Sept. 1871 vroeg men haar een subsidie van fl. 400 voor dit doel, en reeds op 2 Oct. d.a.v. werd deze geschonken. Dank zij deze milde gave kwam de Vereeniging nu in het bezit van een herbarium dat voor de studie der Nederlandse Flora van onschatbare betekenis was. In 1873 trad VAN HALL zelfs als lid toe; men vergaderde toen te Berg en Dal, en SURINGAR

begaf zich met ABELEVEN naar de woning van VAN HALL om hem zijn benoeming mede te delen en te verzoeken, de vergadering te willen bijwonen. Hier heette OUDEMANS hem in zeer hartelijke bewoordingen welkom. Aan het Bestuur moet deze toetreding van VAN HALL wel grote voldoening geschonken hebben. Hij overleed kort daarop, in Jan. 1874.

Op de feestvergadering besloot men tevens, een circulaire te zenden aan de docenten in Plantkunde aan de toen nog maar kort bestaande Hogere Burgerscholen. Deze luidde aldus:

„Vóór 25 jaren werd de NEDERLANDSCHE BOTANISCHE VEREENIGING opgericht, die zich o.a. ten doel stelde: eene nauwkeurige studie van de Flora van Nederland. De uitkomsten van haar onderzoek werden in den Prodromus Florae Batavae en in de jaarverslagen der Vereeniging, opgenomen in het tijdschrift: Nederlandsch Kruidkundig Archief, wereldkundig gemaakt. Tevens werden de gedroogde planten, als blijvende documenten van dat onderzoek, tot een herbarium vereenigd. Dat herbarium te Leiden gevestigd, heeft, door de voortdurende werkzaamheid van een aantal jaren een grooten omvang en betrekkelijke volledigheid verkregen, maar er zijn nog altoos gedeelten van ons vaderland overgebleven, wier kennis van den plantengroei, door een voortgezet onderzoek van nabijwonende botanisten, nog belangrijk zou kunnen vermeerderd worden.

Door de oprichting der Hoogere Burgerscholen en plaatsing daaraan van docenten in de plantenkunde, zijn in de laatste jaren, als ware het, een aantal nieuwe middelpunten voor het botanisch onderzoek van den vaderlandschen bodem ontstaan, waarvan de Vereeniging voor haar doel, zou wenschen partij te trekken. Wij verzoeken U derhalve, ons te willen berichten, of Gij U bereid wilt verklaren, achtereenvolgens voor ons herbarium in te zenden eene zoo volledig mogelijke verzameling van die planten, welke in den omstreek Uwer woonplaats, waarover zich Uwe botanische excursiën uitstrekken, bevinden. In dat geval zal de Vereeniging, op Uw verzoek, voor zoo ver de voorraad strekt, ten gebruike toezenden, een exemplaar van den Prodromus Florae Batavae (noot: Dit exemplaar blijft het eigendom der Vereeniging, en wordt teruggezonden in geval van overlijden of van verplaatsing, of wanneer Gij verhinderd mocht worden, verder tot het beoogde doel mede te werken) waarin de op het tijdstip zijner uitgave bekende inlandsche plantensoorten en groeiplaatsen vermeld zijn. Van de gedane inzendingen zal telkenjare bericht worden gegeven en hiervan aan de inzenders een afdruk worden verstrekt. Verkeerde determinatiën zullen verbeterd, en de verbeteringen te Uwer kennis gebracht worden, zoodat U hierdoor de gelegenheid wordt aangeboden, om, wanneer Gij voor Uzelven

of voor Uwe Hoogere Burgerschool een Herbarium aanlegt, de determinatiën daarvan in overeenstemming te brengen met die van het stamherbarium der Vereeniging.

Met het oog op eene doelmatige administratie verzoeken wij U, U hierbij te onderwerpen aan de navolgende bepalingen:

1°. geene andere dan zooveel mogelijk volkomene (met wortel, bloem, vrucht, enz. bedeelde) en goed gedroogde exemplaren in te zenden;

2°. elke plant te voorzien van eene etiquette waarop, behalve de naam, de groei- en standplaats, de tijd van inzameling, en de naam van den verzamelaar, nauwkeurig vermeld worden;

3°. elke soort los te leggen in een afzonderlijk vel papier, 5 decimeter hoog, 3 decimeter breed, welk papier uit misdruk, stroopapier of iets dergelijks kan bestaan;

4°. elke bezending te rangschikken naar de volgorde van den Prodromus, en te doen vergezellen van eene onderteekende lijst der planten in die zelfde volgorde;

5°. het bijeengebrachte telkens in de maand December te zenden aan het adres van Prof. W. F. R. SURINGAR te Leiden, Conservator van het Herbarium.

Het bestuur der Vereeniging
C. A. J. A. OUDEMANS, President.
W. F. R. SURINGAR, Conservator-Herbarii.
TH. H. A. J. ABELEVEN, Secretaris."

In een noot werden nog uitvoerige inlichtingen over het drogen van planten verstrekt.

Deze circulaire beloofde wel enig succes: 10 leraren verklaarden zich bereid planten in te sturen. Slechts 3 hielden hun belofte: de HH. W. K. J. SCHOOR te Duiveland, A. HERSCH te Helmond en R. E. DE HAAN te Winterswijk. Zij traden kort daarop tot de Vereeniging toe.

Langzamerhand kwam men tot het inzicht dat het steeds voortgaan met dezelfde werkzaamheden niet voldoende was de Vereeniging tot nieuw leven te wekken; het ontbreken van een stimulans dreigde noodlottig te worden. De planteninzendingen namen in aantal af en zo kon OUDEMANS in 1877 de klacht uiten: „Er is inderdaad niet aan te twijfelen: de belangstelling in het aanbrengen van bouwstoffen uit de flora van ons Vaderland, ten voordeele onzer verzamelingen, is langzamerhand al minder en minder geworden en heeft thans bijna opgehouden te bestaan." Om dit kwaad te keren, geeft OUDEMANS twee middelen aan. In de eerste plaats zou

de conservator zich in zijn verslag niet enkel moeten bepalen tot het noemen der personen die planten of boeken schonken, maar zou hij ook moeten opgeven de vorderingen van het sublimateren en het inschikken der bijzondere verzamelingen in het stamherbarium. Ook zou hij de planten uit het stamherbarium moeten noemen, die om een of andere reden verloren waren gegaan en dus uit bepaalde streken opnieuw moesten worden ingezameld. Dan de planten aangeven welke aan de leden op hun aanvrage uit de bezittingen der Vereeniging konden afgestaan worden en eindelijk mededelen welke verbeteringen door den conservator in de verzamelingen waren aangebracht of wenselijk werden geoordeeld. Ten tweede zou men niet langer behoren te wachten met een nieuwe uitgave van de Prodromus. Het was reeds lang gebleken dat aanvulling en herziening dringend nodig waren; de herbaria van VAN HALL en VRIJDAG ZIJNEN konden de twijfel wegnemen die vroeger omtrent een aantal planten uit de Flora Belgii Septentrionalis bestond. Bovendien waren de Musci en Hepaticae door VAN DER SANDE LACOSTE, en de Fungi door OUDEMANS zelf gerevideerd, zodat ook in dit opzicht het tijdstip gunstig leek.

Het volgend jaar, in 1878, nam men een ander middel te baat: in December of Januari d.a.v. zou men een buitengewone (winter-) vergadering te Amsterdam houden. Op deze wintervergaderingen — want in de volgende jaren hield men ze even zo — bleven de floristische mededelingen verre in de minderheid en kregen de leden vooral physiologische, anatomische en morphologische bijdragen te horen. Het was de eerste poging het uitsluitend floristisch karakter der Vereeniging te veranderen. Daar deze bijeenkomsten meestal in Amsterdam gehouden werden, mochten zij zich in het begin in een vrij druk bezoek, van gemiddeld een tiental leden, verheugen. Verscheidene er van werden zelfs bijgewoond door Prof. J. J. VAN 'T HOFF.

Het Nederlandsch Kruidkundig Archief.

Pas na de dood van VAN DEN BOSCH is dit tijdschrift het orgaan der Vereeniging geworden. In Juli 1846 verscheen de eerste aflevering als een zelfstandig botanisch tijdschrift, uitgegeven door W. H. DE VRIESE, F. DOZY en J. H. MOLKENBOER bij S. & J. LUCHTMANS te Leiden. Deze was ook de uitgever geweest van het Tijdschrift voor Natuurlijke Geschiedenis en Physiologie, door J. VAN DER HOEVEN en W. H. DE VRIESE, waarvan 12 delen verschenen van 1832 tot 1845, en dat toen niet meer werd voortgezet. Hierdoor „bleef er in ons land geene gelegenheid meer ter opneming en spoedige bekendmaking van kleinere bijdragen tot de kruid-

kundige wetenschap over." Uit dien hoofde werd tot de uitgave van het Nederlandsch Kruidkundig Archief besloten, dat op onbepaalde tijden zou verschijnen en opstellen zou bevatten over onderwerpen, „de onderscheidene deelen der kruidkundige wetenschap, maar inzonderheid de Flora van Nederland en deszelfs Overzeesche Bezittingen betreffende". De eerste aflevering werd op de jaarvergadering van 21 Augustus 1846 ter bezichtiging gesteld. VRIJDAG ZIJNEN sloeg voor, het jaarlijks verslag daarin te plaatsen, wat werd overgelaten aan het onderling goedvinden van redactie en secretaris der Vereeniging. Zulks is inderdaad geschied, alleen zijn in het begin enkele verslagen verkort weergegeven.

Het kan geen verwondering wekken, dat in de eerste jaren een overwegend deel van de inhoud wordt ingenomen door mededelingen over de Indische Flora, meer nog dan door bijdragen over de inlandse, hoewel deze laatste volstrekt niet ontbreken en aan dit tijdschrift voor onze Vereeniging een bijzondere betekenis geven. Te meer niet omdat het de verslagen van alle vergaderingen bevat, met uitzondering van de stichtingsvergadering natuurlijk. Voor een groot gedeelte zijn de stukken over Indische planten van de hand van DE VRIESE en KORTHALS: zij bewerken verschillende families en beschrijven tal van nieuwe soorten; ook behandelen zij bepaalde landstreken van Indië. Van de gespannen verhouding met Prof. BLUME getuigen een paar strijdschriften, die men natuurlijk alleen op hun juiste waarde kan schatten, als men de antwoorden van BLUME in de Algemeene Konst- en Letterbode er naast legt. Over de Nederlandse Flora schrijven in de eerste serie VAN DEN BOSCH, DOZY en MOLKENBOER, BONDAM, VAN HOVEN, KROS en WALRAVEN, terwijl slechts uiterst zelden een artikel op het gebied der physiologie of teratologie voorkomt.

Het tweede deel is uitgegeven in 1851 bij JAC. HAZENBERG Corns. Zoon te Leiden, die ook de uitgever van de Prodromus was, en is gedrukt bij H. R. DE BREUK.

Deel III, verschenen in 1855, vermeldt in de titel de namen van DE VRIESE en DOZY als redacteuren.

Met het vierde deel, dat afgesloten is in 1859, begint de misère, welke culmineert in deel V. Het titelblad van Deel IV noemt als redacteuren W. H. DE VRIESE, W. F. R. SURINGAR en S. KNUTTEL, maar dit deel bevat een „aan de Nederlandsche Kruidkundigen" door F. DOZY, die daarin meedeelt, dat hij zich heeft voorgenomen, het tijdschrift onder dezelfde vorm en nagenoeg op dezelfde wijze als vroeger voort te zetten. Hij wijst er op dat het Ned. Kruidk. Archief als het ware het orgaan der Vereeniging is geworden, en hoopt dat dit zo zal blijven. De verslagen der vergaderingen zullen

niet meer afzonderlijk verkrijgbaar zijn zooals de gewoonte was. (Door het overlijden van DOZY schijnt dit toch zo gebleven te zijn). De prijs van het tijdschrift bedroeg 15 cent per vel; die van een plaat hoogstens 30 cent.

Volgens besluit van de vergadering in 1855 kocht de Vereeniging 30 ex., bepaaldelijk ten dienste der correspondeerende leden.

Het verschijnen ging niet steeds vlot; dit blijkt uit een brief van HAZENBERG aan BOURSSE WILS van 29 Julie 1857: „Het verslag van 1856 heb ik ontvangen, doch voordat ik met het drukken een aanvang maak, wenschte ik 1° wel te weten, met wien ik na den dood van Dr DOZY te maken heb omtrent de voortzetting en verdere regeling van dit werk; 2° geef ik bericht dat, door de ondervinding geleerd, ik met het drukken van ieder stuk niet eerder begin, dan dat genoegzaam Copy daarvoor bij mij voorhanden is."

Het vijfde deel, eerste en tweede stuk verschenen onder redactie van DE VRIESE, SURINGAR en KNUTTEL in 1860 en 1861 bij JOHANNES MUELLER te Amsterdam; het derde en vierde stuk onder redactie van W. F. R. SURINGAR en M. J. COP bij G. T. N. SURINGAR te Leeuwarden in 1863 en 1870. Die veranderingen van uitgever droegen niet ieders goedkeuring weg. G. T. N. SURINGAR is in overleg met VAN DEN BOSCH uitgever geworden; Prof. SURINGAR schijnt zich veel moeite gegeven te hebben, het tijdschrift voor zijn vader te verkrijgen.

Het heeft heel wat voeten in de aarde gehad, eer de Vereeniging tot overneming besloot. COP vooral was er zeer tegen, volgens een schrijven van 1864, dat op de vergadering werd voorgelezen, en waaruit ook blijkt dat COP, hoewel zijn naam als mederedacteur op de titel voorkwam, in de redactie geen stem had en zijn naam daar tijdelijk slechts een ledige plaats vulde. Voor de overneming pleitte dat de Vereeniging gehouden was 100 ex. van de stukken te kopen, waarin een verslag van een vergadering voorkwam; voorts, dat de redactie, d.w.z. Prof. SURINGAR, er geen geldelijk nadeel van ondervinden zou en dat een eventueel voordeel in de kas der Vereeniging zou vloeien. Toch wilde COP de overneming niet aanraden, omdat hij het billijk achtte, dan ook gehoor te geven aan de wensen aangaande het behoud en de wijze van verdere uitgave van het Ned. Kruidk. Archief. De zaak zou volgens hem anders staan, indien de redactie besluiten kon, de Vereeniging de titel te laten gebruiken zoals goedgedacht werd, desverkiezende met de bijvoeging: „Orgaan der Vereeniging, enz." Verder spelen de kosten bij COP de hoofdrol en hij meent zich niet te bedriegen, als hij schrijft dat de verslagen met een belangrijke besparing in vergelijking met de „tegenwoordige" kosten te verkrijgen waren. Ja, het ware voor de Vereeniging

voordeliger zich tijdelijk voor die verslagen wat grotere uitgaven te getroosten, dan zich op enige wijze voor de toekomst te binden.

De afwikkeling dezer kwestie werd aan het Bestuur overgelaten, en de vergadering van 28 Juli 1865 besluit alles bij het oude te laten, d.w.z. de uitgave niet over te nemen en 100 ex. van de redactie te kopen. De volgende vergadering, die van 1867, denkt er weer anders over, en bepaalt dat de Vereeniging de verslagen van 1862 tot 1867 voor haar rekening zal laten drukken en uitgeven als het laatste stuk van deel V, en dat daarna het Nederl. Kruidk. Archief als Nieuwe Serie geheel in handen der Vereeniging zal overgaan. Deze had dus nu een eigen orgaan gekregen! W. F. R. SURINGAR en TH. H. A. J. ABELEVEN vormden samen de redactie; maar op de omslagen prijkte tevens de naam van C. A. J. A. OUDEMANS: een vriendelijk gebaar van SURINGAR, niet geheel onverdiend, daar OUDEMANS verreweg de meeste copie heeft geleverd.

Het Herbarium.

In 1863 had MIQUEL, die toen BLUME als directeur van het Rijksherbarium was opgevolgd, de leden der Vereeniging uitgenodigd de zeer aanzienlijke hoeveelheid onbewerkt materiaal voor de Flora van Indië onder handen te willen nemen; en tevens aangeboden in het gebouw van het Rijksherbarium een plaats in te ruimen voor de verzamelingen der Vereeniging. Van 't een noch van 't ander is iets gekomen. Behalve KORTHALS, die zijn botanische studiën vaarwel had gezegd en zich had toegelegd op de wijsbegeerte, en BUSE, die zich alleen met Indische grassen bemoeide, waren er geen leden meer, die belang stelden in de Indische Flora. En voor het aanbod van huisvesting trof het wel heel ongelukkig dat SURINGAR kort te voren had laten weten, dat hij voor de verzamelingen ruimte beschikbaar stelde in zijn woning. Hierop was de Vereeniging met vreugde ingegaan. Toch schijnt dit op de duur bezwaren te hebben opgeleverd, want in 1868 doen SURINGAR en BOURSSE WILS moeite, een ruim en geschikt lokaal te vinden. Het aanbod van MIQUEL was nog steeds van kracht gebleven, maar de leden gevoelden er bitter weinig voor; tenzij er een vrij lokaal in het gebouw werd aangewezen, waartoe de leden uitsluitend toegang hadden. In 1871 komt een goede regeling tot stand. MIQUEL was toen gestorven en opgevolgd als directeur van het Rijksherbarium door SURINGAR. De nieuwe directeur had zich terstond tot den Minister gewend, en kon op de vergadering meedelen, dat, indien de Vereniging een verzoek tot den Minister van Binn. Z. richtte, om het verenigingsherbarium een plaats in het gebouw van het Rijksherbarium te verzekeren, zulk een verzoek zou worden ingewilligd. SURINGAR

meende een geschikt lokaal te hebben gevonden en stelde aan de vergadering voor, dat de Vereeniging bedoeld verzoek tot den Minister zou richten; om bij goedgunstige beschikking de nodige kasten te doen vervaardigen en voortaan den amanuensis en den custos van het Rijksherbarium een billijke beloning toe te kennen voor de werkzaamheden die zij in hun vrije tijd voor het verenigingsherbarium moesten verrichten. Deze voorstelen namen de 5 aanwezigen met algemene stemmen aan.

Nu er dus een geschikt lokaal en meer hulp gevonden waren, scheen het herbarium een betere tijd tegemoet te gaan. Slechts schijnbaar. Want nog altijd ontbrak het den conservator aan de nodige tijd. Zo kwam er niets van zijn plan een Catalogus Herbarii in orde te brengen en uit te geven; te meer niet, daar het behandelen der planten met een sublimaatoplossing zeer veel tijd vergde. Tegelijkertijd stonden de aanwinsten niet stil. Bij gelegenheid van de aankoop van het herbarium VAN HALL waren de herbaria der oude floristen ter sprake gebracht. In dit opzicht had VAN DEN BOSCH niet veel kunnen doen: de onderhandelingen over het herbarium van DE GORTER waren op niets uitgelopen. Wel had Dr VAN DER SANDE LACOSTE, toen er geruchten liepen dat dit herbarium zich over de grens bevond, zich gewend tot een zekeren Mr KIKKERT; maar in het Archief der Vereeniging ontbreekt elke nadere mededeling over de uitkomst van die onderhandeling.

Door bemiddeling van BUSE verkreeg men de Cryptogamen uit het herb. SPREE; in 1873 werd medegedeeld, dat het herb. VRIJDAG ZIJNEN aangekocht was. Helaas mislukten de pogingen, het herb. RAINVILLE in handen te krijgen. Dit berustte bij de Kon. Ak. v. Wet., terwijl een serie Gramineae, Cyperaceae en Juncaceae zich in Teylers bibliotheek bevond (en nog bevindt). In 1874 deelden OUDEMANS en SURINGAR mede dat het Bestuur der Kon. Akademie van Wetenschappen zich gewend had tot den Minister van B. Z. met het verzoek, toe te staan dat het herb. RAINVILLE op enigerlei wijze aan de Ned. Bot. Ver. zou worden overgedragen, doch dat de onderhandelingen nog niet waren afgelopen. Uit een schrijven van de Ak. dd. 15 Juli 1875 blijkt, dat de Vereeniging bezwaar maakte tegen een afgifte in bruikleen tot wederopzeggens toe. Hiertoe was de Ak. v. Wet. wèl bereid, zelfs tot de afstand aan de Vereeniging, „bijaldien die overgang *op wettelijken weg mogelijk* ware zonder een *omslag*, aan het gewicht der zaak niet geëvenredigd". Deze missive wordt voor kennisgeving aangenomen. Had men maar liever het aanbod der Akademie geaccepteerd, want nu is bedoeld herbarium verloren gegaan. Tenminste, toen Prof. SCHOUTE later, op verzoek van enkele floristen, een nader onderzoek liet in-

stellen, bleek er van het herbarium geen spoor meer te vinden.

In 1876 kreeg men de herbaria van VAN AKEN en FOCKEMA; in 1880 een herb. van ongeveer 250 ex., verzameld door HENDRIK WESTENBERG, burgemeester van Lochem en aldaar in 1835 overleden. Bedenkt men, dat ook sommige leden voortgingen met het inzenden van grotere of kleinere collecties, dan ziet men, dat de toeneming van plantenmateriaal in de periode OUDEMANS aanzienlijk genoemd mag worden. Hieraan was het gebruik niet evenredig. OUDEMANS revideerde de fungi, waarvan helaas een niet onbelangrijk deel door insecten enz. verloren was gegaan, en VAN DER SANDE LACOSTE maakte zich verdienstelijk door de Musci en Hepaticae te herzien. In 1876 hield Prof. BEYERINCK een voordracht over Cruciferengallen. Naar aanleiding hiervan besloot men, dat de Vereeniging een verzameling zou aanleggen van plantengallen, door dieren veroorzaakt. Dit besluit wacht tot op heden op uitvoering.

De excursies.

Na afloop der vergaderingen plachten enkelen nog een paar dagen te blijven, ten einde de flora van de omgeving nader te onderzoeken. Het aantal deelnemers was uit den aard der zaak gering, maar zij weerden zich ter dege: zij verzamelden niet slechts voor zich, maar tevens voor het verenigingsherbarium en voor de doublettencollectie. Vaak werden tot 50 ex. van minder algemene planten ingezameld en gedroogd. Geen wonder, dat de Vereeniging de kosten van het noodzakelijke rijtuig op zich nam, benevens die van de wijn, welke bij het diner werd geschonken. Vermoeiend waren die excursies zeker; de deelnemers ontzagen geen moeite, als zij een bepaalde plant beslist wilden hèbben. Tot in de eerste jaren van deze eeuw waren er nog leden, die 's morgens maar begonnen, tot aan het middel in een sloot te stappen om de vrees voor natte voeten te verdrijven! En wie zal den deelnemers de wijn misgunnen, die een minder smakelijk diner soms moest compenseren? Een aardig staaltje schrijft POST aan ABELEVEN na de vergadering te Boxtel in 1875: „Vervolgens een in alle opzichten oneetbaar diner zooals door niemand onzer nog ooit is aangetroffen. Soep zoo gecayenneerd dat één lepel voldoende voor allen was. Vleesch dat beurtelings door ons voor pekelvleesch, gezouten tong of zoo iets werd aangezien, ham id., id. Légumes wortels vrij goed, snijboonen niet te eten; andijvie, salade door het heerlijke? water dat men daar drinkt, riekende en smakende naar zwavelwaterstof; kalfscoteletten redelijk; ik tenminste heb door de honger daar nogal van gegeten. Het dessert kersen zuur, maar een soort tulband en biscuit goed. Er is meer gedronken, dan gegetèn . . . ."

1881—1898. DE TIJD VAN SURINGAR.

Bestuur.

In 1881 had OUDEMANS er genoeg van en bedankte als voorzitter. Men koos SURINGAR tot zijn opvolger, terwijl BOERLAGE diens functie van conservator overnam. Aan het driemanschap SURINGAR, ABELEVEN en BOERLAGE was de leiding toevertrouwd tot 1896, in welk jaar BOERLAGE naar Indië vertrok en vervangen werd door VUYCK. Het waren rustige jaren voor de Vereeniging, te rustig eigenlijk. Maar dit kon moeilijk anders. BOERLAGE was geen man van initiatief, en zijn medebestuurders toonden geen behoefte aan verandering. De oudere leden begonnen, om een uitdrukking van VAN DER SANDE LACOSTE te gebruiken, „wel wat aan een zekere gemakzucht te lijden"; jonge leden waren er te weinig en bovendien ontbrak een bepaald doel, waarvoor men kon ijveren en zich warm maken. In 1892 herdacht men het feit, dat ABELEVEN vóór 25 jaar secretaris-penningmeester werd en haalde nog eens even op, hoe treurig de toestand der Vereeniging was, toen hij die functie aanvaardde en hoe hij „met volharding en nauwgezetheid, door een doelmatig en zuinig beheer, de moeilijkheden overwonnen had".

Statutenwijziging.

Een der eerste bemoeiingen van den nieuwen voorzitter gold de statutenwijziging, die in 1882 haar beslag kreeg. Zij betrof vooral de vergaderingen. Art. 24 luidde nu: „In de tweede helft van Januari en in de tweede helft van Juli worden de gewone en honoraire leden tot eene algemeene bijeenkomst opgeroepen . . . ." De buitengewone (winter-)vergaderingen hadden hierdoor burgerrecht gekregen. Volgens art. 25 moest minstens eenmaal in de twee jaar een vergadering te Leiden plaats vinden. (De oude statuten, die alleen zomervergaderingen kenden, bepaalden, dat om het andere jaar die zomervergadering te Leiden gehouden moest worden). In art. 1 liet men de zinsnede weg: „Haar einddoel is het uitgeven van eene Flora van Nederland", en uit art. 7 verviel de bepaling dat de leden zich verbonden, zoveel mogelijk ook hun „unicae" voor het verenigingsherbarium in te sturen. Over de donateurs zwijgen de statuten; die proef schijnt geen succes gehad te hebben.

De Vergaderingen.

Op de eerste vergadering, door SURINGAR geleid, die van 29 Juli 1882, bracht deze duidelijk naar voren dat hij door zijn drukke ambtsbezigheden slechts een klein deel van zijn tijd en krachten

aan de Vereeniging zou kunnen geven. De nabijheid van het herbarium en de beschikking over het materiaal der Vereeniging legden hem als het ware de verplichting op zich niet aan het presidium te onttrekken. Hij wees er op dat de traditie meebracht, dat de voorzitter het onderzoek der hogere planten van onze flora als zijn taak zou beschouwen. Dat gebied leverde nog voortdurend stof, zowel tot nieuwe bijdragen als tot critisch onderzoek. Beide hoopte hij te bevorderen, en deze belofte heeft hij gehouden.

In 1887 kwam op de wintervergadering een voorstel van de Ned. Dierkundige Ver. ter sprake, de zomervergaderingen der beide verenigingen in dezelfde plaats en op dezelfde tijd te houden. Volgens de statuten moest dit voorstel op een zomervergadering behandeld worden, wat ook gebeurde. Toen bleek dat er ernstige bezwaren tegen bestonden: men vreesde dat de excursies in het gedrang zouden komen; dat botanisch belangrijke streken zoölogisch minder interessant zouden blijken en omgekeerd; men was bang dat in kleine plaatsen niet voldoende onderkomen te vinden zou zijn. Het voorstel was reeds te Amsterdam door afgevaardigden uit beide verenigingen met die van de Maatsch. tot Bev. der Geneeskunst besproken; en ook daar was men tot de conclusie gekomen dat een combinatie der vergaderingen niet wenselijk was. Daarom besloot men tot het oprichten van een nieuwe vereniging, die zich later te Amsterdam constitueerde onder de naam van Nederlandsch Natuur- en Geneeskundig Congres.

Een zeer belangrijke vergadering was die welke op 20 Augustus 1892 te Steenwijk plaats vond. Hier toch besprak men een voorstel, ingediend door HUGO DE VRIES, GOETHART en HEINSIUS, dat behelsde: „1°. dat de gewone Wintervergaderingen voortaan te Leiden zullen gehouden worden; 2°. dat des winters maandelijks te Amsterdam buitengewone Vergaderingen zullen plaats vinden (het doel dezer bijeenkomsten is de gemeenschappelijke beoefening der plantkunde in haren geheelen omvang en in het bijzonder de bespreking der telkens verschenen literatuur); en 3°. de regeling dezer Vergaderingen op te dragen aan eene uit de Vereeniging te benoemen Commissie." Na de beraadslagingen hierover wijzigde men de statuten in de gewenste zin: „De wintervergaderingen worden te Leiden gehouden. Leden der Vereniging kunnen zich tot een bepaald doel, binnen het gebied van de werkzaamheden der Vereniging, of tot het houden van plaatselijke bijeenkomsten, buiten de Algemene Vergadering, verbinden. Zij vormen dan een Afdeling. Elke Afdeling kiest haar eigen bestuur en bekostigt haar werkzaamheden en bijeenkomsten. Door elke Afdeling wordt op de zomervergadering der Vereniging verslag uitgebracht over haar werkzaamheden in het

afgelopen jaar. Deze verslagen worden in het Nederl. Kruidk. Archief als bijlagen tot de zomervergadering opgenomen. De leden der Vereniging hebben vrije toegang tot de vergaderingen der Afdelingen."

Hoewel van de beraadslagingen niets in het verslag der vergadering is gekomen, mag men in het voorstel toch wel een reactie zien op het nog steeds overwegend floristisch karakter der Vereeniging en vermoedelijk ook wel een uiting van de stille tegenwerking die SURINGAR van HUGO DE VRIES ondervond. Als gevolg van deze statutenwijziging werd in December 1892 de Centrale Afdeeling te Amsterdam opgericht.

Eveneens besloot men te Steenwijk een tweede uitgave van de Prodromus Vol. II pars 1 (Musci et Hepaticae) het licht te doen zien en de oplage op 500 ex. te bepalen. Doordat VAN DER SANDE LACOSTE kort voor zijn dood de mossen had herzien en het verenigingsherbarium was vermeerderd met de herbaria VAN DER SANDE LACOSTE en BUSE, was dit gedeelte het best bewerkte van het verenigingsherbarium en kan dit stuk van de Prodromus als een posthume hulde aan VAN DER SANDE LACOSTE beschouwd worden.

De vergadering op 23 Augustus 1895 te Hengelo was een feestvergadering: men vierde het 50-jarig bestaan der Vereeniging. Het gewone verslag van SURINGAR werd een feestrede waarin de toenemende bloei der Vereeniging en het vertrouwen in een goede toekomst tot uiting kwamen. Er werd een foto genomen van de aanwezigen, die heden allen ad patres zijn, evenals alle leden uit die tijd. De enig overgebleven oprichter, OUDEMANS, was tegenwoordig. Feestgaven ontbraken niet, al waren ze niet alle als zodanig bedoeld. In de eerste plaats schonk OUDEMANS zijn gehele inlandse herbarium van phanerogamen en vaatcryptogamen; dan werd er een belangrijke subsidie van de Kon. Ak. v. Wet. ontvangen, terwijl de universiteiten van Stockholm en Uppsala bijna 300 geschriften over de Zweedse Flora voor de bibliotheek gaven.

Langzaam begonnen zich tekenen van een nieuwe geest te vertonen: in 1894 besloot men van de verslagen der vergaderingen en belangrijke artikelen korte Franse résumé's te geven; en in 1896 schreef men de eerste herbariumprijsvraag uit.

De Centrale Afdeeling.

Toen de oprichting van secties mogelijk was geworden verzonden H. F. JONKMAN, J. C. COSTERUS en H. W. HEINSIUS op 28 November 1892 een circulaire, waarin de medewerking werd gevraagd tot stichting van een sectie waarvan de bedoeling was: „in maandelijksche bijeenkomsten gedurende den winter hoofdzakelijk de nieuwere

botanische literatuur te bespreken". Op 3 December 1892 kwamen de drie genoemden te Amsterdam samen in een lokaal door HUGO DE VRIES daartoe afgestaan, met HUGO DE VRIES, BURCK, GOETHART, KONINGSBERGER en WIJSMAN. De vergadering werd door Dr JONKMAN geopend. Hij stelde de naam „Centrale Afdeeling" voor, om daarmee uit te drukken „dat men niet bepaald aan Amsterdam gehouden is, maar dat toch het Centrum daar toe bestemd is". De bijeenkomsten zouden gehouden worden telkens op de eerste Zaterdag van Oktober tot April van 7½—10 uur. De onkosten zou men bestrijden uit een hoofdelijke omslag, zo dikwijls dit nodig bleek. Het bestuur zou bestaan uit een Voorzitter, een Ondervoorzitter en een Secretaris-Penningmeester, jaarlijks aftreden en terstond herkiesbaar zijn. HUGO DE VRIES wilde geen deel uitmaken van het bestuur en stelde voor de drie ondertekenaren tot bestuursleden te benoemen, wat men bij acclamatie dan ook deed. Uit het notulenboek, dat eindigt met 12 December 1896, en nog drie losse verslagen bevat, waarvan 2 gedateerd 6 Maart 1897 en 5 December 1897, blijkt, dat de werkzaamheden bestonden in tal van kleine mededelingen over het gehele gebied der botanie, en referaten over pas verschenen literatuur. Enkele leden hadden een bepaald gedeelte der literatuur op zich genomen. Men begon met 12 leden; nu eens kwam er een bij, dan weer viel er een af, maar 20 leden tegelijk heeft men nooit bereikt. Op 1 December 1894 deelt VUYCK onder applaus der aanwezigen mede, dat Prof. SURINGAR als lid wenste toe te treden, maar het duurt tot 4 Januari 1896, eer hij een vergadering bijwoont. Op 5 Oct. 1895 werd VERSCHAFFELT tweede Secretaris, daar HEINSIUS niet geregeld aanwezig kon zijn. Het gehele bestuur treedt af op 7 November 1896, maar nergens blijkt waarom dit gebeurt. WIJSMAN wordt nu voorzitter, GRESHOFF ondervoorzitter (maar bedankt, en wordt vervangen door WENT) en VERSCHAFFELT secretaris-penningmeester. De animo scheen echter verdwenen: slechts van een paar (alle?) vergaderingen zijn nu nog notulen aanwezig; over 1897/1898 ontbreekt het jaarverslag en op 21 Jan. 1899 bericht VERSCHAFFELT aan het bestuur der Vereeniging, dat de Centrale Afdeeling 26 Oct. 1898 was opgenomen in het Genootschap voor Natuur-, Genees- en Heelkunde te Amsterdam en dus geen deel meer uitmaakte van de Vereeniging.

Het Herbarium.

In deze periode vallen zeer belangrijke aanwinsten voor het verenigingsherbarium. In 1883 schonk de heer J. J. KERBERT het herb. van zijn vader Dr C. KERBERT Jzn., die met MOLKENBOER samen de Flora Leidensis uitgaf; twee jaar later gaf de heer WITTE-

Prof. Dr W. F. R. SURINGAR

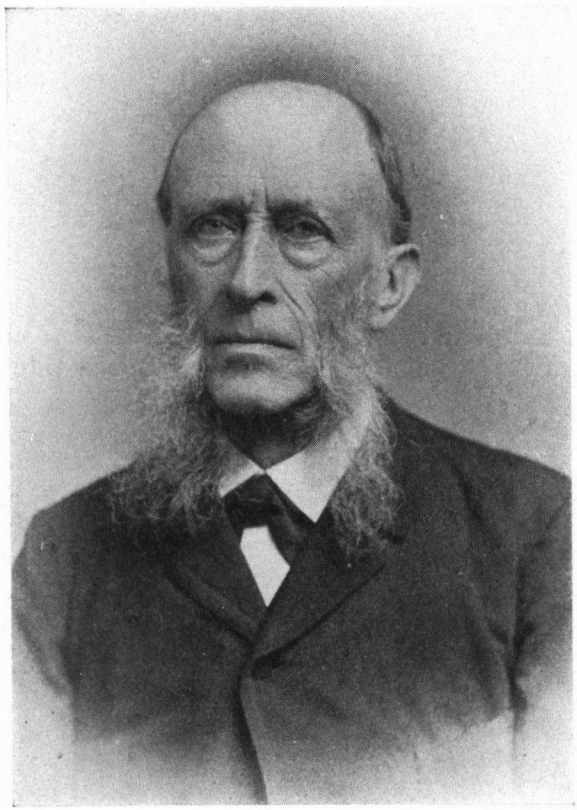

Th. H. A. J. Abeleven

WAALL het herb. van wijlen zijn vader Dr J. WTTEWAALL, dat drie grote kisten vulde. De buitenlandse ex. werden aan het Rijksherbarium afgestaan. In 1887 kreeg men het herb. KOBUS, ongeveer 1500 ex., met uitzondering van de Carices, die de schenker behield. Mevr. ROMBOUTS zond in 1889 het herbarium van haar hoogbejaarden echtgenoot met een afscheidsgroet. Prof. MOLENGRAAFF schonk zijn herbarium, waarin ook opgenomen waren de planten verzameld door leden van het Utrechts Studentengezelschap „Natura Dux nobis et Auspex". De belangrijkste aanwinst was echter het herb. BUSE. Wel kwamen de 35000 ex. aan het Rijksherbarium, maar de erfgenamen bepaalden dat de inlandse ex. aan de Vereeniging moesten worden afgestaan. Door de welwillendheid van K. BISSCHOP VAN TUINEN, die indertijd het herb. HOLKEMA had aangekocht, kon de Vereeniging dit in 1891 voor 50 gulden van hem overnemen, zodat het bewijsmateriaal van de bekende dissertatie over de plantengroei van de Noordzee-eilanden hiermede in het bezit der Vereeniging kwam. In datzelfde jaar, een paar weken voor zijn dood, schonk BOURSSE WILS zijn herbarium; terwijl in 1895 het inlands herbarium (30 pakketten) en talrijke Europese planten (69 pakketten) als vergelijkingsmateriaal van OUDEMANS werden ontvangen. Zijn mycologisch herb. was in deze schenking niet begrepen, maar het volgend jaar nam de Vereeniging zijn verzameling inlandse fungi op spiritus van hem over tegen de waarde van het glaswerk. Het herb. BONDAM werd aangekocht voor 100 gulden in 1897, in welk jaar ook de erfgenamen van TOP diens herbarium schonken, zodat alle bewijsmateriaal voor de Flora Campensis nu bij de Vereeniging berustte. Voegt men hier nu nog bij de herbaria van WALRAVEN en BOERLAGE (waarin opgenomen dat van P. P. C. HOEK) en de inlandse phanerogamen van Mej. DESTREE, dan zal men moeten erkennen dat in geen enkele periode het Vereenigingsherbarium een dergelijke uitbreiding onderging. Dit heuglijk verschijnsel bracht echter een nadeel mee: het werk, verbonden aan het beheer en de verzorging van de collectie was veel te zwaar voor één man, die bovendien nog zijn vaste betrekking had aan het Rijksherbarium. De chaos nam toe in plaats van te verminderen; enthousiasme alleen kan geen gebrek aan tijd compenseren. Geen wonder dat BOERLAGE bij zijn vertrek naar Indië in 1896 het herbarium in een staat van schromelijke verwarring achterliet, en dat de eerste taak van zijn opvolger VUYCK wel moest zijn, orde in de wantoestand te brengen. Men moet ook in aanmerking nemen dat de planten toen nog niet in dozen waren geborgen, maar voor het grootste gedeelte los in de omslagen lagen, die in portefeuilles waren samengevoegd, zodat de insecten vrije toegang hadden. Vele van de doubletten waren totaal

opgevreten; er kwam ongeveer 35 kg papier „vrij", dat „helaas geen verkoopwaarde had". De meeste der ingekomen herbaria lagen nog ingepakt op bewerking te wachten; gelukkig beschikte VUYCK over veel tijd en lust om deze Augiasstal te reinigen. Eén voor één nam hij de collecties onder handen; determineerde ze na en voegde de planten in; aldus verkreeg hij een basis voor de bewerking van een nieuwe uitgave van de Prodromus. ABELEVEN, die vroeger reeds alle mossen keurig had opgezet, was weer zijn helper: hij bracht de Lichenen, welke overal verspreid lagen, netjes in orde, waardoor de uitgave van dit stuk van de Prodromus mogelijk werd. Van de fungi zou VUYCK trachten te redden, wat er nog te redden viel. Indien aan iemand, dan is het wel aan VUYCK te danken, dat het herbarium in deze tijd voor algehele ondergang is bewaard gebleven.

De Herbariumprijsvraag.

Op de wintervergadering van 1896 gaf Prof. WIJSMAN in overweging, namens de Vereeniging een herbariumprijsvraag uit te schrijven „voor jongens tot het aanleggen van een herbarium uit den omtrek hunner woonplaatsen". SURINGAR brengt dan in herinnering hoe reeds vroeger door den heer J. H. KRELAGE (als pas benoemd honorair lid ter vergadering aanwezig) tweemaal een dergelijke prijsvraag was uitgeschreven en welke resultaten daarmede waren verkregen. Zo behoorden destijds tot de prijswinnaars HUGO DE VRIES en BEYERINCK, die nu professor waren. De discussie liep vooral over de tijd waarop men de prijsvraag zou moeten stellen; over de financiële kwestie en de vraag, of deze zaak wel tot de competentie der Vereeniging behoorde. Op voorstel van den heer GROLL zou het bestuur deze zaak ernstig in overweging nemen en op de convocatie voor de a.s. zomervergadering een voorstel in die geest op de agenda zetten. Het gevolg was dan ook dat men 21 Augustus 1896 te Bergen op Zoom die prijsvraag uitschreef, en wel voor leerlingen van een Gymnasium of H.B.S. 5 j. C. De kas der Vereeniging mocht echter niet voor prijzen worden aangesproken; maar een lid, dat onbekend wenste te blijven, had reeds 50 gulden daarvoor beschikbaar gesteld. Staande de vergadering voegde KOK ANKERSMIT hier nog 10 gulden bij. De prijsvraag werd uitgeschreven voor de provincie Gelderland, en tot leden der Commissie van beoordeling koos men COSTERUS, LAKO en WIJSMAN, en verving LAKO, die liever niet in aanmerking kwam, door KOK ANKERSMIT. Op de vergadering van 5 Febr. 1898 bracht de jury haar rapport uit. Er waren 6 inzendingen, benevens een zevende, die te weinig planten bevatte. Vooraf maakte COSTERUS de opmerking dat de groeiplaatsen deden vermoeden, dat een paar der bekroonden in Nijmegen woonden.

Daarom stelde hij voor, nu wel de namen bekend te maken, maar de getuigschriften uit te reiken op de a.s. zomervergadering in die plaats en de bekroonden te laten deelnemen aan de excursie. Hij had goed gezien: de bekroonden woonden alle drie te Nijmegen; de eerste prijswinnaar was DOCTERS VAN LEEUWEN. In 1898 kwam Zuid-Holland aan de beurt; KOK ANKERSMIT gaf weer 10 gulden, welk voorbeeld door verschillende aanwezigen gevolgd werd. De heer KRELAGE stelde voor aan Teylers Stichting gedurende enkele jaren een jaarlijkse bijdrage te vragen. Dit geschiedde, en door zijn bemiddeling kreeg men bericht, dat Directeuren van Teylers Stichting gedurende 10 jaar jaarlijks een bijdrage van 25 gulden aan de Vereeniging hadden toegekend onder voorwaarde, dat elk jaar kennis gegeven zou worden voor welke provincie die prijsvraag was uitgeschreven en aan wie de prijzen waren toegekend. Het zou HH. Directeuren aangenaam zijn indien voor 1899 de provincie Noord-Holland aan de beurt kwam. Voor de prijsvraag voor Zuid-Holland kwamen weer 6 herbaria binnen, benevens 2, die niet aan de eisen voldeden. De jury bestond uit KOK ANKERSMIT, SCHIPPER en LAKO.

Het Nederlandsch Kruidkundig Archief.

De gehele tweede serie verscheen onder redactie van SURINGAR, OUDEMANS en ABELEVEN; slechts op de omslag van het vierde stuk van het laatste, zesde, deel leest men de naam van BOERLAGE bij deze drie. Deel I stuk 1, 2 en 3 verschenen bij ADOLF BLOMHERT te Nijmegen, stuk 4 bij BLOMHERT en TIMMERMANS te Nijmegen; de eerste twee stukken werden gedrukt door H. C. A. THIEME, de laatste twee door P. A. GEURTS, ook beiden te Nijmegen. Deel II en III werden uitgegeven door BLOMHERT en TIMMERMANS, en gedrukt door P. A. GEURTS, terwijl Deel IV, V en VI zowel uitgegeven als gedrukt zijn door H. C. A. THIEME.

Het belangrijkste van de inhoud zijn de verslagen der vergaderingen, vooral door hetgeen voorzitter en conservator meedelen. Verder treft men er aan de résumé's van voordrachten op de vergaderingen gehouden en lijsten van planten op de excursies aangetroffen. Maar daarnaast vindt men tal van bijdragen, ook niet-floristische, die het Ned. Kruidk. Archief in die jaren tot een belangrijk botanisch tijdschrift stempelen.

Het eerste erelid.

De datum van de wintervergadering in 1896 te Leiden, 31 Januari, viel samen met de 83e verjaardag van Dr J. E. DE VRIJ te 's-Gravenhage, bekend door zijn onderzoekingen betreffende de kina. Men

besloot hem per telegram namens de vergadering geluk te wensen. Een kleine discussie ontspon zich over de vraag of men hem ongevraagd het erelidmaatschap zou aanbieden. Dit is begrijpelijk daar de statuten geen ereleden kenden, en Dr DE VRIJ zich nooit iets aan de Vereeniging gelegen had laten liggen. Toch ging men ook hiertoe over. In de ledenlijst vindt men de naam van Dr DE VRIJ sindsdien enige malen onder de honoraire leden.

Legaten en subsidies.

Als eerste legaat ontving de Vereeniging van het lid NICOLAAS JOHANNES ANTONIUS BAKKER, overleden 25 October 1888 te Apeldoorn, de som van 1000 gulden, vrij van rijkslasten. In 1892 kreeg men een schenking van 100 gulden, eveneens vrij van rijkslasten, van de erfgenamen van het lid P. W. KORTHALS, op 8 Februari van dat jaar overleden; terwijl de Kon. Ak. v. Wet. in 1895 een bedrag van 600 gulden schonk voor het Ned. Kruidk. Archief, zijnde de eerste tweejaarlijkse rente van het Korthalsfonds.

1898—1904. DE TIJD VAN VUYCK.

Bestuur.

Op 12 Juli 1898 stierf SURINGAR. Hij werd als voorzitter opgevolgd door VUYCK, die de laatste jaren in verenigingszaken de rechterhand van SURINGAR was geweest en zeker beter dan iemand anders geschikt was, in die tijd de voorzitterszetel in te nemen. In de necrologie door VUYCK aan SURINGAR gewijd, leest men hoe deze in zijn laatste levensjaren te kampen had met de stille tegenwerking van HUGO DE VRIES. Het is dus niet te verwonderen dat VUYCK, de toegewijde leerling van SURINGAR, de nawerking daarvan zou ondervinden, zelfs nog vele jaren daarna. Dit blijkt uit een brief van WENT dd. 14 Jan. 1914 aan HEUKELS, die toen met JANSEN en WACHTER een voorstel bij het bestuur had ingediend in zake het verenigingsherbarium: „VUYCK is de verpersoonlijking van het stelsel SURINGAR, dat jarenlang tot nadeel van de beoefening van de botanie in ons vaderland is geweest en na zijn dood nog voortleeft. De geheele strijd in de Botanische Vereeniging is volstrekt niet geweest een strijd tusschen floristen en niet-floristen, maar een over het stelsel SURINGAR". In plaats van VUYCK benoemde men GOETHART tot Conservator-Herbarii.

Een der eerste zaken die het nieuwe bestuur tot een goed einde moest zien te brengen, was de uitgave van een werk van Mej. DESTREE.

Feestvergadering 50-jarig bestaan. Hengelo 25 Aug. 1895.

1. Valckenier Suringar; 2. Lotsy; 3. Lako; 4. H. Burger; 5. Van Riemsdijk; 6. Wijsman; 7. Schipper; 8. Boerlage; 9. Groll; 10. Vuyck; 11. Goethart; 12. G. van Vloten; 13. Van Eeden; 14. Posthumus; 15. Post; 16. Abeleven; 17. Mej. Ogterop; 18. Suringar; 19. Oudemans; 20. Kok Ankersmit.

H. J. Kok Ankersmit

De „Handleiding" van Mej. Destree.

Mej. DESTREE had zich als lid der Vereeniging ijverig met de paddestoelen bezig gehouden en daarbij steun gevonden bij OUDEMANS, die haar werk zoo voortreffelijk vond dat hij zelfs een keer eiste, dat de Vereeniging te haren behoeve zich SACCARDO of een ander standaardwerk zou aanschaffen, bij gebreke waarvan hij als lid zou bedanken. Een paar stukken van haar hand waren reeds in het Ned. Kruidkundig Archief verschenen, toen zij het voornemen opvatte een boekje te schrijven over de Hogere Zwammen van Nederland en bij de Vereeniging om ondersteuning aanklopte. Deze benoemde een Commissie, bestaande uit OUDEMANS, VAN EEDEN en SURINGAR om advies uit te brengen. Mej. DESTREE zond in 1897 een proeve van bewerking in. OUDEMANS, die buitengewoon critisch was als het werk van anderen betrof, vond er opeens niet veel goeds in. Hij eiste dat het stuk eerst geheel voltooid en het handschrift in behoorlijke vorm gebracht moest worden, eer de Commissie het kon goedkeuren. SURINGAR was van mening dat het stuk heel wat goeds bevatte en wist zijn collega zover te krijgen, dat hij met of zonder VAN EEDEN de drukproeven wilde corrigeren. Het uitvoerig rapport adviseerde nu dat de Vereeniging het werk zou uitgeven. ABELEVEN had een berekening der kosten gemaakt, waaruit bleek dat deze uitgave de Vereeniging op fl. 638,50 zou komen te staan, waarvan een gedeelte weer in de kas zou terugvloeien door subsidie en verkoop. Mej. DESTREE ging nu verder, maar OUDEMANS trok zich kort daarna terug, toen zij naar zijn mening zijn aanmerkingen te weinig ter harte nam. Op een voorstel van Prof. MAC LEOD, namens Dodonaea steun te verlenen mits ook de paddestoelen van Noordelijk België werden opgenomen, welke steun de Vereeniging een bedrag van 80 gulden zou besparen, ging Mej. DESTREE niet in. Zij zou hiervoor het gehele boek moeten omwerken. Op de vergadering van 25 Augustus 1899 gaf het bestuur een overzicht van de stand van zaken en legde de vraag voor hoe men verder zou handelen. Na enige beraadslagingen besloot men, dat de Vereeniging toch het werk voor haar rekening zou uitgeven en dat VAN EEDEN als corrector zou optreden. Zonder verdere stagnatie zag dan ook de „Handleiding tot het bepalen van de in Nederland groeiende hoogere zwammen" het licht. Dat deze uitgave te juister tijd geschiedde blijkt hieruit, dat de Vereeniging op 12 November 1915 nog maar één exemplaar over had.

De Vergaderingen.

Behielden deze voorlopig haar gewone karakter, toch bemerkte men allengs dat er een andere geest onder de leden kwam. GRESHOFF

betoogde op de vergadering van 3 Februari 1900 te Leiden de wenselijkheid, zoveel mogelijk beoefenaren der botanie aan de Vereeniging te verbinden en het eenigszins exclusief karakter dat zij droeg op te heffen. Als eerste stap in deze richting wenste hij alle leraren in de botanie per circulaire uit te nodigen, tot de Vereeniging toe te treden. Met op twee na algemene stemmen spreekt de vergadering die wenselijkheid uit, maar toch schijnt de proef met de circulaire niet genomen te zijn. Dat GRESHOFF niet geheel ongelijk had, bewijst wel een opmerking die COSTERUS in 1904 maakte toen de agenda de benoeming van een groot aantal nieuwe leden aan de orde stelde. Hij vond de geest wel veranderd, „daar het nog maar enkele jaren geleden aan een paar bekwame botanici de grootste moeite had gekost, lid te worden".

Op de vergadering te Muiderberg, 16 en 17 Augustus 1901 kwam eerst een statutenwijziging in behandeling, waarbij enkele artikelen iets veranderd werden. Zo verdoopte men de honoraire leden, die voor die „eer" 10 gulden contributie moesten betalen, in Buitengewone Leden. Op diezelfde vergadering kwam een voorstel van HEINSIUS en HEUKELS in behandeling om een Commissie te benoemen, die voor de inlandse planten Nederlandse namen zou vaststellen. Na de toelichting door HEUKELS ontspon zich een levendig debat, waarbij alle argumenten te berde kwamen, die men nu nog vóór en tegen de Nederlandse namen hoort gebruiken. Het slot was dat men een ander voorstel: „Het ligt niet op den weg van de Ned. Bot. Ver. voor de inlandsche Phanerogamen en Vaatkryptogamen Nederlandsche namen vast te stellen" met 12 stemmen vóór, 2 tegen en 2 blanco aannam. Hiermede was het voorstel HEINSIUS-HEUKELS van de baan. Bekend is dat hierop de Ned. Natuurhistorische Vereeniging dit werk ter hand nam en tot een goed einde bracht. Deze vergadering werd besloten met een voordracht door VUYCK over de wenselijkheid, van Rijkswege enkele terreinen te doen aankopen om die voor het nageslacht te behouden. Een nieuw geluid dus in de Vereeniging, dat enige jaren later weerklank zou vinden.

Reorganisatie.

Inmiddels begon Dr LOTSY, die al een tiental jaren lid was, maar deze grotendeels in Indië en Amerika had doorgebracht, en nu nog niet lang in Leiden woonde, indirect invloed op de verenigingszaken te oefenen door zijn gesprekken met GOETHART en VUYCK, wat spoedig merkbaar werd door sommige voorstellen. Door zijn vele reizen en door zijn omgang met vooraanstaande botanici in het buitenland was hij wel de geschikte man om te bemerken, dat de

Vereeniging zich niet had weten los te maken van zekere sleur en verstard was in haar isolement. Dit was trouwens van het begin af een der voornaamste zorgen van VUYCK geweest. Zo schrijft deze reeds 17 Sept. 1898 aan ABELEVEN: „Vergaderingen en excursies dienen om den band der botanici onderling te versterken en nieuwe kennismakingen aan te knoopen.... Ik zou op de vergaderingen de wetenschappelijke mededeelingen wel van beter gehalte willen zien, maar wie doet het? De anti-floristen blijven weg of hebben kuiperijen. Ik zou zoo gaarne vrede willen hebben onder alle botanici, maar dit schijnt zoo lastig te bereiken." En op 7 Oct. aan denzelfde: „Waarom komen de HH. biologen, physiologen, anatomen, embryologen, geografen enz., enz. zoo zelden met eenig produkt uit hun brein op de Vergadering: juist die afdeelingen leenen zich bij uitstek tot een voordracht — veel beter dan het laten zien van gedroogde planten, dat ik zelf al spoedig vervelend vind."

Het is zeer jammer, dat de pogingen van LOTSY om de Vereeniging op hoger niveau te brengen, in een tijd vielen, waarin buiten de Vereeniging de strijdvraag: „mutaties of bastaarden?" heel wat beroering in de botanische wereld bracht. Ook in ons vaderland; en deze vraag ontaardde in een heftige strijd tussen DE VRIES en LOTSY, elk met hun aanhangers, die zich natuurlijk ook onder de leden der Vereeniging bevonden. Vandaar, dat de plannen van LOTSY c.s. niet immer zuiver objectief werden beoordeeld, en LOTSY ten slotte het kind van de rekening werd. Het is waar, dat zijn ietwat bruuske en militante aard hem in de weg stond; maar met wat toeschietelijkheid van beide zijden had de Vereeniging zeker veel profijt kunnen trekken van zijn onmiskenbaar organisatorisch talent en zijn vele connecties.

In de eerste plaats trok het LOTSY's aandacht, dat de Vereeniging langzaam maar zeker de kant uitging van liefhebberij-botanie; dat het aantal „Levende-Natuurmensen" toenam en dat botanici van professie zich hoe langer hoe minder op de bijeenkomsten vertoonden. Volkomen juist gezien. VUYCK schreef immers 10 Jan. 1904 aan ABELEVEN: „Ik heb meer gezegd: het aantal leden is stijgende, doch het gehalte vermindert sterk, terwijl de meer invloedrijke leden ons den rug toekeeren. En in een vereeniging heeft men toch ook deze noodig."

Ten tweede vond LOTSY, dat het Ned. Kruidk. Archief niet meer voldeed aan de eisen, die aan een tijdschrift van een botanische vereniging gesteld mochten worden. Overeenkomstig de wensen der stichters moest het een werkelijk beeld geven van de toestand der Botanie in haar gehele omvang in Nederland. Deze klacht werd het eerst geuit op de vergadering van 1 Febr. 1903. Na uitvoerige

bespreking werd een Commissie benoemd, bestaande uit Dr LOTSY, Prof. JANSE en Dr GOETHART om de plannen een vaste vorm te geven. Deze plannen werden eerst nog eens besproken in de vergadering van 13 Aug. 1903, voordat de Commissie haar advies zou uitbrengen in de wintervergadering. Maar daar werd de reorganisatie van het tijdschrift op de achtergrond gedrongen door een veel belangrijker reorganisatie: die der Vereeniging. Hiertoe hadden LOTSY en GOETHART voorstellen ingediend, die de splitsing der Vereeniging in twee groepen beoogden; A: die der floristen en B: die der niet-floristen, ten einde de niet-floristen voor de Vereeniging te behouden. Het was toch maar al te waar, dat deze zich in de Vereeniging niet thuis gevoelden. Dit gaf VUYCK volmondig toe in een schrijven van 10 Jan. 1904 aan ABELEVEN: „Maar nu zult gij moeten bekennen, dat de afdeeling der physiologen enz. in onze Vereeniging, zooals ze was en gebleven is, geen bevrediging hunner wenschen vinden en het standpunt van MOLL, WENT c.s. is dan ook, dat zij lid gebleven zijn alleen als financiëelen steun, doch dat zij hunne leerlingen het lidmaatschap niet aanbevelen, omdat zij meenden dat het gebied der Vereeniging een ander terrein is dan het hunne. Nu er uit den boezem der Vereeniging stemmen zijn opgegaan tot meerder aansluiting, tot toenadering, is ook van hun kant reeds een toenadering te bespeuren en zult gij het vreemde verschijnsel verklaard vinden, hoe van hunne zijde 16 nieuwe leden worden voorgesteld. De groote moeilijkheid schuilt echter daarin, dat men bezwaarlijk die twee uiteenloopende richtingen vriendschappelijk kan vereenigen". ABELEVEN was namelijk een tegenstander van deze verandering, en hij stond niet alleen. Dit bleek op de vergadering van 7 Febr. 1904, waar de voorstellen werden besproken, die door het bestuur waren overgenomen. Aangezien Prof. MOLL en Prof. WENT ook van mening waren, dat alleen op de voorgestelde wijze een scheiding tussen floristen en niet-floristen kon worden voorkomen, was de aanneming reeds van te voren verzekerd. Op een buitengewone vergadering, die drie weken later gehouden werd, bracht men de statuten in overeenstemming met de aangenomen wijzigingen. Elke afdeling had haar eigen bestuur van drie leden; deze zes vormden samen het bestuur van de Vereeniging met den Secretaris-Penningmeester, die gekozen werd op voordracht van het bestuur. Het spreekt vanzelf, dat met algemene stemmen VUYCK als zodanig werd benoemd, daar niemand zo goed op de hoogte was van de geschiedenis der Vereeniging en hij zijn loyale medewerking had getoond door zijn overheersende positie als Voorzitter vrijwillig op te geven.

Bij rondvraag verklaarden 15 van de nog aanwezigen zich bij

beide afdelingen aan te sluiten; 4 alleen bij Afd. A en 10 bij Afd. B. De verwonderde uitroep van LOTSY: „Zijn er hier maar 4 leden, die zich enkel bij A wensen aan te sluiten?" bewijst, dat hij zich de uitslag geheel anders had voorgesteld. Hij kon toen nog niet beseffen welke verwikkelingen uit zijn goed bedoeld voorstel te voorschijn zouden treden, evenmin als het den floristen der oude vereniging duidelijk was, dat zij het Trojaanse paard hadden binnengehaald; behalve enkelen, die staande de vergadering daartegen hadden gewaarschuwd. Afd. A koos als bestuurders: GOETHART, BURCK, LOTSY en D. LAKO tot plaatsvervanger (indien een van de eerste drie mocht bedanken). De gekozenen voor Afd. B waren: WENT, MOLL en WIJSMAN, en HEINSIUS als plaatsvervanger.

Het Nederlandsch Kruidkundig Archief.

In deze periode bestond de redactie hiervan uit het Bestuur, dus uit VUYCK, ABELEVEN en GOETHART. Het tijdschrift werd op de oude voet voortgezet en bevatte dus in hoofdzaak floristische mededelingen. Op de vergadering van 1 Febr. 1903 kwam LOTSY met een voorstel tot reorganisatie, waarbij hij een overzicht gaf van het Archief sinds 1846 en er op wees, hoe in het begin veel artikelen van algemeen botanisch belang werden gepubliceerd. Later kregen stukken van meer uitsluitend locaal karakter de overhand. Bovendien waren bijdragen op het gebied van physiologie, morphologie e.d. er toch min of meer in begraven, daar zij in het Nederlands waren gesteld en men in het buitenland, afgaande op de titel, slechts stukken van locaal belang in het Archief verwachtte. Om aan deze toestand een einde te maken, d.w.z. de Nederlandse botanici, die gewend waren, hun artikelen aan buitenlandse tijdschriften te zenden, te bewegen met deze gewoonte te breken, kwamen de volgende middelen in aanmerking: 1° aan de titel een zodanige uitbreiding te geven dat daaruit duidelijk bleek, dat ook opstellen van meer dan locaal-belangrijke aard konden worden verwacht; 2° het tijdschrift op gezette tijden, meermalen 's jaars te laten verschijnen; 3° de bijdragen in een der drie wereldtalen te publiceren; 4° een voldoend aantal platen ter beschikking van de schrijvers te stellen. Verschillende stemmen verhieven zich tegen dit voorstel. Men vreesde, dat de financiën niet toereikend zouden zijn; anderen gaven hun vermoeden te kennen, dat het individuele cachet, hetwelk de floristische mededelingen aan het tijdschrift gaven, en waaraan zij een niet te onderschatten algemeen opvoedende kracht toekenden, verloren zou gaan. Weer anderen voorspelden weinig kans van slagen, doordat in ons land voldoende gelegenheid bestond tot het publiceren van onderzoekingen in de Mededeelingen der Kon. Ak.

v. Wet. Als gevolg van deze bespreking benoemde de vergadering de Commissie LOTSY, JANSE en GOETHART, maar de verdere ontwikkeling werd tijdelijk op de achtergrond geschoven door de reorganisatie der Vereeniging. Toen deze haar beslag had gekregen, kwam tijdelijk het tijdschrift onder redactie van BURCK, GOETHART, LOTSY, MOLL en WENT.

Het Herbarium.

Uit niets kan beter blijken hoeveel tijd en werkkracht VUYCK aan het herbarium heeft gegeven gedurende de twee jaar, dat hij Conservator was, dan uit de verzekering die GOETHART gaf bij de aanvaarding zijner functie, dat hij nl. de collectie geheel geordend vond en alles in één stamherbarium verenigd, behalve het herb. VAN DEN BOSCH. Dit was echter kort te voren geschonken door VALCKENIER SURINGAR, wiens vader het na de dood van VAN DEN BOSCH van de erfgenamen had gekocht. In 1899 verkreeg de Vereeniging het herb. GROLL, bestaande uit ongeveer 4000 planten, en het herb. THOMSON, dat van geringer omvang was. In 1903 werd het herb. KOK ANKERSMIT verworven met de daarbij behorende vruchten, zaden, kasten, die als één geheel bij elkaar zouden moeten blijven. Dit scheen een kleine moeilijkheid met zich mede te brengen, want de buitenlandse planten moesten volgens contract met de Regering aan het Rijksherbarium worden afgestaan. Toen het bestuur zich met betrekking tot deze zaak tot den Minister wendde, kreeg het ten antwoord, dat aan Zijne Exc. van een dergelijk contract niets bekend was. Een „afspraak" schijnt er echter wel te hebben bestaan; immers bij de statutenwijziging van 1901 verviel al. 2 van art. 32: „Planten van naburige of andere Rijken, welke voor de studie der Ned. Flora belangrijk geacht kunnen worden". Door deze alinea weg te laten gaf men te kennen, dat de Vereeniging geen buitenlandse planten meer bewaren wilde.

De Herbariumprijsvraag.

Deze had geregeld voortgang: In 1899 werd zij uitgeschreven voor Noord-Holland, waaraan door 5 herbaria werd deelgenomen. De jury, bestaande uit KOK ANKERSMIT, POSTHUMUS en LAKO stelde voor, alleen een eerste en derde prijs toe te kennen. Bij wijze van proef besloot men in het vervolg, op voorstel van HEUKELS, de mededinging ook open te stellen voor leerlingen van Rijks- en Gemeentelijke kweekscholen voor onderwijzers en onderwijzeressen en op wens van GRESHOFF ook voor leerlingen van particuliere inrichtingen van onderwijs, gelijkstaande met Gymnasia en H.B.S. 5 j. C. In 1900 schreef men de prijsvraag uit voor N.-Brabant en

Limburg, maar geen enkel herbarium werd ingezonden, evenmin als in 1901, toen Zeeland aan de beurt was. Daarom herhaalde men haar in 1902 voor geheel het land, waarmee men meer sucses had: 10 herbaria kwamen binnen. De jury bestond uit HEINSIUS, LAKO en E. HEIMANS; het rapport kwam niet in het Ned. Kruidk. Archief, om plaats te winnen voor andere mededelingen; de diploma's reikte men uit op de zomervergadering te Balk, terwijl de namen der prijswinnaars reeds op de wintervergadering bekend waren gemaakt. Men schreef nu weer een nieuwe prijsvraag uit, ook voor het gehele land, voor 1905.

De Bibliotheek.

Aangezien het bijeenbrengen van een herbarium voor de uitgave van de Prodromus door de stichters van de Vereeniging van het meeste belang werd geacht, is het te begrijpen, dat men aanvankelijk minder aandacht aan de bibliotheek wijdde. Misschien ook wel, omdat in het algemeen botanische werken meestal wel hier of daar in een of andere bibliotheek aanwezig bleken. Men bepaalde zich eerst tot het bijeenbrengen van geschriften betrekking hebbend op onze flora. Het waren vooral de geschenken der leden, die aan deze afdeling uitbreiding geven moesten. Van aankopen was geen sprake; geen wonder, dat het met de aanwas slechts langzaam ging. MOLKENBOER schonk na enkele jaren een aantal boeken uit zijn bibliotheek, die nog ontbraken; ook VAN DEN BOSCH gaf menig waardevol geschenk. Tijdschriften verkreeg men door ruiling met delen van het Ned. Kruidk. Archief; de min of meer complete series van verschillende periodieken vormen nu nog het meest waardevolle bezit van de bibliotheek. Een heel belangrijke aanwinst was die van een aantal geschriften uit de nalatenschap van Prof. SURINGAR, ontvangen in 1899. Het volgend jaar kreeg men de bibliotheek van GROLL, die wel van geringe omvang was, maar waarbij zich een complete Flora Batava bevond, die compleet bleef door verdere aankoop. Ook KOK ANKERSMIT schonk zijn bibliotheek, maar door het ontbreken van lijsten is niet meer na te gaan, welke boeken daartoe behoord hebben.

De Prodromus Florae Batavae.

Nadat enkele jaren vroeger de Mossen en Lichenen in een nieuwe editie verschenen waren, kwam in April 1901 de tweede uitgave van het eerste deel der Phanerogamen uit, bevattend de Thalamiflorae. Het verschijnen werd met niet minder enthousiasme begroet dan de eerste uitgave een halve eeuw daarvoor. De vier delen getuigen stilzwijgend van de vele moeite en tijd door VUYCK ten bate van het werk voor de Vereeniging besteed. Voor de Hogere Planten heeft

hij een monumentale basis gelegd voor de kennis der plantenverspreiding van ons land. Wel veroudert ook dit boek, maar het wordt niet onjuist: de planten bestaan nòg, al zijn de groeiplaatsen reeds sinds vele jaren verdwenen. En zo geeft het niet slechts een beeld van wat er in het begin van de twintigste eeuw nog bestond, maar toont aan hoe onze flora in steeds sneller tempo verarmt. Het bestuur had getracht, voor deze uitgave enkele subsidies te verkrijgen; het begrootte de kosten op fl. 1800, waarvan fl. 500 gedekt werden door een bijdrage van het Prov. Utr. Gen. v. K. en W. Men klopte nu aan bij de Regering, maar de Minister vond dat de som te gering was en dat de Vereeniging wel zou slagen, het geld bijeen te brengen zonder tussenkomst van het Rijk. Het was weer Teylers Stichting, die bijstand verleende in de vorm van een subsidie van 50 gulden gedurende 5 jaren. Toch was dit bij elkaar nog lang niet voldoende en daarom stemde het tot grote vreugde toen Mevr. de Wed. SURINGAR-VALCKENIER de resterende gelden voor haar rekening nemen wilde. Zij trok dit aanbod later in, en verving het door een schenking van fl. 2000, op voorwaarde „dat 1° het overblijvende bedrag na het tot stand komen van bovenbedoelde uitgave een fonds vorme uit welks rente en hoofdsom belangrijke systematische of plantengeografische werken omtrent de flora van Nederland worden bekostigd of gesteund; 2° dat in ieder geval, waarin de Vereeniging het fonds wenscht te gebruiken door mijnen zoon Dr J. VALCKENIER SURINGAR worde uitgemaakt of het geval voldoet aan het idee dat in de eerste voorwaarde ten grondslag ligt". Voor deze belangrijke schenking toonde de Vereeniging haar dank door de tweede uitgave van de Prodromus op te dragen aan de nagedachtenis van Prof. SURINGAR, en door het geld te betitelen: SURINGAR-fonds. Met bekwame spoed volgden nu het tweede deel van de Prodromus, de Calyciflorae in Nov. 1902 en het derde deel, de Corolliflorae en Monochlamydeae in April 1904. Door de strubbelingen in de Vereeniging duurde het tot Nov. 1916, eer deel IV, de Monocotyledoneae, verscheen. Samen telden deze 4 stukken 2451 pagina's, terwijl deze groepen in de eerste uitgave 250 bladzijden besloegen. Het vijfde en laatste deel, dat de Coniferen en Vaatcryptogamen zou bevatten, is nog niet verschenen, hoewel de bewerking kort geleden ter hand is genomen in verband met de uitgave van de Flora Neerlandica.

Legaten en subsidies.

HENDRIK JAN KOK ANKERSMIT, overleden 21 Dec. 1902, had bij testament dd 24 October 1902 aan de Vereeniging vermaakt:

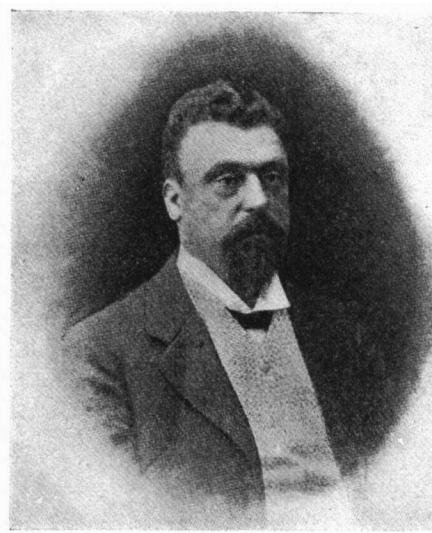

Dr L. Vuyck

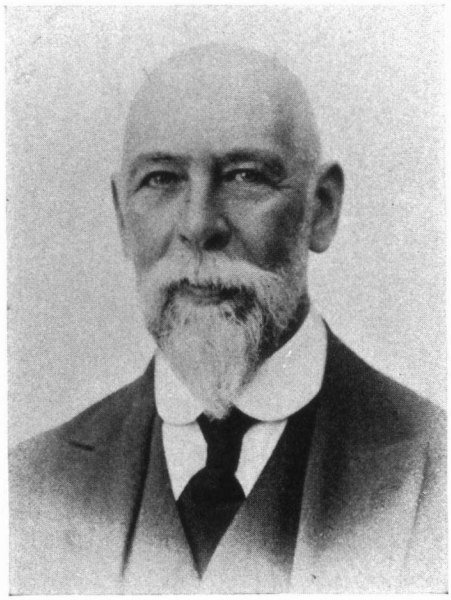

Dr J. W. C. Goethart

1° Zijn algehele botanische verzamelingen, als gedroogde planten, vruchten, zaden enz., enz., met de daarbij behorende kasten en berging, praeparaten, botanische hulpmiddelen, benevens zijn algehele bibliotheek met de daarbij behorende kasten. Zijn verlangen was dat deze verzamelingen als zodanig bewaard en onderhouden worden, met andere woorden: als een geheel bij elkander blijven.

2° Een som van fl. 20.000, met bepaling dat van dit kapitaal alleen de renten mogen gebruikt worden voor botanische doeleinden, liefst op systematisch gebied, voor hulp bij de studie aan minder bevoorrechten of voor huishuur om de totale verzamelingen der Ned. Bot. Ver. te bergen.

Een en ander vrij van successierechten.

Uit dankbaarheid voor deze schenking besloot men het kapitaal te noemen: „KOK ANKERSMIT fonds". Zo hield men de herinnering levend aan een lid, dat de Vereeniging zeer lief had, dat de vergaderingen en excursies zo min mogelijk oversloeg, omdat hij daar een vriend onder vrienden was, en genoot van de floristische werkzaamheden en de gezellige omgang. Hij was een dier echte liefhebbers, aan wie de Vereeniging zoveel te danken had; en een, die zich met hart en ziel aan de plantkunde kon geven, nadat hij als eigenaar van een leerfabriek zijn schaapjes op het droge had. Hij was reeds lid geweest van Juli 1852—Mei 1854, waarna hij naar Parijs vertrok om zich daarna uitsluitend met de leerhandel te bemoeien. In Juni 1872 trad hij weer tot de Vereeniging toe, en nam ijverig deel aan de werkzaamheden. Vooral de adventieven trokken hem aan: zo kreeg hij schatten, die anderen niet bezaten; en hij spaarde geen moeite, om „zeldzaamheden" te gaan halen, die hij daarna in zijn tuin voortkweekte, ook al voor zijn zadencollecties. Want hij was er fel op, als ontdekker van rariteiten te boek te staan. Dit blijkt b.v. uit een brief van 28 Aug. 1875 aan ABELEVEN, naar aanleiding van het niet noemen van enkele planten in het verslag: „... Beschouw dit niet als een vitterij op uw redactie, maar als men ijvert voor een zaak als de onze en dan eens wat vindt wat een ander voorbijzag, is het niet aangenaam dat er geen notitie van wordt genomen". Algemeen bekend is ook, dat hij na het opruimen van zijn fabriek met zijn voorraad sumac een stuk land liet bemesten, van welk land hij de nieuwe adventieven inzamelde. Van zijn gezindheid jegens de Vereeniging had hij reeds, kort nadat hij weer lid was geworden, blijk gegeven door zijn aanbod een kapitaal te lenen voor het inrichten van een eigen gebouw. Dit had men echter niet kunnen aannemen, daar de rente de draagkracht der toenmalige Vereeniging verre te boven ging.

Ook H. W. GROLL, die in vrij bekrompen omstandigheden leefde,

gaf blijk van zijn gevoelens jegens de Vereeniging door haar behalve zijn planten en boeken, tevens fl. 100 vrij van successie te legateren.

1904—1909. DE SPLITSING.

Bestuur.

De Vereeniging was nu gesplitst in twee gelijkberechtigde afdelingen, elk met haar eigen bestuur. Dat van Afd. A bestond uit GOETHART, Voorzitter, LOTSY, Conservator-Bibliothecaris en BURCK, Rapporteur. Van eind 1907 tot 1909 was HUGO DE VRIES Voorzitter, BURCK Conservator-Bibliothecaris en LAKO Rapporteur.

Afd. B werd bestuurd door WENT, Voorzitter, MOLL, Ondervoorzitter en WIJSMAN, Rapporteur. In 1906 werd SCHOUTE Ondervoorzitter en VERSCHAFFELT Rapporteur, terwijl deze laatste twee in 1907 hun functies ruilden. Het Algemeen Bestuur werd gevormd door deze zes, benevens den Secretaris-Penningmeester VUYCK; terwijl het dagelijks Bestuur was toevertrouwd aan de beide Voorzitters en den Secretaris-Penningmeester. Als oudste in jaren der beide voorzitters was WENT President der Vereeniging.

Veilig mag men aannemen, dat alle bestuurders in de voltrokken verandering de enige oplossing zagen om de Vereeniging tot hoger bloei te brengen; met de beste voornemens bezield waren in dit opzicht en aanvankelijk in goede harmonie met elkaar omgingen. Helaas zou in dit laatste spoedig verandering komen door omstandigheden, waarbij de Vereeniging slechts zijdelings was betrokken, en die het Vereenigingsleven op zich zelf niet raakten.

Bestuursconflict.

Het eerste verschil van mening, dat in het bestuur tot uiting kwam, betrof de waardering van HUGO DE VRIES als lid. Jarenlang was deze lid der Vereeniging geweest, had ijverig deelgenomen aan de buitengewone wintervergaderingen en aan die der Centrale Afdeeling, tot er omstreeks 1898 iets voorviel, waardoor hij zich terugtrok. De oorzaak is nu niet meer na te speuren; later wordt hem verweten, dat hij nog tot 1901 lid bleef, terwijl Prof. BEYERINCK terstond had bedankt in 1898. Hoe dit zij, WENT koesterde als oud-leerling een grote verering voor DE VRIES; niet alleen om zijn onderzoekingen op het gebied der mutaties, maar misschien meer nog om zijn prestaties op het terrein der physiologie. Op de eerste vergadering der Afd. B, 28 Mei 1904, deelde WENT mede, dat het bestuur der Afd. B plan had, op de Algemene Vergadering voor te stellen HUGO DE VRIES tot erelid te benoemen. In de vergadering van het algemeen bestuur was toen nog niet over deze zaak gesproken; dit geschiedde

pas op 24 Sept. d.a.v. Daar kwam een voorstel van MOLL en WENT in behandeling, HUGO DE VRIES, BEYERINCK en TREUB tot ereleden te benoemen, hoewel het in de eerste plaats om HUGO DE VRIES ging. Daar het bestuur der Afd. A en VUYCK er tegen waren, en bovendien de statuten geen ereleden kenden, kwam het voorstel niet in de ledenvergadering. Men zou wachten tot de omstandigheden zodanig gewijzigd zouden zijn, dat een dergelijke benoeming noch bij gemelde heren, noch bij de leden, enige tegenstand zou ontmoeten.

Een tweede geschilpunt vormde het plan, in 1910 hier te lande een botanisch congres te houden. In 1905 had het Congres te Weenen besloten in 1910 te Brussel bijeen te komen, maar na de dood van ERRERA, een der twee daarvoor aangewezen voorzitters, deden de Belgische botanici moeite, het Congres te verplaatsen naar Leiden of Londen. Aangezien het „uitvoerend comité" moest zetelen in de plaats waar het Congres gehouden zou worden, had men Dr LOTSY en Dr BURCK verzocht het Congres te willen presideren. Zij hadden reeds de eerste stappen gedaan en van de Regering de toezegging van fl. 3000.— subsidie gekregen. LOTSY richtte nu tot het bestuur der Vereeniging het verzoek of de Ned. Bot. Ver. als gastvrouw zou willen optreden voor de deelnemers. Dit verzoek ondervond tegenkanting bij het bestuur der Afd. B. Dit vond dat, als er in Nederland een congres gehouden werd, de hoofdmannen der botanie in Nederland, speciaal HUGO DE VRIES, aan het hoofd van dat congres moesten staan, althans er aan deelnemen. DE VRIES echter wilde er niets mede te maken hebben „zolang er in ons vaderland tweedracht bestaat, die steeds uit één bepaalde bron komt". Hij weigerde zelfs het erevoorzitterschap van het congres, toen LOTSY hem dat aanbood. Onder deze omstandigheden vond het bestuur der afd. B het maar beter, de Vereeniging buiten het congres te houden, ten einde de deelnemers niet te laten zien, hoe hopeloos verdeeld de Ned. botanici onder elkaar waren. Wegens het verblijf in het buitenland van BURCK, die later verklaarde, het in dezen met WENT c.s. eens te zijn, staakten de stemmen over dit voorstel in de bestuursvergadering, waarna de beslissende stem van WENT als President het verwierp.

Een derde twistappel kwam binnenrollen toen de LINNAEUS-herdenking in 1907 gevierd zou worden. Het hoofdbestuur der Ned. Nat. Hist. Ver. had op 22 Sept. 1906 een schrijven gericht aan de Ned. Bot. Ver., de Ned. Ent. Ver., de Ned. Dierk. Ver. en de Ned. Ornith. Ver. om te trachten tot samenwerking te komen, ten einde de 200e geboortedag van LINNAEUS plechtig te vieren. In de bestuursvergadering van 28 Oct. 1906 bracht LOTSY een voorstel, dat de Vereeniging zich bij de plannen der Ned. Nat.

Hist. Ver. zou aansluiten. WENT was sterk tegen dit voorstel gekant, daar hij de herdenking niet gewenst vond, gedenkstenen uit den boze achtte en alleen dàn een feestrede kon goedkeuren, als er a.h.w. een redenaar voor was aangewezen. Hij kende als zodanig alleen HUGO DE VRIES (het onderwerp zou zijn: „Linneaansche en nieuwe soorten"), maar deze had reeds bedankt. Zoals DE VRIES op de vergadering van 13 Oct. 1907 verklaarde „gaf zijn wegblijven zeer duidelijk zijn meening aangaande den heer LOTSY te kennen". Toch werd het voorstel in het bestuur aangenomen en ging er een afgevaardigde van de Vereeniging naar de bijeenkomst in Artis op 3 Febr. 1907. Geen der hoogleraren in de botanie was echter bij de feesten tegenwoordig, na overleg met HUGO DE VRIES, die vond, „dat deze feesten op onwaardige wijze gevierd worden."

Deze twee laatste gebeurtenissen waren voor LOTSY de druppels, die de beker deden overlopen; hij diende bij het bestuur zijn ontslag in. Al tweemaal te voren had hij zulks gedaan, maar was op aandringen van het bestuur der Afd. A van dit voornemen teruggekomen. De eerste keer, toen het bestuur een andere houding aannam inzake Natuurmonumenten dan LOTSY en GOETHART; de tweede maal, toen WENT zich ernstig had verzet tegen de afstand van herbarium en bibliotheek onder bepaalde voorwaarden aan het Rijk. LOTSY motiveerde zijn ontslagneming in een schrijven aan het bestuur: „Herhaaldelijk is mij gebleken, dat de meerderheid van het bestuur der Ned. Bot. Ver., in plaats van de ter tafel gebrachte onderwerpen eenvoudig te beoordeelen naar hun mérites ten opzichte van de Vereeniging, geïnfluenceerd wordt door égards die zij meenen verschuldigd te zijn aan een persoon, die zelf geen lid der Vereeniging is. Met alle waardeering van de verdiensten van die persoon, Prof. HUGO DE VRIES, meen ik toch, dat deze handelwijze van het bestuur niet in het belang der Ned. Bot. Ver. is en gevoel mij bezwaard, deel uit te maken van een bestuur, dat m.i. zijn taak als vertegenwoordiger der leden geheel verkeerd opvat. Om deze redenen neem ik dan ook mijn ontslag als lid van het bestuur der Ned. Bot. Ver."

Indien dit schrijven van LOTSY in een bestuursvergadering was behandeld, dan ware misschien de zaak nog in der minne geschikt; maar toen het algemeen bestuur niet bijeengeroepen werd, bracht het bestuur der Afd. A de zaak ter sprake in de vergadering der Afd. te Weert op 19 Juli 1907, na eerst op de agenda het punt geplaatst te hebben: „Verkiezing van een bestuurslid in plaats van den heer LOTSY, die als zoodanig bedankt heeft, omdat hij zich bezwaard gevoelt deel uit te maken van een bestuur, waarvan een gedeelte z.i. zijn taak als vertegenwoordiger der leden onjuist opvat". Aldus

werd de Afdeling gemengd in een kwestie, die de bestuurders onderling hadden moeten uitmaken. Nu was Weert wel een heel ongeschikte plaats om deze kwestie te bespreken (evenals Wageningen, waar het bestuur der Afd. A enkele maanden te voren zeer belangrijke voorstellen had willen bespreken aangaande het herbarium en de aanstelling van een conservator) en een zeer gering aantal leden was dan ook tegenwoordig (LOTSY niet). Bovendien hadden 18 leden, die niet konden komen, verzocht dit punt uit te stellen tot een wintervergadering. GOETHART wilde nu ook zijn functie neerleggen, waarop de vergadering na enige discussie besloot, ten spoedigste in het centrum des lands een nieuwe vergadering uit te schrijven om twee nieuwe bestuurders te kiezen. Bovendien richtte men een verzoek tot WENT om zodanige inlichtingen te willen verstrekken dat de vergadering zich aangaande de keuze van de nieuwe bestuurders zou kunnen uitspreken. WENT, gesteund door de meerderheid van het bestuur, weigerde dit laatste en maakte een vergadering der Afd. A onmogelijk. Hij dreigde n.l. dat, indien het bestuur der afd. A een vergadering bijeenriep, hij op dezelfde dag en in dezelfde plaats een daaraan voorafgaande Algemene Ledenvergadering zou uitschrijven. Zijn standpunt in dezen was, dat LOTSY een deel van het bestuur openlijk had beschuldigd en nu verplicht was, deze beschuldiging eerst openlijk weer in te trekken, tenzij het conflict in een zo volledig mogelijke Algemene Vergadering besproken kon worden. Voor een „onderonsje" in een bestuursvergadering was het conflict te ver doorgedreven. Dit voor ogen houdend begrijpt men, dat WENT geen vergadering van het gehele bestuur bijeen wilde roepen en dat de meerderheid van het bestuur de lopende zaken afhandelde, zonder de minderheid er in te kennen, wat de onenigheid nog deed toenemen.

LOTSY moest van een algemene vergadering niets hebben en gaf de reden daarvan in een schrijven aan WENT van 17 Sept. 1907: „de zaak is voor een algemeene vergadering niet geschikt, omdat thans de nieuwe leden der Afd. B sterk in de meerderheid zijn en er zeker bezwaar tegen zullen hebben door het uitbrengen van hun stem vóór of tegen een van beide partijen, den schijn op zich te laden, als wilden zij door hun meerderheid beslissen over het lot eener Vereeniging, die lang voor zij er lid van waren, kapitalen verwierf van personen, die geenerlei belang in de werkzaamheden van de Afdeeling B zouden stellen". De zin slaat op het feit, dat na 1904 tot Afd. A 18 en tot Afd. B 54 leden waren toegetreden; de laatsten voor het grootste deel studenten. En LOTSY dacht het zijne over een zelfstandig studentenoordeel op vergaderingen, waar ook hun professoren aanwezig waren! Verder gaf LOTSY in dit schrijven

als de z.i. enig juiste oplossing aan, dat het gehele bestuur, met uitzondering van den Secretaris-Penningmeester, zijn ontslag moest nemen en zich niet herkiesbaar stellen. Na ontvangst van deze brief nam WENT ontslag als bestuurder en bedankte als lid.

Als gevolg hiervan vergaderde Afd. B op 28 Sept. 1907. Men benoemde HUGO DE VRIES tot lid der afdeling, en deze trad daarna binnen en hield in de loop van de avond een gepeperde philippica tegen LOTSY. De voorzitter, VERSCHAFFELT, gaf een zakelijke uiteenzetting van het conflict, met voorlezing — onder protest van GOETHART — van gedeelten uit de brieven van LOTSY. Ook ging een request rond aan het Algemeen Bestuur om een Algemene Ledenvergadering bijeen te roepen op 13 Oct. 1907 te Amsterdam. Daar 16 leden dit request tekenenden, moest die vergadering volgens de statuten gehouden worden.

MOLL presideerde deze nieuwe vergadering, daar WENT en GOETHART beiden het presidium weigerden. WENT begon met een op schrift gestelde verdediging voor te lezen, en nam verder aan het debat weinig deel. LOTSY en GOETHART persisteerden bij hun mening dat de geschillen in een bestuursvergadering thuis behoorden. Aanvankelijk kwam men niet veel verder. Ten slotte zouden twee moties in stemming gebracht worden, waarop het bestuur de zaal verliet, met uitzondering van VUYCK, die voor de notulen zorgde. De eerste motie: „De Vergadering der Ned. Bot. Ver. verklaart vertrouwen te stellen in het beleid van haren President" werd aangenomen met 32 stemmen vóór, 5 tegen en 9 blanco. Juist voor men zou overgaan tot de stemming over de tweede motie: „De Vergadering stelt vertrouwen in het geheele bestuur om de zaak tot een gewenscht einde te brengen" kreeg de voorzitter bericht, dat een bespreking in het bestuur had plaats gevonden en LOTSY een verklaring wilde afleggen. Het bestuur keerde terug en LOTSY las nu de volgende verklaring voor, nadat VUYCK er mee accoord was gegaan: „Door een samenspreking met de meerderheid van het bestuur is mij gebleken, dat beide partijen het slachtoffer zijn geweest van de omstandigheden; ik ben thans overtuigd dat de meerderheid volkomen te goeder trouw is geweest en deze is van hetzelfde overtuigd wat de minderheid betreft. Ik meen evenwel dat het in het belang der Vereeniging ongewenscht is, dat ik lid van het bestuur blijf en stel mij dus als bestuurslid van de Afd. A niet herkiesbaar."

Hiermede was een gewenste oplossing verkregen en werd de discussie gesloten. Aan het slot der vergadering wees MOLL er op, dat het hem leek, dat de moeilijkheden voor een groot deel uit de statuten waren voortgekomen, en dat een statutenwijziging hem daarom wenselijk voorkwam. JONGMANS achtte het nodig dat enige

leden buiten het bestuur de statuten herzagen en stelde daarom voor, dat men MOLL zou opdragen een commissie te benoemen. Het bestuur verenigde zich met dit denkbeeld, waarop MOLL de opdracht aanvaardde en de Heren HEIMANS, CALKOEN en PULLE uitnodigde, met hem die commissie te willen vormen.

De Vergaderingen.

Zoals uit het voorgaande herhaaldelijk is gebleken, kende men na de splitsing drie soorten van vergaderingen: die der beide afdelingen en de algemene ledenvergaderingen. Op deze laatste werd het financiëel beheer der Vereeniging besproken, benevens voorstellen en plannen, die de gehele Vereeniging aangingen. De vergaderingen der Afd. B kan men beschouwen als een voortzetting der vroegere buitengewone wintervergaderingen en die der Centrale Afdeeling. Zij mochten zich steeds in een druk bezoek en grote belangstelling verheugen.

De bijeenkomsten der Afd. A lagen geheel in de lijn der oude zomervergaderingen; daar werden floristische mededelingen gedaan en besprak men zaken, die de floristiek betroffen, zoals natuurmonumenten en de reorganisatie van het herbarium.

De eerste vergadering der afdeling A, te Balk op 21 Aug. 1904, kon de voorzitter, GOETHART niet bijwonen, maar op de volgende, 26 Febr. 1905 te Utrecht, hield hij een openingsrede, waarin hij er op wees dat er een inwendige reorganisatie tot stand moest komen in de afdeling, wilde men de floristiek tot meer bloei brengen. Het bestuur rekende op de steun en de ijverige toewijding der oudere leden en meende te mogen rekenen op de belangstelling der jongere krachten. „Juist van de jongere generatie hangt in zoo hooge mate de toekomst der vereeniging af, dat ik niet kan nalaten, hier den wensch uit te spreken dat die jongeren onder onze leden in den waren zin des woords geassimileerd mogen worden in onzen kring, zoodat bestendigd worde die goede verstandhouding en kameraadschappelijke zin die sedert jaren een kenmerk en tevens een der grootste aantrekkelijkheden der Vereeniging waren". Vervolgens schetste hij de betekenis der floristiek en de drie manieren, waarop de Vereeniging in het belang der floristiek kon werken:

1°. Door het aanmoedigen tot het verzamelen van gegevens.
2°. Door het zo goed mogelijk schiften, bewaren en classificeren der gegevens.
3°. Door de wetenschappelijke verwerking van het bijeengebrachte waarnemingsmateriaal met alle krachten te bevorderen.

Al werd dit niet duidelijk uitgesproken, toch doelde GOETHART op plannen, de 17e Maart met BURCK en LOTSY besproken:

1°. Het schrijven van een Phanerogamenflora door GOETHART en VUYCK.
2°. Het schrijven van een Cryptogamenflora door LOTSY (Algen en Lichenen) en BURCK (Hepaticae, Musci en Filices), met eventuele medewerkers, die men zou trachten te krijgen.
3°. Het bijeenbrengen van gegevens voor de oecologische plantengeografie van ons land.
4°. Het streven, terreinen te conserveren met hulp der Regering.

Op 10 Juni hadden deze drie heren de plannen als volgt geformuleerd:

1°. Het schrijven van een flora over alle groepen van het plantenrijk.
2°. De absolute noodzakelijkheid van een cultuurtuin voor het kweken van critische soorten.
3°. Het instandhouden van stukken typische flora.

Het eerste punt werd bij die bespreking urgent genoemd.

Het was niet de eerste, en ook niet de laatste maal in de geschiedenis der Vereeniging, dat op papier alles klonk als een klok, maar dat het in de practijk uitliep op niets.

Langzaam aan werd het duidelijk, dat de kring der volbloedfloristen bedroevend klein was geworden. Het waarschuwend woord dat VUYCK had laten horen in zijn laatste verslag, als Voorzitter der Vereeniging uitgebracht op 7 Febr. 1904, bleek de stem des roependen in de woestijn. Terecht beklaagde hij zich er over dat het aantal leden, dat zich de moeite had getroost, in de vacantie naar Leiden te reizen ten einde bij de ontvangst der gedelegeerden der Association Internationale des Botanistes tegenwoordig te zijn, zeer klein was geweest. Verder dat er in 1903, na de vergadering te Maastricht, slechts 5 leden waren, die op 15 en 16 Augustus de Belgische gasten hadden rondgeleid bij Weert, terwijl op 14 Aug. een groter aantal leden hadden deelgenomen aan de excursie der Belgen te Genck. Bij een voordracht te Utrecht van Prof. CONWENTZ over Natuurmonumenten waren slechts enkele floristen, buiten Utrecht woonachtig, tegenwoordig. De Plantenkaartjes ontvingen van slechts een hoogst enkele daadwerkelijke of financiële ondersteuning. De splitsing, die verbetering had moeten aanbrengen, bleek spoedig geen succes te zijn. Het aantal leden, dat de vergaderingen bezocht, nam steeds af. Na het conflict had de afdeling A practisch opgehouden te bestaan. Op de vergadering van 27 Oct. 1907 te Utrecht, waarop men twee nieuwe bestuurders moest kiezen in de plaats van LOTSY en GOETHART, waren slechts 12 leden tegenwoordig. De ene vacature werd direct vervuld, daar LAKO 7 stemmen kreeg en de benoeming aannam. Voor de andere plaats behaalde HUGO DE VRIES 5 stemmen. Hij was echter nog geen lid der afdeling, waarom men nu eerst

overging tot benoeming van nieuwe leden. Bij de volgende drie stemmingen kregen JONGMANS en DE VRIES elk telkens 5 stemmen; daarop wees het lot uit, dat DE VRIES benoemd was. Voordrachten werden op deze vergadering niet gehouden, evenmin als op de enige, die nu nog volgde, die van 20 Juni 1908, waar de herbarium-prijsvraag behandeld werd. Dit was ook de enige vergadering der Vereeniging, ooit door HUGO DE VRIES gepresideerd!

Natuurmonumenten.

Toen het gevaar dreigde, dat de gemeente Amsterdam het Naardermeer zou aankopen in verband met de verwijdering van het stadsvuil, vroeg de Ned. Nat. Hist. Ver. adhaesie aan een adres aan het gemeentebestuur, om niet tot de aankoop over te gaan. GOETHART en LOTSY betreurden dit adres en wilden geen adhaesiebetuiging van de zijde der Vereeniging; want zij meenden: „dat geen gemeentebestuur kan overgaan tot reserveeren van een terrein van 700 ha voor stadsreiniging en het adres daarom niet de minste kans van slagen heeft." Verder zou bij niet-aankoop door Amsterdam toch geen zekerheid bestaan dat het Meer behouden bleef, want de eigenaar zou zeker trachten het Meer op andere wijze productief te maken.

Zoals bekend is, kocht Amsterdam het Meer niet, maar toch was het hoofdbestuur der Ned. Nat. Hist. Ver. niet gerust en zon op middelen, het Naardermeer voor goed voor de natuurstudie te behouden. Het zond een schrijven aan het bestuur der Vereeniging, dat in de vergadering der Afd. A van 26 Febr. 1905 ter sprake kwam. In dat schrijven betoogde het hoofdbestuur de noodzakelijkheid van samenwerking tot het behoud van terreinen, die uit een wetenschappelijk of aesthetisch oogpunt waarde hebben. Dit was geen nieuwe gedachte, want reeds bij haar oprichting in 1901 had de Ned. Nat. Hist. Ver. de bescherming van Natuurmonumenten in haar statuten opgenomen. Bedoeld schrijven bevatte verder een uitnodiging tot het zenden van één of meer afgevaardigden naar een vergadering op 22 April 1905 in „Artis", in welke vergadering men zo mogelijk wilde komen tot stichting van een Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten.

Het bestuur der Afd. A had inmiddels ook plannen ontworpen in diezelfde geest, en gaf daarvan blijk door een voordracht bij monde van den voorzitter: „De verarming der wilde flora en voorstellen om deze tegen te gaan". Op deze voordracht volgde een uitvoerige gedachtenwisseling, waarbij van verschillende zijden er op gewezen werd dat de Afd. A en de Ned. Nat. Hist. Ver. naar hetzelfde doel streefden en alleen verschilden over de wijze van uitvoering. De

laatste vereniging gaf echter de voorkeur aan de oprichting van een nieuw lichaam, waarin alle samenwerkende verenigingen door afgevaardigden vertegenwoordigd zouden zijn. Want vóór alles moest er veel geld zijn, en wel zoveel dat geen enkele vereniging de nodige fondsen daartoe alleen bezat. Het bestuur der Afd. A vreesde, dat in die nieuwe vereniging met de belangen der botanie niet voldoende rekening gehouden zou worden. Met 21 stemmen voor, 2 tegen en 2 blanco werd ten slotte een voorstel van MOLL aangenomen, dat „wij zullen meegaan zover als dat mogelijk is". Het bestuur wees daarna GOETHART als afgevaardigde aan, die later rapport over de vergadering in „Artis" uitbracht.

Ondanks het verheugend succes van de Vereniging tot het Behoud van Natuurmonumenten bleven GOETHART en LOTSY bij hun mening dat de Ned. Bot. Ver., die lid was geworden met de toezegging van steun, als botanische belangen behartigd zou worden, zich afzijdig had moeten houden. Wel zagen ze in het onttrekken van stukjes natuur op zoveel mogelijk plaatsen van ons land een groot volksbelang, maar voor de bescherming der flora kwamen h.i. in de meeste gevallen geheel andere terreinen in aanmerking. Zij hadden vooral het oog op veen- en moerasformaties, in de eerste plaats in de buurt van Weert, en stelden elk 600 gulden beschikbaar om in die omgeving enkele stukken aan te kopen. Hiervan is helaas niets gekomen. Op de vergadering van 21 April 1907 kwamen de terreinen bij Weert nog eens ter sprake, n.l. Isoëtes-plassen, die met drooglegging bedreigd werden. Hierover had GOETHART reeds besprekingen gevoerd met Dr OUDEMANS, den voorzitter van Natuurmonumenten. Het bestuur van Afd. A werd gemachtigd, voor aankoop fl. 1000 aan te vragen bij het KOK ANKERSMIT fonds. Tal van omstandigheden maakten het echter onmogelijk, ook maar iets te redden.

Het Herbarium.

In de eerste jaren van deze periode was het aantal ingekomen planten zeer groot gebleven. Dit hing samen met de uitgave der Plantenkaartjes en het werk daarvoor verricht. De publicatie der gegevens nam zelfs volgens sommigen veel te veel plaats in beslag, waarom GOETHART trachtte deze te bekorten, door alleen de kwartierhokken, en niet de plaatsnamen aan te geven.

Op 1 Maart 1904 kreeg de Vereeniging het herbarium ABELEVEN, zeer belangrijk bewijsmateriaal voor diens flora van Nijmegen; in 1906 kwam het herb. BRUMUND binnen, dat minder betekenis had.

Toen de Afd. A op 24 Maart 1907 te Wageningen vergaderde, zou daar een voorstel in behandeling komen dat door een misverstand niet op de agenda was geplaatst, en daarom de leden bereikte

door een afzonderlijke circulaire van den voorzitter GOETHART. Dit voorstel luidde:

„1°. Het nemen van maatregelen om tot een betere verzorging van ons herbarium te geraken en in verband daarmede het overwegen van de vragen, of het niet wenschelijk zou zijn:
a. met het Rijk eene overeenkomst te treffen,
b. een bezoldigd conservator aan te stellen.

2°. Is het gewenscht eene flora van ons land te bewerken, en zoo ja, in welken geest en hoe is daartoe te geraken?"

Het voorstel werd evenwel niet in behandeling gebracht, daar de President WENT — de verhouding was toen al zeer gespannen — had geprotesteerd, dat zo'n belangrijk voorstel zonder nadere schriftelijke toelichting twee dagen voor de vergadering op de agenda was geplaatst.

Voor de bestuursleden was dit voorstel niet nieuw, daar er reeds besprekingen over waren gevoerd in de algemene bestuursvergadering van 24 Febr. 1906, de bestuursvergadering van 1 Juli d.a.v. en zeer uitvoerig in de algemene bestuursvergadering van 28 Oct. 1906. Het resultaat van al dit overleg was, dat de Rapporteur van Afd. A een schriftelijk rapport aan het bestuur der Afd. B zou uitbrengen, dat men dan behandelen zou in een voltallige bestuursvergadering. Het rapport kwam 19 Febr. 1907 in; de leden van het bestuur der Afd. B voegden er 21 Febr., 1 en 4 Maart hun opmerkingen aan toe, maar een gemeenschappelijke bespreking had nog niet plaats gevonden toen men te Wageningen bijeenkwam.

In dit rapport werd gewezen op de mogelijkheid de bezittingen der Vereeniging uit het Rijksherbarium naar elders te verplaatsen in verband met een kwestie van enkele jaren terug, toen de toenmalige directeur van het Rijksherbarium, JANSE, de toegang tot de bezittingen der Vereeniging had geweigerd aan BURCK. Bij zo'n verplaatsing zouden beide partijen belangrijke nadelen ondervinden. De Vereeniging zou tot hoge kosten vervallen voor aankoop of huur van een lokaal, voor bewaking, vuur en licht enz., en voor aanschaffing van vergelijkingsmateriaal en uitbreiding der bibliotheek. Het Rijk zou een inlandse collectie moeten vormen en ook zijn bibliotheek uitbreiden, daar beide partijen gedurende vele jaren rekening hadden gehouden met elkaars boekerij. Dan werd nog een andere aangelegenheid naar voren gebracht, n.l. dat het onbewerkte materiaal der Vereeniging zich meer en meer ophoopte, omdat het bestuurslid dat er het beheer over voerde, wegens ambtsbezigheden en eigen studiën slechts een beperkt deel van zijn vrije tijd aan de collectie en de bewerking daarvan kon geven. En om deze reden, èn om leiding te geven bij de bewerking van een Flora van Neder-

land, was het dringend nodig over te gaan tot de aanstelling van een goed bezoldigd persoon, die als ambtenaar aan de Vereeniging zou worden toegevoegd. Deze beschouwingen leidden er toe dat het bestuur der Afd. A met het volgend voorstel voor de dag kwam: „Om onder behoorlijk contract, waarbij alle rechten der leden der Nederlandsche Botanische Vereeniging volkomen worden gewaarborgd, de eigendommen aan planten en boeken der Vereeniging aan het Rijk af te staan, onder voorwaarde dat het Rijk het onderhoud op zich neemt en een subsidie verleent van fl. 500,— 's jaars, waarvoor de Vereeniging gehouden is een conservator ad minstens fl. 1000, — aan te stellen."

WENT tekende hierbij aan dat hij zich met zeer veel van de argumenten kon verenigen, maar niet inzag waarom de Vereeniging afstand zou moeten doen van haar bezittingen aan het Rijk. Hij was van oordeel, dat het voordeel van het gebruik van Herbarium en Bibliotheek, dat het Rijksherbarium jaren lang had genoten, ruimschoots opwoog tegen de kosten van kasten en papier en het gebruikmaken van het personeel. Zijns inziens was het voorstel alleen te verdedigen uit het oogpunt van het voordeel, dat het voor den directeur van het Rijksherbarium zou hebben een zo belangrijk geschenk te ontvangen plus nog een bijdrage in de kosten van een conservator. Bovendien bestond nog altijd de mogelijkheid dat door eventueel te ontvangen grote legaten de Vereeniging een eigen gebouw kon stichten voor haar verzamelingen. Geheel afgescheiden hiervan zou een voorstel gedaan kunnen worden of het wenselijk zou zijn dat de Vereeniging een bezoldigd conservator zou aanstellen met hulp van het Rijk. Daartoe zou eerst nauwkeurig berekend moeten worden waartoe de Vereeniging financiëel in staat was, en bovendien hing alles af van de persoon die men voor conservator op het oog had.

Nu was het geheel verkeerd gezien van GOETHART, dat hij zo'n ingrijpend voorstel, dat niet meer in het Algemeen Bestuur was besproken, plotseling in een vergadering der Afd. A bracht, en dan nog wel in zulk een lastig te bereiken plaats als Wageningen. Het besluit het voorstel niet te behandelen, was dan ook het enig juiste.

Op 24 April d.a.v. kwam het voorstel opnieuw aan de orde in een vergadering der Afd. A te Utrecht, hoewel door de besprekingen in het Algemeen Bestuur enigszins gewijzigd:

„Om onder behoorlijk contract, waarbij alle rechten der leden van de N.B.V. volkomen worden gewaarborgd, de eigendommen aan planten en boeken der Vereeniging voor langen duur aan het Rijk in bruikleen te geven onder voorwaarde, dat het Rijk het onder-

houd op zich neemt en een subsidie verleent van fl. 1000,— 's jaars, waarvoor de Vereeniging gehouden is een conservator tegen behoorlijk salaris aan te stellen." Hierover wordt slechts zeer weinig gedebatteerd en met een kleine wijziging (het bedrag ad fl. 1000,— laat men weg) neemt men het voorstel unaniem aan. Over de détails brak men zich het hoofd maar niet; die zouden toch afhangen van de gevoerde onderhandelingen met het Rijk.

Het Algemeen Bestuur zond nu op 3 Mei 1907 een request aan den Minister van B.Z. Hierin werd gewezen op de grote voordelen voor beide partijen, welke gelegen waren in het bewaard worden van de bezittingen der Vereeniging in het Rijksherbarium en op de grote nadelen, die de scheiding aan beide partijen zou toebrengen. Verder werd gezegd dat het voor de bewerking van het Vereenigingsherbarium dringend noodzakelijk was, dat er een conservator aangesteld zou worden, maar dat de Vereeniging de nodige middelen daartoe vooralsnog niet bezat. Het bestuur verzocht den Minister te willen bevorderen dat er een contract tot stand zou komen tussen het Rijk en de Vereeniging, waarbij de laatste de eigendommen aan planten en boeken voor 50 jaren aan het Rijksherbarium in bruikleen gaf met een opzeggingstermijn aan weerskanten van 10 jaar. Het Rijk zou dan de zorg voor het onderhoud op zich moeten nemen en met een jaarlijkse subsidie van fl. 1000,— moeten bijdragen in de bezoldiging van een door de Vereeniging aan te stellen conservator.

De directeur van het Rijksherbarium deelde 11 Aug. aan het bestuur mede dat de Minister van B.Z. via de curatoren hem had verzocht te vragen, of de Vereeniging bereid was, op haar kosten de verzamelingen in goede toestand en orde te brengen, indien de Regering inging op het verzoek der Vereeniging. VUYCK stuurde de stukken rond bij het bestuur en verzocht om een vergadering van het dagelijks bestuur ten einde het antwoord nader te bespreken. WENT vond dat er geen vergadering nodig was, daar men wel ineens kon antwoorden dat de Vereeniging daartoe niet bereid was. Een der hoofdredenen voor het aanbod was toch dat het in orde brengen der verzamelingen de krachten der Vereeniging ver te boven ging. Daar hem echter, zoals hij later erkende, bleek dat hij een verkeerd begrip van de vereiste kosten had, riep hij toch op 31 Aug. het dagelijks bestuur bijeen. Dit verklaarde aan den directeur van het Rijksherbarium, dat de Vereeniging bereid was de collecties in orde te laten brengen; dat de aanstelling van een conservator daartoe een eerste vereiste was en dat de werkzaamheden zich over enkele jaren moesten uitstrekken. De directeur zond dit antwoord op 4 Sept. aan curatoren door, en vernam daarna van deze zaak niets meer.

„Waar hij niet in de eerste plaats belanghebbende was, is hij van zijn kant niet meer op deze zaak teruggekomen".

Het Mycologisch Herbarium van Oudemans.

Het is zeer te betreuren, dat de laatste daad van OUDEMANS jegens de Vereeniging haar een grote teleurstelling bracht. In 1895 was hij 70 jaar geworden en afgetreden als professor, waardoor hij zijn vrije tijd geheel kon besteden aan zijn mycologische liefhebberijen. Als gevolg daarvan verschenen verschillende artikelen, ook in buitenlandse tijdschriften. Had hij voor die tijd in de tweede serie van het Ned. Kruidk. Archief 441 pag. enkel over paddestoelen geschreven, met — soms gekleurde — platen, nu volgden in de derde serie nog 518 bladzijden. Het is begrijpelijk dat hij op zijn leeftijd de wens voelde opkomen, een samenvatting van zijn kennis te geven. Op 10 Sept. 1902 schrijft hij aan het bestuur dat hij een Naamlijst der Ned. fungi wil samenstellen, zonder beschrijvingen, en de fungi inferiores daarvan reeds klaar heeft. Hij vraagt of deze terstond ter perse gelegd kan worden of niet; in het laatste geval wil hij haar aanbieden aan de Kon. Ak. v. Wet. Er schijnt haast bij het werk te zijn, ten minste hij verlangt antwoord vóór 20 Sept. ABELEVEN is niet bijzonder enthousiast: hij ziet wel wat tegen de kosten op. Ten laste van de gewone uitgaven kunnen die moeilijk komen, want het Ned. Kruidk. Archief, met de mycologische stukken van OUDEMANS in de eerste plaats, eist veel geld. Wel is er een saldo van fl. 568,71 op de spaarbank, maar het bestuur mag daarover niet beschikken zonder de goedkeuring der ledenvergadering. Wat hem echter gunstig stemt is, dat hem voor ogen zweeft een nieuwe uitgave van de beide fungusdelen van de Prodromus, zij het dan ook zonder vindplaatsen. Hij maakt zelfs de titel reeds op! VUYCK gevoelt wel voor de uitgave, al snapt hij er het nut niet van, daar het immers een uittreksel zal worden uit vroegere werken. Bovendien heeft hij, OUDEMANS kennende, er een hard hoofd in dat deze er in zal toestemmen, dat zijn naam niet op de titel prijkt, al mag hij dan ook wel een ondertekend voorbericht plaatsen, zoals dat bij de andere delen van de Prodromus het geval was geweest. VUYCK had goed gezien: op de desbetreffende brief antwoordde OUDEMANS dat zijn denkbeelden afweken van die van het bestuur. Zijn stuk mag niet in het Ned. Kruidk. Archief verschijnen, maar moet een aparte brochure worden, daar er nog meer delen zullen komen („al word ik in Dec. 77 jaar, ik ben nog krachtig en vol ambitie"), die dan bij elkaar gebonden kunnen worden.

Hij stelt zich voor een „Enumération des Champignons Inférieu-

res rencontrés jusqu'ici dans les Pays-Bas; par C. A. J. A. OUDEMANS."

Per slot van rekening gaat het bestuur hiermede accoord; „OUDEMANS is nu eenmaal de mycoloog van Nederland" schrijft VUYCK. Er zullen 375 ex. gedrukt worden van ongeveer 96 bladz.; de Vereeniging neemt 300 ex., en OUDEMANS 75, waarvan hij er 35 zal betalen. Een en ander wordt in totaal op fl. 117,— door den drukker begroot. De ledenvergadering van 1 Febr. 1903 moest dit natuurlijk goedkeuren; maar voor het zover kwam, had OUDEMANS op 18 Jan. 1903 verzocht, zijn voorstel niet in behandeling te brengen, daar hij van plan was ook de andere afdelingen der fungi op dezelfde wijze te bewerken. Het zou dus worden een nieuwe editie van de Prodromus, die alle tot 1903 gevonden fungi zou bevatten, maar zonder vindplaatsen en namen der vinders. Het werd meer een legger waarin alle tot in 1903 gevonden fungi werden opgesomd met de Nederlandse werken, waarin men ze kon vinden, soms ook met vermelding van SACCARDO en WINTER. De vergadering besluit het eerste voorstel niet te behandelen; uit niets blijkt dat men over het tweede plan heeft beraadslaagd. Volgens OUDEMANS had men dit alvast wel kunnen doen, want het zou meer kosten met zich brengen, die op fl. 800,— begroot werden. OUDEMANS was van mening dat men die, indien nodig, zou kunnen vinden door een gedeelte van de rente van het pas gevormde KOK ANKERSMIT fonds daarvoor te bestemmen.

Intussen liep OUDEMANS nog met andere plannen rond: hij vroeg op 31 Dec. 1902 inlichtingen over het lokaal der Vereeniging en wilde weten, of zijn fungi op spiritus daar goed bewaard werden. Op 27 Oct. 1903 bleek de bedoeling van deze informatie: hij vraagt dan, of er in het lokaal der Vereeniging een kast geborgen kan worden van 2,40 m hoogte en 2,30 m breedte, bevattende zijn mycologisch herbarium. Mocht dit het geval zijn, en bovendien het lokaal goed droog gehouden kunnen worden, dan zal hij „er over denken t.z.t. het herbarium aan de Vereeniging te legateeren" mits het beschrevene als één geheel bewaard worde. Het antwoord werd wat vertraagd door de omstandigheid dat er plannen waren voor een nieuw gebouw voor het Rijksherbarium en het bestuur eerst bij den directeur JANSE moest vragen, in hoeverre de Vereeniging een plaats zou vinden in dit nieuwe gebouw. Op 11 Nov. kon VUYCK antwoorden, dat er voor de Vereeniging voldoende ruimte beschikbaar zou zijn. Op 23 Maart 1904 schrijft OUDEMANS: „de voorwaarden, waarop ik mijn herbarium mycologicum aan de Vereeniging legateer, zijn aan den heer VUYCK bekend en zullen door mijne erfgenamen worden gecontroleerd".

Zo scheen dus alles bevredigend opgelost, tot er onverwachts nieuwe moeilijkheden opdaagden. OUDEMANS had zijn „Contributions à la flore mycologique des Pays-Bas, XX" ter plaatsing in het Ned. Kruidk. Archief aangeboden, maar trof het slecht, dat juist in die dagen de reorganisatie van het Ned. Kruidk. Archief haar beslag kreeg. Niet meer het bestuur maakte de redactie uit, maar een afzonderlijke commissie, uit wier naam LOTSY antwoordde, dat het stuk in gedeelten geplaatst zou worden. Hierover sloeg OUDEMANS geweldig aan het sputteren; hij eiste dat het stuk als één geheel zou verschijnen in serie III deel II, welk deel nog niet afgesloten was, en niet in „tempo's". Zo hieraan niet voldaan werd, zou hij de Contributions XX elders plaatsen en de „belofte" van het schenken van zijn mycologisch herbarium terugnemen. Toen nu MOLL in de bestuursvergadering had medegedeeld, dat OUDEMANS reeds vroeger zijn mycologisch herbarium had aangeboden aan het laboratorium te Groningen tegen fl. 2000,— doch later had laten weten, van inzicht veranderd te zijn, schreef LOTSY een verzoenende brief. Hierin legde hij uit dat deel II bereids wèl afgesloten was en dat de bepalingen omtrent het nieuwe Ned. Kruidk. Archief de plaatsing als één geheel niet toelieten. Met het oog op de liberale schenking, door OUDEMANS aan de Vereeniging beloofd, zal men het stuk toch in zijn geheel uitgeven, en wel als een supplement op deel II. OUDEMANS toont zich tevreden gesteld, maar komt 7 Mei 1904 op het onzalig idee, te vragen hoe het staat met de plannen voor de publicatie van zijn naamlijst der fungi. Het antwoord kon niet anders luiden dan dat de Vereeniging nimmer tot de uitgave dezer lijst had besloten, en dat thans een eventueel voorstel tot uitgave door de ledenvergadering moest worden aangenomen en de beslissing buiten de competentie der redactie van het tijdschrift lag. Dit antwoord bleek voor hem een geweldige teleurstelling; op 11 Mei kwam er een tweede brief, waarin naar voren werd gebracht dat het vroegere bestuur van oordeel was geweest, dat het werk door de Vereeniging moest worden uitgegeven en dat verandering van bestuur de toezegging van het vroegere bestuur toch zeker niet krachteloos maakte. Tegen het argument dat OUDEMANS zelf zijn voorstel had teruggenomen, was echter niets in te brengen. Vandaar, dat OUDEMANS op 21 Mei d.a.v. mededeelt, dat hij zijn „Beredeneerde Catalogus der tot hiertoe in Nederland aangetroffen fungi" aan de Kon. Ak. v. Wet. had aangeboden. Deze gaf het werk datzelfde jaar nog uit onder de titel: „Catalogue raisonné des Champignons des Pays-Bas." (558 pag.).

Dit muisje zou echter voor de Vereeniging nog een staartje hebben. In Juli kreeg MOLL bericht van OUDEMANS, dat deze zijn herbarium

mycologicum aan de Groningse Universiteit wil vermaken. „Ik beschrijf dat notariëel, om aan elk motief, uit vroegere brieven geput, kracht te ontnemen". MOLL was ontstemd over dit schrijven en vroeg aan WENT, die met vacantie in Zwitserland vertoefde, raad over de aan te nemen houding. MOLL wilde bedanken, maar WENT adviseerde hem het herbarium te aanvaarden, aangezien de kans zeer groot was dat het bij weigering naar het buitenland zou gaan. Dit bleek ook het gevoelen van alle bestuurders die te bereiken waren. Het was dus geen verrassing meer, toen het bestuur op 15 Jan. 1905 een schrijven van OUDEMANS kreeg dat aldus aanving: „De Nederlandsche Regeering — niet de botanische Vereeniging — is oorzaak, dat ik mijn mycologisch herbarium aan de Hoogeschool te Groningen, en niet aan de genoemde Vereeniging vermaakt heb". Dit rechtvaardigde hij met er op te wijzen, dat ten eerste de toezegging der Regeering over uitbouw of stichting van nieuwe lokalen voor het Rijksherbarium ad calendas graecas verschoven scheen te worden, gezien de toestand der Schatkist; en ten tweede de Directeur van het Rijksherbarium de toegang weigerde aan den Directeur der Botanische Vereeniging (niet geheel juist uitgedrukt; deze zinsnede ziet op het geschil tussen JANSE en BURCK). Dat Groningen gekozen werd, berustte ten eerste op de uitstekende toestand van het Botanisch Laboratorium aldaar; ten tweede op het feit dat OUDEMANS naar Groningen werd beroepen bij het aftreden van VAN HALL; ten derde op het feit dat „MOLL een mijner discipelen (was) met wien ik zeer geliëerd ben, en die de eenige botanicus is, die, vóór de komst van DE VRIES, door mij van de Amsterdamsche Universiteit als botanicus werd afgeleverd."

Bij wijze van pleister op de wond moest de Groningse Universiteit bij aanvaarding van het legaat fl. 500,— aan de Vereeniging betalen. Het bestuur zag in deze afspraak met Groningen een niet-naleven van een vroegere overeenkomst, maar moest erkennen dat hier juridisch niets aan te doen was. Wel was men van plan, OUDEMANS fl. 200,— te laten betalen als drukkosten voor zijn Contributions, en ging er zelfs een stem op hem te royeren als lid, maar van dit alles is niets gekomen en de Vereeniging heeft in het verlies van het herbarium mycologicum berust. Zelfs benoemde men OUDEMANS op 8 April 1905 tot lid van het Curatorium van het KOK ANKERSMIT fonds!

De Herbariumprijsvraag.

Voor de prijsvraag in 1905 waren 4 herbaria ingekomen, terwijl de jury bestond uit de heren: SCHIPPER, P. JANSEN en LAKO.

In 1907 waren er 6 inzendingen, terwijl dezelfde heren de jury

vormden. Deze negende prijsvraag was voorlopig de laatste; pas in 1933 zou men weer een nieuwe prijsvraag uitschrijven.

Het „Kok Ankersmit station".

Als een uiting van de nieuwe geest kan men ook het botanisch station te Weert beschouwen. Weert was als belangrijk floristisch gebied „ontdekt" door GOETHART en JONGMANS, en in die dagen was het in Afd. A Weert vóór en Weert ná. Spoedig rijpte het plan daar een verplaatsbaar laboratorium te vestigen, maar de kosten waren nogal hoog. Toen men echter in 1905 voor fl. 100,— per jaar een huis aldaar kon huren, kwam het laboratorium tot stand. De heer M. VERSTRAETEN, hoofd ener school in Weert, die GOETHART en JONGMANS als gids bij hun omzwervingen veel hulp had verleend, zou voor het nodige toezicht zorgen. In het Ned. Kruidk. Archief 15 (1905) p. 150 kan men de inrichting benevens de inventaris van het laboratorium vinden. De bedoeling was dat studenten hier enige tijd zouden komen werken; niet alleen de hogere planten bestuderen, maar in de eerste plaats de lagere. Vooral voor planktononderzoek was de omgeving uiterst geschikt. In de eerste jaren van zijn bestaan ontving het station af en toe bezoek, zowel van groepen studenten als van enkele personen; en kreeg de Vereeniging kleine subsidies der Universiteiten, hetzij in één bedrag, hetzij naar het aantal studenten en verblijfdagen gerekend; maar na een paar jaar hielden zowel bezoek als subsidies geheel op. Het voornaamste bezwaar was wel dat de bezoekers geheel aan zich zelf waren overgelaten, daar er niemand voortdurend aanwezig was die de nodige leiding kon geven. Het station werd eerst beheerd door het bestuur der Afd. A, in hoofdzaak door GOETHART. Bij de reorganisatie in 1909 benoemde men er een Commissie voor, bestaande uit VUYCK, voorzitter, Mej. WESTERDIJK, secretaresse en GOETHART. De Commissie heeft echter weinig te doen gehad, daar het station in 1913 werd opgeheven, waarbij men de inventaris verkocht aan Prof. BLAAUW voor zijn in te richten laboratorium. De Commissie sleepte nog haar zielloos bestaan voort tot 1 Dec. 1924, toen ook zij werd opgeheven.

Het Curatorium „Kok Ankersmit fonds".

Dit curatorium werd in het leven geroepen om over de juiste aanwending der renten van het KOK ANKERSMIT fonds te waken en om te trachten door geschenken dit fonds te versterken. Ieder die een gift ineens van fl. 500,— of een jaarlijkse bijdrage van fl. 50,— aan het KOK ANKERSMIT fonds schonk, ontving de titel van Directeur van het fonds. Deze gelden zouden bij het kapitaal

gevoegd worden. De Directeuren hadden een raadgevende stem en bij benoeming van een nieuw lid zou dit bij voorkeur uit hen gekozen worden. Het Curatorium vulde zich zelf aan. Het bestond uit 12 leden, waarvan minstens 7 leden der Vereeniging, waaronder ex officio President en Conservator-Herbarii. Voor de eerste maal traden op als leden: Dr P. KOK ANKERSMIT (broeder van den testateur), J. K. H. BRUMUND, W. BURCK, J. T. CREMER, GOETHART, LAKO, LOTSY, MOLL, OUDEMANS, C. W. R. SCHOLTEN, WENT en WIJSMAN. Het Curatorium werd geïnstalleerd in een buitengewone bestuursvergadering op 8 April 1905 en koos CREMER tot voorzitter en Dr KOK ANKERSMIT tot secretaris. Reeds op deze eerste vergadering willigde het Curatorium een subsidie in van fl. 100,— gedurende 5 jaar voor het uittrekken en in kaart brengen van gegevens van de Prodromus, en een subsidie van ten hoogste fl. 800,— voor inrichting en oprichtingskosten van het KOK ANKERSMIT station. In 1906 kreeg het Curatorium eveneens toezicht over het BRUMUND fonds. De plaatsen vrij gekomen door het overlijden van BRUMUND en OUDEMANS werden ingenomen door E. K. G. ROSE en P. SMIDT VAN GELDER. Af en toe bedankte een lid en werd door een ander vervangen. De werkzaamheden bepaalden zich tot het nagaan of de gevraagde subsidies in overeenstemming waren met de beschikkingen van het testament. Zo ja, dan werden ze toegestaan. Vergaderingen bleken daartoe niet nodig. Het Curatorium werd zodoende langzamerhand een wassen neus en verdween bij de statutenwijziging van 1 Dec. 1924.

Nederlandsch Kruidkundig Archief en Recueil.

De splitsing der Vereeniging in twee afdelingen voor floristen en niet-floristen weerspiegelde zich ook in het tijdschrift. Het Ned. Kruidk. Archief bleef bestemd voor publicaties over de Ned. flora, benevens de verslagen der vergadering en mededelingen, de Vereeniging betreffende. Het Recueil des travaux botaniques néerlandais bevatte artikelen over verschillende gebieden der botanie in de drie moderne talen. Op een paar uitzonderingen na bepaalden zich de publicaties over de Ned. flora tot de vermelding der ingekomen planten en de bespreking van enkele nieuwe indigenen. De mededeling aan OUDEMANS, dat zijn Contributions XX van 56 pag. niet als één geheel opgenomen konden worden, doet vermoeden dat de redactie besloten had de omvang tot een vel of 6 per jaar te beperken. De strubbelingen in de Vereeniging waren ook niet bevorderlijk voor een opgewekt floristisch leven; zodat in deze periode en ook nog enige tijd daarna, de delen een geringe dikte bezaten. Het zou tot 1915 duren eer het aantal pagina's weer de 200 bereikte.

Op de vergadering van 21 April 1907 der Afd. A kwam een voorstel ter tafel, de uitgave te wijzigen in zoverre, dat „gedeelten van kleinen omvang zouden verschijnen, naar gelang de nodige gegevens voor publicatie bijeen waren." Door de omstandigheden is van dit plan niets gekomen.

De redactie der beide tijdschriften bestond van 1905 tot 1907 uit BURCK, GOETHART, LOTSY, MOLL en WENT, waarbij WENT als voorzitter en BURCK als secretaris optrad. In 1908 en 1909 waren GOETHART en LOTSY vervangen door VERSCHAFFELT en HUGO DE VRIES.

Legaten en subsidies.

Op 12 Sept. 1904 ontving het bestuur een schrijven van notaris J. TH. QUIX te Maastricht, inhoudende „of de Nederlandsche Botanische Vereeniging genegen is eventueel een testamentaire beschikking aan te nemen onder last eener lijfrente voor één persoon, waarvan het jaarlijksch bedrag gelijk staat met 4 % van het vermaakte bedrag en tweemaal 's jaars te betalen in gelijke termijnen". Nadat het bestuur bevestigend had geantwoord, volgde op 20 September een nader schrijven, waarin vermeld werd dat het bedrag fl. 30.000,— vrij van rechten, beliep en de begunstigde persoon 53 jaar oud was, ouder dan de testateur. Tevens werd volstrekte geheimhouding verzocht. Nog geen 1½ jaar later bleek, dat de milde gever was Dr JOHAN KAREL HUGO BRUMUND, medicus te 's-Gravenhage, overleden te Meersen op 5 Febr. 1906. Op 12 Febr. werd het legaat aanvaard. De lijfrente moest worden uitgekeerd aan Mej. C. BRUMUND te Meersen, die 5 Januari 1928 overleed.

In 1904 zegde Teylers Stichting een subsidie van fl. 100,— gedurende 5 jaar toe voor de uitgave van het Ned. Kruidk. Archief en het Recueil.

Statutenwijziging.

De Commissie, benoemd op 13 Oct. 1907, liet er geen gras over groeien en kwam 27 Juni 1908 met zeer uitvoerige ontwerp-statuten. Men kan veilig aannemen, dat zij het werk van MOLL waren. Met de hem eigen degelijkheid wenste hij daarin alles te regelen en nader te omschrijven wat hij van belang achtte. Op 5 Aug. 1908 werden zij met een nota van toelichting aan de leden gezonden, die nu hun amendementen vóór 15 Oct. 1908 konden indienen. Verschillende leden maakten hiervan gebruik en al de ingediende amendementen werden met de daarbij verstrekte toelichtingen eveneens gedrukt en aan de leden gestuurd. Eindelijk vond op 6 Juni 1909 te Amsterdam de Algemene Vergadering plaats, bijgewoond door 29 leden

(op de vergadering van 13 Oct. 1907 waren er 53 present!). Door zulk een gering aantal leden moest nu de beslissing over het lot der Vereeniging genomen worden.

Het was te voorzien, dat de floristen een sterke oppositie tegen deze voorstellen zouden voeren, hoewel alles volgens de letter der statuten in orde was. In bestuurszaken kenden de statuten geen floristen en niet-floristen, maar enkel leden. De niet-floristen waren op volkomen wettige wijze lid der Vereeniging geworden, en de meerderheid der leden kan de statuten wijzigen, als haar dat gewenst voorkomt. Dat bij de voorgestelde wijziging de Afdelingen A en B vervielen, was als het ware een uitvloeisel der voorafgegane vergadering. Men moet echter de oude toestand hebben meegemaakt, om te begrijpen dat de floristen zeer ontstemd waren. Zij gaven te kennen, dat naar hun mening MOLL veel te ver gegaan was. Volgens hen had MOLL de hem verstrekte opdracht gebruikt om de niet-floristen, die eerst verre in de minderheid waren geweest, en daarna als Afd. B gelijkgeschakeld waren met de floristen, voortaan de alleenheerschappij in de Vereeniging te verzekeren. De floristen immers waren van een autonome afdeling gedegradeerd tot een sectie van het geheel.

De leden BLIJDENSTEIN, D'HUY, HOOGENRAAD, F. K. VAN ITERSON, JANSEN en WACHTER hadden een motie ingediend:

„De vergadering, van oordeel dat aan ene ingrijpende statutenwijziging als thans aanhangig, behoort vooraf te gaan eene grondige bespreking van de principes waarop zij moet berusten, —

Overwegende, dat zoodanige besprekingen niet hebben plaats gehad, —

Besluit, die alsnog te houden en eene Commissie van drie leden te benoemen, die met het resultaat dier besprekingen een nieuw Concept van Statuten ontwerpt".

Deze motie, als zijnde van de verste strekking, werd het eerst in behandeling genomen en na bespreking met 16 stemmen tegen 13 verworpen. Daarna kwamen de verschillende artikelen één voor één aan de beurt, waarbij het nog even spande bij een amendement om buiten het bestuur om een Secretaris-Penningmeester aan te stellen. De Commissie had dit amendement onaannemelijk verklaard en zou bij aanneming daarvan de gehele herziening terug nemen. LOTSY was na verwerping van de motie heengegaan en nu staakten de stemmen met 14 tegen 14, waarop de beslissende stem van voorzitter WENT het amendement verwierp.

Het is niet nodig, nader op deze Statutenwijziging in te gaan, daar zij de Vereeniging bracht in de toestand waarin zij nu nog verkeert. Sinds dien hebben de statuten slechts veranderingen van

geringe betekenis ondergaan, meestal nog in verband met nieuw gevormde commissies. Feitelijk was het door de wijziging een geheel andere vereniging geworden. Van een min of meer besloten floristische vriendenkring, die ook niet-floristen in zijn midden had geduld, was de Vereeniging eerst geworden een twee-eenheid van floristen en niet-floristen, die in twee gelijkwaardige afdeelingen met (spoedig werd het naast en eindelijk tegen) elkaar werkten en ten slotte een algemeen botanische vereniging. Pas nu deed zij haar naam: Nederlandsche Botanische Vereeniging eer aan en kon met recht optreden als vertegenwoordigster der Nederlandse Botanie. Ieder, die zich op een of ander gebied der plantkunde bewoog, kon zich nu met een gerust hart bij haar aansluiten in de overtuiging, dat zijn speciale studie daar waardering en belangstelling zou vinden. Dit belangrijke, aan MOLL te danken resultaat, had men echter zonder de ruzie: DE VRIES-LOTSY, ook wel op vreedzame wijze kunnen verkrijgen.

1909—1924. AANPASSING.

Door de nieuwe statuten had de Vereeniging een geheel ander karakter gekregen. Nu moesten de leden in de nieuwe richting worden geleid en de bestaande toestanden aan de nieuwe koers worden aangepast. Dat dit in het begin wel eens aanleiding gaf tot haken en ogen, ligt voor de hand: de oude floristen gevoelden zich ten achter gesteld. In het kamp der niet-floristen waren er slechts weinigen, die dit begrepen. Tot die uitzonderingen behoorde SCHOUTE, hetgeen wel blijkt uit een brief van 16 Maart 1915, waarin hij schrijft: „... We moeten toch wel bedenken, dat we tegenover de floristen de meeste lankmoedigheid moeten betrachten, omdat zij werkelijk als overwonnen partij er niet prettig aan toe zijn". Allen, die het voorrecht hadden, vele jaren met hem om te gaan, weten dat hij dit niet enkel besefte, maar er ook naar handelde.

Bestuur.

De nieuwe statuten, die voorschreven dat een bestuurslid voor 5 jaar gekozen wordt en dan niet direct herkiesbaar is, maakten het verder onmogelijk dat één persoon, en wel speciaal de voorzitter, te veel invloed op de gang van zaken krijgt, en ook dat iemand langer bestuurslid blijft dan voor het verenigingsleven gewenst is. Daar MOLL niet terstond voor een bestuursfunctie in aanmerking wilde komen, sprak het van zelf dat men WENT tot voorzitter koos. Deze heeft de Vereeniging met krachtige hand in de aangegeven richting geleid en uitwendig tot grote bloei gebracht, waarbij hij tevens de betrekkingen met Oost- en West-Indië aanzienlijk ver-

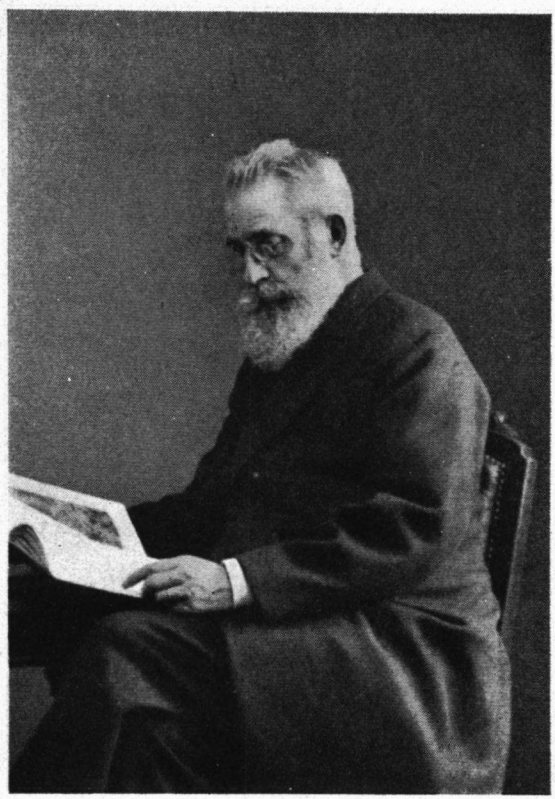

PROF. DR J. W. MOLL

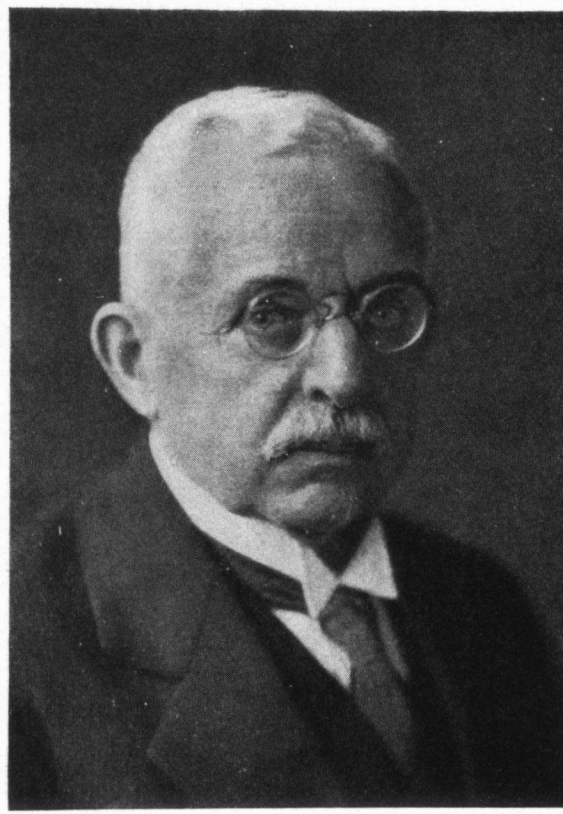

Prof. Dr F. A. F. C. WENT.

sterkte. Jammer alleen, dat hij met alle geweld het herbarium en de bibliotheek uit Leiden verwijderen wilde, wat hem inderdaad is gelukt, maar de Vereeniging veel geld heeft gekost en geen voordeel heeft opgeleverd. Zijn opvolger SCHOUTE, die als voorzitter der Commissie voor de Bibliotheek en het Herbarium niet alleen op de hoogte was met de eisen van een goed beheer van beide, maar bovendien daardoor ook de verlangens der floristen beter begrijpen en billijken kon, heeft tot stand weten te brengen, wat MOLL ongetwijfeld voor ogen gestaan heeft: een harmonische ontwikkeling der Vereeniging. En onder de volgende voorzitters is die harmonie niet meer verstoord.

De Vergaderingen.

Deze behielden het karakter dat de vergaderingen der Afd. B kenmerkte. Ze werden gewoonlijk in de collegezaal ener universiteit gehouden en droegen vooral in het begin een stijf en schools karakter. Later is dit soepeler geworden o.a. door het schenken van verversingen en het gebruiken van een gezamenlijke lunch. Het aantal leden dat de bijeenkomsten bezocht, nam gaandeweg toe en getuigde hoe langer hoe meer van een opgewekt verenigingsleven. Alleen — de floristen kwamen voor een deel wel, maar leverden geen bijdragen meer naar de oude trant en zonden geen planten meer in. Wel bestond er een Commissie voor het Floristisch Onderzoek van Nederland, maar deze had enkel tot taak de gegevens voor de kennis der flora te bewerken en excursies te organiseren. Behalve op deze excursies, waaraan slechts een gering aantal leden deelnam, hadden de floristen verder bitter weinig contact met elkaar en de floristiek dreigde uit de Vereeniging te verdwijnen. Enkelen, die dit betreurden, verzochten op 6 Nov. 1911 aan GOETHART, de floristen in de Kerstvacantie in Leiden te willen bijeenroepen. Toen dit plan weer op de lange baan scheen geschoven te worden, nam P. JANSEN een besluit dat voor de Vereeniging zegenrijke gevolgen had. Hij nodigde een aantal floristen uit op 30 Dec. 1911 te zijnen huize bijeen te komen. Op deze vergadering stichtte men een Floristische Club, die dadelijk 22 leden telde en besloot voorlopig het verband met de Vereeniging niet te verbreken, zoals een enkele gewild had. Alleen zij die dit alles hebben meegemaakt, weten hoe door deze daad van JANSEN de floristen voor de Vereeniging behouden zijn gebleven. De Club hield een tweede bijeenkomst op 6 April 1912 te Leiden en een derde op 28 Dec. 1912 te Amsterdam. Hier stelde HEUKELS, die op 26 Oct. 1912 in het bestuur der Vereeniging was gekozen en daar op de steun van VERSCHAFFELT rekenen kon, voor, de Club op te heffen zodra de Vereeniging dezelfde gelegenheid bood, die

de floristen in hun Club vonden. Men besloot een afwachtende houding aan te nemen totdat men omtrent de plannen van het bestuur nader was ingelicht. Dit schreef kort na de vergadering aan VUYCK, den voorzitter der Commissie voor het Floristisch Onderzoek van Nederland, dat deze Commissie zo dikwijls zij het nodig oordeelde, vergaderingen kon beleggen, en dat de mededelingen op deze bijeenkomsten gedaan, in het Nederl. Kruidk. Archief geplaatst konden worden. Op deze wijze zou de Commissie een „middelpunt kunnen vormen voor de nauwere aaneensluiting der floristische leden". VUYCK bracht deze plannen in de Clubvergadering van 22 Maart 1913. De daar aanwezige floristen gingen niet direct accoord met dit voorstel daar zij liever gezien hadden dat de te houden bijeenkomsten vergaderingen waren in de zin der statuten. Het bestuur echter vreesde dat daarmee de mogelijkheid tot terugkeer tot de oude toestand zou worden geschapen, en handhaafde zijn oorspronkelijk voorstel, waarmee de floristen zich ten slotte verenigden. Toch zou het nog tot 1935 duren eer deze vergaderingen in de statuten der Vereeniging werden vastgelegd.

Een eigen gebouw?

„Ceterum censeo Lugdunum Batavorum esse delendam": de verzamelingen moesten en zouden uit Leiden verwijderd worden. Het motief van WENT daarvoor was dat de wijze van bewaring veel te wensen overliet, daar niemand van het personeel van het Rijksherbarium de opdracht had voor de collecties zorg te dragen. Op 11 Sept. 1909 hield het bestuur een vergadering met de Commissie voor de Bibliotheek en het Herbarium, en met de Commissie voor het Floristisch Onderzoek van Nederland om te beraadslagen over een voorstel van MOLL en SCHOUTE, de verzamelingen over te brengen in een eigen gebouw, dat dan tevens het middelpunt van het verenigingsleven zou moeten zijn. Dit gebouw zou moeten staan in een gemakkelijk bereikbaar centrum, waar wetenschappelijk leven heerste. Omtrent dat centrum bestond nog geen bepaalde mening, hoewel niemand der aanwezigen van oordeel was dat dit beslist Leiden moest wezen. VUYCK wees echter wel op de grote voordelen van Leiden voor de verzamelingen. In de ledenvergadering van 30 Jan. 1910 werd het plan besproken naar aanleiding van twee voorstellen:

1°. Aanneming in beginsel van het plan tot vestiging van een eigen gebouw.
2°. Benoeming van een Commissie ter voorbereiding der plannen en tot bijeenbrenging van gelden.

Nu was bij de statutenherziening een nieuw lichaam in de Ver-

eeniging opgericht: de Raad van Directeuren van het Fonds der Nederlandsche Botanische Vereeniging. Lid was ieder die een gift ineens van fl. 500.— of een jaarlijkse bijdrage van fl. 50.— aan de Vereeniging schonk. Bij de voorbereiding der plannen voor een eigen gebouw waren er 4 personen bereid gevonden als lid van die Raad toe te treden. Met nog enkele giften kreeg men de beschikking over fl. 2575.— benevens fl. 60.— per jaar. De totale kosten werden beraamd op fl. 30.000.—. Natuurlijk vond het plan bestrijding van de zijde der floristen, die waarschuwden tegen de zeer grote nadelen voor de Vereeniging als de verzamelingen uit Leiden zouden verdwijnen. Zij wilden niet ontkennen dat een eigen gebouw als plaats voor vergaderingen en middelpunt voor de Vereeniging grote waarde had; en evenmin dat Leiden niet de beste plaats voor zulk een gebouw was. Het is heel jammer dat men geen gehoor gaf aan een stem uit de vergadering, die de verzamelingen in Leiden wilde laten en het gebouw elders stichten wilde. Dit stuitte af op het bezwaar dat men dan geen geschikt motief meer had om financiële steun te zoeken. Het eind was dat met 17 tegen 7 stemmen het eerste voorstel werd aangenomen. De Commissie werd nu gevormd uit de leden: WENT, voorzitter, PULLE, secretaris, F. K. VAN ITERSON, SCHOUTE, mej. WESTERDIJK en WIJSMAN. Kort daarop werd een brochure uitgegeven: „De Nederlandsche Botanische Vereeniging" waarin op het leven en streven der Vereeniging werd gewezen met de bedoeling, giften te verkrijgen voor het eigen gebouw en de geldmiddelen der Vereeniging te versterken.

Omstreeks diezelfde tijd naderde het nieuwe gebouw van het Rijksherbarium zijn voltooiing; helaas niet het gebouw te Oegstgeest, door de directie ontworpen met een grote proeftuin en daarom heftig bestreden door HUGO DE VRIES. Door diens tegenstand had de Tweede Kamer de gelden daarvoor niet toegestaan en zo moest een bestaand gebouw in de Nonnensteeg verbouwd worden (het bleek reeds na enkele jaren te klein). Het oude gebouw aan het Rapenburg zou spoedig verlaten worden en zo kon de Minister van B.Z. in April 1910 eventueel overwegen, of de Vereeniging enkele lokalen in het oude gebouw aan het Rapenburg zou kunnen krijgen als het nieuwe betrokken was. GOETHART had zelfs nadere plannen uitgewerkt, waarbij de Vereeniging het oude gebouw zou huren voor b.v. fl. 500.— per jaar gedurende 10 jaren en een paar kamers aangewezen die door het wegbreken van een tussenmuur zeer goed als vergaderlokaal konden dienen. De Commissie was echter eenparig van oordeel dat Leiden als plaats voor het verenigingsgebouw niet geschikt was, vooral met het oog op vergaderingen. Misschien kon een voorlopige huisvesting overwogen worden, maar de directeur

van het Rijksherbarium behoefde in het nieuwe gebouw geen ruimte voor de Vereeniging te reserveren.

Intussen bleven de verzamelingen maar zonder beheer liggen. In een schrijven van VUYCK op 2 Febr. 1911 aan het bestuur over het herbarium constateert hij dat er in het afgelopen jaar niets is gebeurd, dat er geen planten zijn ingekomen en dat de collectie „ten prooi is gelaten aan bederf". In tegenstelling met zijn medeleden in de Commissie voor de Bibliotheek en het Herbarium wanhoopte hij er aan of de collectie nog te redden zou zijn.

In 1910 was op initiatief van J. T. CREMER en Dr H. F. R. HUBRECHT de vereniging „Koloniaal Instituut" opgericht en dank zij een milde gift van den laatste konden plannen gemaakt worden voor een vorstelijk gebouw, dat verrijzen zou op een uitgestrekt terrein van de voormalige Oosterbegraafplaats te Amsterdam, dat de gemeente bijna gratis ter beschikking stelde. De Algemene Secretaris van deze vereniging was Prof. WIJSMAN, en zo is het geen wonder dat hij de verbindende schakel vormde tussen het Koloniaal Instituut en de Ned. Bot. Vereeniging. Op 27 Febr. ontving het bestuur der Bot. Ver. een schrijven van het Koloniaal Instituut, waarin dit te kennen gaf, „dat het Kol. Inst. de gelegenheid wil openstellen tot huisvesting van genootschappen of instellingen, die zich bewegen in gelijke richting als het Kol. Inst. Daar het ons bekend is, dat de mogelijkheid bestaat dat ook de Ned. Bot. Ver. van deze gelegenheid gebruik zal maken en wij, voor het opmaken van een bouwplan, gaarne tijdig zouden willen weten over welke plaatsruimte Uwe Vereeniging in het gebouw zou willen beschikken, verzoeken wij beleefd ons dienaangaande inlichtingen te willen verschaffen".

Op 11 Maart 1911 zond het bestuur hierop een antwoord, waarin het verklaarde

1°. een vertrek te wensen van ongeveer 5 bij 6 m voor bestuurskamer, commissievergaderingen en berging van het archief;
2°. het recht te wensen om vergaderingen te houden in een van de kleinere of grotere vergaderzalen, met gebruik van verwarming, verlichting en projectietoestellen;
3°. voor de berging van het herbarium één verdieping in de herbariumzaal, minstens 7 bij 14 m bij een hoogte van 2,25 m met de daarin aanwezige kasten. Hierbij werd verondersteld dat de herbariumzaal zal worden ingedeeld in 3 of 4 étages van kasthoogte (2,25 m) gescheiden door ijzeren roostervloeren;
4°. een werkkamer van 5 bij 6 m voor den conservator;
5°. de leden in de gelegenheid te willen stellen, onderzoekingen te

doen in de lokalen van het Instituut die voor botanische doeleinden geschikt zijn;

6°. de bibliotheek in bewaring te geven in de algemene bibliotheek van het Kol. Inst. onder beheer van den bibliothecaris van het Instituut, doch in afzonderlijke kasten. De bibliotheek beslaat thans een plankruimte van 121 m; gevraagd werd 360 m.

Tegenover deze wensen zou de Ned. Bot. Ver. zich er toe verbinden

1°. een conservator aan te stellen; deze zou ook zorgen voor het herbarium van het Kol. Inst. en zich richten naar de wensen van den directeur van het Instituut. „Hierdoor wordt dus een ambtenaar van het Kol. Inst. uitgespaard. De conservator dient dus niet uitsluitend en zelfs niet in hoofdzaak voor de Ned. Bot. Ver."

2°. De bibliotheek ter beschikking te stellen van het Kol. Inst.

3°. Voordrachten van binnen- of buitenlandse geleerden, die gehouden worden voor de Ned. Bot. Ver. en die een grotere ruimte eisen dan een zaal sub 2 bedoeld, b.v. de aula, ook toegankelijk te stellen voor leden, donateurs enz. van het Inst.

4°. Het Kol. Inst. van advies te dienen.

Op de vergadering van 29 April 1911 deed het bestuur wel mededeling van de brief van het Kol. Instituut, maar repte niet van het antwoord en zo bleven de leden voorlopig onkundig van hetgeen zich verder in dezen afspeelde.

In het begin van Januari 1912, na de eerste vergadering van de Floristische Club, zonden nu de leden HEUKELS, JANSEN en WACHTER het volgende schrijven aan het bestuur:

„Ondergeteekenden verzoeken beleefdelijk op de eerstvolgende vergadering der Vereeniging het navolgende aan de orde te willen stellen:

I. De vergadering draagt aan de Commissie voor het Herbarium enz. op, om ten spoedigste maatregelen te nemen tot het in behoorlijken toestand brengen van het Herbarium der Vereeniging, en stelt daarvoor een bedrag van fl. 500.— als eerste termijn te harer beschikking.

II. De vergadering besluit, dat overgegaan zal worden tot onmiddellijke aanschaffing van de voor berging onzer verzamelingen noodige herbariumdoozen en machtigt het bestuur om voor het geval de beschikbare geldmiddelen ontoereikend mochten zijn, voor dit doel eene 4 % leening te sluiten met eene jaarlijksche aflossing van minstens fl. 100.—"

In de toelichting werd een bedrag van ruim fl. 2000.— genoemd voor de aanschaffing van 2400 doozen à fl. 0.86 en daarboven nog fl. 500.— voor papier, rekken en loon van den bediende.

Naar aanleiding van dit voorstel kreeg HEUKELS op 14 Jan. 1912 een brief van WENT met het verzoek aan de voorstellers om de behandeling te mogen uitstellen tot de tweede vergadering der Vereeniging op 30 Maart 1912, omdat ten eerste het bestuur reeds stappen gedaan had om een betere toestand te verkrijgen, en ten tweede een verbetering ondoenlijk was zoolang VUYCK iets in deze zaak te zeggen had door „zijn latente tegenwerking". VUYCK moest echter op 27 Jan. 1912 aftreden en zou niet meer voor een benoeming worden voorgedragen, daar hij in een schrijven aan HOOGENRAAD te kennen had gegeven, dat hij er genoeg van had en er zou uitlopen.

In Febr. 1912 diende SCHOUTE, de nieuwe voorzitter der Commissie voor de Bibliotheek enz. met den secretaris HOOGENRAAD bij het bestuur een voorstel in om aan de Commissie voor de Bibliotheek en het Herbarium op te dragen

1°. *a.* een gebouw te zoeken, waarin de collecties voorlopig geborgen zouden kunnen worden;

b. aan de volgende ledenvergadering een ontwerp-huurcontract voor te leggen.

De plaats, waar dit gebouw gevestigd moet zijn, zal gekozen worden in verband met de huurprijzen en met de aanstelling van een conservator.

2°. Aan het bestuur de macht te verlenen om op voordracht van de Commissie voor de Bibliotheek en het Herbarium een conservator te benoemen.

Dit voorstel werd door het bestuur overgenomen; HEUKELS, JANSEN en WACHTER trokken 9 Maart het hunne in en op 30 Maart 1912 nam de ledenvergadering het voorstel van het bestuur aan.

Zo langzaam aan werd het hoog tijd dat tot handelen werd overgegaan: in de loop van de zomer van 1912 toch zou het Rijksherbarium zijn nieuwe gebouw betrekken, en het gebouw van het Koloniaal Instituut zou pas 5 jaar later klaar zijn (dit werd 1924!). Daarom werden op 1 Juli 1912 de bezittingen der Vereeniging gehuisvest in een gebouw door het Kol. Inst. gehuurd in de Hazepaterslaan te Haarlem.

Op 30 April kwam de voorlopige overeenkomst tussen het Kol. Inst. en de Vereeniging tot stand, waarmee de plannen voor een eigen gebouw van de baan waren en de Commissie voor een eigen gebouw ontbonden werd.

In 1916 overleed WIJSMAN en dientengevolge werd het contact tussen het Kol. Inst. en de Vereeniging veel losser, en ook de samenwerking veel geringer; te meer daar het Kol. Inst. niet in het bezit kwam van Indische planten, waarop bij de samenstelling van het contract gerekend was. Daar kwam nog bij, dat de toenmalige

directeur van het Handelsmuseum van het Instituut „de juiste wijze van samenwerking niet wist te vinden". Toen nu het Kol. Inst. in ernstige financiële moeilijkheden geraakte, zegde het in April 1922 het contract op, waardoor de Vereeniging weer net zo ver was als 10 jaar te voren.

De Conservator.

Bij de voorlopige overeenkomst tussen het Kol. Inst. en de Ned. Bot. Ver. was bedongen, dat de Vereeniging een conservator zou aanstellen. Na de vergadering van 30 Maart 1912 meldden zich drie sollicitanten aan: BLAAUW, DANSER en DES TOMBE. De Commissie voor de Bibliotheek en het Herbarium diende een zeer uitvoerig rapport in en maakte een alfabetische voordracht op: 1 BLAAUW en 2 DANSER, waarop het bestuur eerstgenoemde, die noch florist, noch systematicus was, met ingang van 1 Juli 1912 benoemde. In Oct. 1916 verzocht BLAAUW ontslag, maar bleef op verzoek van het bestuur voorlopig nog tegen half salaris een deel van zijn tijd aan de werkzaamheden geven, onder meer omdat de nieuw benoemde directeur van het Handelsmuseum van het Kol. Inst., DE BUSSY, tot 1 Juni 1917 in Indië zou blijven, en bij de keuze van een nieuwen conservator geraadpleegd diende te worden.

Op 1 Febr. 1918 vestigde BLAAUW zich te Wageningen; het bestuur had toen nog geen nieuwen conservator benoemd, hoewel DANSER weer gesolliciteerd had. HEUKELS had echter in Nov. 1917 in een bestuursvergadering medegedeeld, dat hij wegens voortdurende ongesteldheid binnenkort ontslag zou nemen als leraar en dan een deel van zijn vrije tijd zou willen en kunnen besteden om de plaats van BLAAUW in te nemen, totdat de Vereeniging in overleg met het Kol. Inst. een nieuwen conservator had benoemd. Hij kon evenwel niet solliciteren voor hij ontslag als leraar had gekregen. Het bestuur deelde nu op de vergadering van 26 Jan. 1918 mee dat in overleg met DE BUSSY door een tijdelijke benoeming, voorlopig voor een jaar, in de vacature zou worden voorzien. HEUKELS werd op voordracht van de Commissie voor de Bibliotheek en het Herbarium benoemd en trad op 1 April 1918 in functie. Hij bleef conservator tot 1 Oct. 1925, toen het herbarium terugging naar Leiden en de bibliotheek naar Amsterdam verhuisd was.

Het Herbarium.

In Juni 1912 bracht men herbarium en bibliotheek van Leiden naar Haarlem over, en het eerste werk van den conservator bestond in het ordenen van het herbarium tegen de tijd dat het gebouw van het Kol. Inst. voltooid zou zijn. Dit ordenen bepaalde zich tot het

opplakken van de losse planten; het oorspronkelijke plan schijnt geweest te zijn, dat de vellen geborgen zouden worden in holten van de wanden van de herbariumzaal; later is men daarvan teruggekomen en spreekt van kasten op de herbariumzaal; nog later is die gehele zaal vervallen en schonk het Kol. Inst. zijn verzameling inlandse planten aan de Vereeniging.

Ten behoeve van bezoekers die niet goed thuis waren in de inlandse flora, stelde BLAAUW een „modelherbarium" samen; d.w.z. hij zocht enkele „goede" ex. uit van elke soort en plakte die op stevig wit carton. De overige ex. werden als vindplaatsenherbarium bewaard en aan de doubletten deed hij voorlopig niets. Daar de bibliotheek het meeste werk eiste, schoot het werk aan het herbarium slechts langzaam op. Pas onder HEUKELS kwam het (overbodige) modelherbarium geheel af en waren bijna alle exemplaren van het vindplaatsenherbarium opgeplakt. HEUKELS laste tegelijkertijd de ex. uit zijn privé-herbarium in, en zo geraakte de Vereeniging geleidelijk in het bezit van het herb. HEUKELS; vooral belangrijk wegens de vele ex. verzameld door de medewerkers van HEUKELS, die geen lid van de Vereeniging waren. Toen het gebouw aan de Hazepatersslaan verlaten moest worden, werden de bezittingen der Vereeniging overgebracht naar een zaal in het Paviljoen in de Hout en werd de bewaring er niet beter op. Het was eigenlijk een geluk dat het Kol. Inst. het contract opzegde, want nu moesten er afdoende maatregelen genomen worden. Gelukkig wilde GOETHART medewerken en zo kwam een contract tot stand tussen het Rijksherbarium en de Vereeniging, waarbij het Rijksherbarium de zorg voor de collecties op zich zou nemen. De nodige rekken werden daar nu gemaakt; de vereiste dozen aangeschaft; enkele leden van het personeel plakten de planten op, die nog niet in orde waren gebracht en zo geraakte het herbarium in de toestand waarin het heden nog verkeert. Dit alles ware veel goedkoper te bereiken geweest indien men vroeger was ingegaan op het voorstel, de bezittingen voor lange tijd aan het Rijksherbarium in bruikleen te geven.

Andere schenkingen dan het herb. HEUKELS kwamen er in deze jaren niet, behalve het herb. van wijlen G. A. L. DE GRIENT DREUX, op 1 Maart 1909 geschonken door zijn dochter en een herb. LAURILLARD van ongeveer 500 planten. Wel gingen enkele herbaria voor de Vereeniging verloren, daar het Rijksherbarium na de scheiding zelf een collectie inlandse planten moest aanleggen. LAKO, SCHIPPER en JANSEN & WACHTER verbonden zich bij die gelegenheid, hun herbaria aan het Rijksherbarium af te staan of te legateren.

De Bibliotheek.

Scheen het Kol. Inst. niet veel belangstelling te koesteren voor het herbarium der Vereeniging, des te meer interesse had het voor de bibliotheek. De voortvarende bibliothecaris van het Instituut blaakte van ijver om de aan zijn zorgen toevertrouwde bibliotheken — want er waren meer verenigingen, die hun boekerij naar het Kol. Inst. hadden overgebracht — zo spoedig mogelijk in orde te brengen. Het eerste werk was het maken van een kaartcatalogus, die in de loop van 1914 tot stand kwam. Het Kol. Inst. zou volgens het contract zorgen voor het drukken van een catalogus, want van de vorige uitgave van 1883 was sinds lang geen ex. meer voorradig. Het kreeg daarvoor de beschikking over de fl. 600.—, die het KORTHALS fonds voor dit doel had gegeven en zou de rest bijpassen. Hierbij ontstonden enige moeilijkheden: de kaartcatalogus was ingericht door BLAAUW in groepen, zoals dit bij de botanici gewoonte was, terwijl het Kol. Inst. voor zijn bibliotheek het decimale systeem wenste te gebruiken. Buiten BLAAUW om veranderde nu de bibliothecaris met medeweten van WIJSMAN de indeling. De oorlog maakte het drukken voorlopig onmogelijk; op 2 Maart 1918 erkende het Instituut wel de morele verplichting tot het drukken, maar dit kostte toen al fl. 2200.—, en dat was te veel. De Raad van Beheer zou in 1919 op deze zaak terugkomen. Daar het Kol. Inst. weinig lust had, de catalogus te laten drukken, schoot men niet op; ook niet, omdat WENT van mening was (10 Sept. 1920): „. . dat wij ten opzichte van het Koloniaal Instituut wel heel stil mogen zijn, want tot nu toe heeft de Botanische Vereeniging nog in geen enkel opzicht een dienst bewezen aan dit Kol. Inst. . . . Verder zou ik willen opmerken, dat art. 26 van het contract luidt: deze overeenkomst treedt in werking met het in dienst nemen van het gebouw van het Koloniaal Instituut; daar dit gebouw nog altijd niet in dienst genomen is, bestaat er feitelijk geen overeenkomst en is alles, wat tot nu toe geschied is, pure vriendelijkheid van het Kol. Inst." Op 10 Febr. 1922 verzocht het bestuur der Vereeniging aan het Kol. Inst., de catalogus in Duitsland te laten drukken, daar dit een enorme besparing van kosten geven zou. In April d.a.v. zegde het Kol. Inst. het bestaande contract op, en daarna ontving het bestuur op 2 Juni 1922 een schrijven van het Kol. Inst., dat de drukkosten begroot werden op fl. 900.— en het overschrijven van de kaartcatalogus op fl. 200.—, met het verzoek of de Vereeniging alle kosten voor haar rekening wilde nemen. De Vereeniging heeft toen de zaak zelf ter hand genomen en zo verscheen eindelijk in 1924 de langverwachte catalogus. Tekenend voor de gang van zaken is wel, dat de samenstelling geschiedde door BLAAUW en DE BRACONIER, den bibliothecaris van

het Kol. Inst., het drukken onder toezicht van SCHOUTE en HEUKELS, en dat de beide andere ondertekenaars van het voorbericht er part noch deel aan hebben gehad!

Bij het eindigen van het contract moest ook voor de bibliotheek een goed onderdak gezocht worden. Het bestuur stelde voor haar in het Kol. Inst. te laten; tegen het advies van de Commissie voor de Bibliotheek en het Herbarium, die haar met het herbarium naar Leiden wilde overbrengen. Op de vergadering van 18 Jan. 1925 werd hierover mondeling beslist met 30 stemmen voor het Kol. Inst.; 23 voor Leiden en 16 blanco. Indien toen over deze zaak een schriftelijke stemming mogelijk was geweest, was de uitslag zeker anders uitgevallen. Als compensatie werd besloten, een aantal floristische werken die bij het herbariumwerk nodig zijn, bij het herbarium te Leiden te deponeren.

Het Nederlandsch Kruidkundig Archief.

Voorlopig bleef dit met het Recueil onder dezelfde redactie; op 1 Jan. 1914 werd MAC DONALD te Nijmegen als drukker vervangen door DE WAAL te Groningen. De oorlog deed zijn invloed op de financiën gevoelen, zodat in 1917 overwogen werd, het Recueil te beperken tot 12 vel en het Archief tot 8 vel druks. Dit behoefde gelukkig niet door te gaan, doordat verscheidene laboratoria zich verbonden tot een jaarlijkse subsidie. In deze tijd gevoelden sommigen behoefte aan een nieuw tijdschrift waarin referaten zouden worden opgenomen, te schrijven door daarvoor aan te wijzen personen; verder vacatures, benoemingen, overplaatsingen, kleine mededelingen, enz. Het nieuwe tijdschrift werd echter te duur geacht voor de Vereeniging; daarom vond men het beter, het Ned. Kruidk. Archief te reorganiseren. De vergadering van 28 April 1917 benoemde een commissie, om deze zaak verder te onderzoeken en plannen uit te werken. Ten slotte koesterde men in 1919 het voornemen, elke twee maanden een aflevering te laten verschijnen. De eerste vijf zouden dan referaten, vacatures enz. bevatten; terwijl in de laatste de verslagen der Vereeniging en de mededelingen van de leden zouden worden opgenomen. Dit plan liep op niets uit daar ook de zoölogen overeenkomstige verlangens koesterden. Door gemeenschappelijk overleg kwam nu buiten de Vereeniging om het Vakblad voor Biologen tot stand.

MOLL en SCHOUTE hadden in verband met de reorganisatie van het Ned. Kruidk. Archief daarvoor een aparte redactie bepleit. Dientengevolge benoemde de vergadering van 25 Mei 1918 de leden Mej. COOL, J. HEIMANS en WACHTER, die met den eersten secretaris en den penningmeester der Vereeniging voortaan de redactie op

zich zouden nemen. De statuten werden hiermee in overeenstemming gebracht.

1925—1945. BLOEI.

In deze jaren bloeide de Vereeniging als nooit te voren. Het aantal bezoekers der vergaderingen was groter dan ooit; de beide tijdschriften kwamen uit in een omvang, die de oprichters zich niet hadden durven denken en de Vereeniging, die vroeger vaak om financiële steun had moeten vragen, gaf, vooral sinds op 5 Jan. 1928 de lijfrente van het legaat BRUMUND was vervallen, nu regelmatig zelf subsidies aan verschillende instellingen of verenigingen. Inwendig heerste er rust; kwesties van belang, waarbij de gemoederen in opstand kwamen en de hoofden warm liepen, deden zich niet voor.

Jaarlijks hield men het aantal vergaderingen, dat de statuten voorschrijven, behalve in de laatste oorlogsjaren, toen het gebrek aan sprekers dwong tot het houden van slechts twee bijeenkomsten. Op de eerste daarvan, de jaarvergadering, worden eerst de huishoudelijke aangelegenheden afgedaan, zoals het jaarverslag van den eersten secretaris en die der secretarissen van de Commissies, het financiëel overzicht van den penningmeester, de stemmingen voor bestuursfuncties en hield enkele jaren de voorzitter zijn jaarrede, waarna meestal na de pauze de wetenschappelijke mededelingen aan de beurt komen. Die vormen ook de hoofdschotel der andere vergaderingen, waarop slechts als dit noodzakelijk is, onderwerpen van andere aard, zoals een reglementsherziening of een of ander contract, aan de orde gesteld worden. De wetenschappelijke mededelingen geven een goed beeld, hoe intens de leden werken op allerlei gebied van de botanie: in de eerste plaats wel physiologie: groeistoffen, protoplasma, phototropie, voedseltransport, polariteit, ademhaling, stofwisseling, kieming, enz. Minder vaak komen morphologie en anatomie aan de beurt, en de systematiek van tropische gewassen. Zelden kreeg men in de laatste jaren iets te horen uit de genetica of de cytologie; wel soms interessante reisbeschrijvingen. Ook kwamen verschillende malen onderwerpen uit de toegepaste botanie ter sprake, en werd een symposion (o.a. over groeistoffen en over erfelijkheidsleer) gehouden, terwijl af en toe in een of ander laboratorium vergaderd werd, waarvan dan de staf mededelingen deed of demonstraties hield over het werk, dat daar verricht werd.

Enkele malen werden de statuten gewijzigd, maar op ondergeschikte punten; meestal, wanneer er een nieuwe commissie was gevormd. Op 27 Febr. 1927 richtte de Commissie voor het Floristisch Onderzoek van Nederland een subcommissie op voor het

Onderzoek van de Zuiderzee en omgeving. Feitelijk was dit reeds te laat, want de drooglegging was al geruime tijd aan de gang. Toch hebben de leden dier subcommissie met hun medewerkers reeds vele gegevens voor het nageslacht vastgelegd. Op diezelfde 27e Febr. kwam eveneens tot stand de Commissie voor de Bescherming der Wilde Flora, waarvan de oprichting geen overbodige weelde genoemd mocht worden, gezien het feit, dat de steeds toenemende zucht tot ontginning heel wat merkwaardige terreinen voor immer had bedorven en bijzondere associaties als ook de groeiplaatsen van tal van zeldzame planten bedreigde. Op 1 Febr. 1931 volgde de Commissie voor de Phytopathologie, waardoor de Phytopathologen in de Vereeniging konden blijven en als laatste verscheen op 29 Sept. 1934 de Commissie voor de Biosociologie en het Veenonderzoek van Nederland. Reeds op 23 Dec. 1932 was door enkele leden verzocht, een „dag" te organiseren voor de phytosociologie en palaeobotanie van het holoceen, welke „dag" op 26 Nov. 1933 werd gehouden. Met de drie bestaande Commissies: die voor de redactie van het Recueil; die voor de redactie van het Ned. Kruidk. Archief en die voor de Bibliotheek en het Herbarium bleken ze alle gezonde kinderen van een gezonde moeder, die slechts één dood-geboren kindje ter wereld bracht: de Commissie voor het Floristisch Onderzoek der Nederlandsche Koloniën. Deze was opgericht als gevolg van de besprekingen met het Kol. Instituut in 1912; heeft echter nooit een begin met haar werkzaamheden gemaakt en verdween in alle stilte op 3 April 1918.

De statuten van 1909 kenden eindelijk ook ereleden: „Ereleden zijn zij, die op voorstel van het Bestuur, met minstens $^2/_3$ van de stemmen der aanwezige leden, op een Ledenvergadering benoemd worden". Later werd achter het woord „Bestuur" nog ingevoegd: „of van minstens 20 leden". Het duurde tot 28 Mei 1921 eer een erelid benoemd werd, en wel Prof. MOLL. Toen bij de statutenwijziging van 1924 de Raad van Directeuren van het fonds der Ned. Bot. Ver. werd opgeheven, besloot men Mevr. A. WEBER-VAN BOSSE, het enig overgebleven lid van die Raad tot erelid te benoemen: een hoffelijk gebaar jegens een algologe van wereldreputatie. Later volgden nog HEUKELS, VUYCK, WENT, SCHOUTE en WEEVERS, waarvan alleen de laatste ons nog is gespaard. Uit deze benoemingen blijkt wel, dat het zeer vaag geredigeerde artikel in de statuten aldus geïnterpreteerd wordt, dat de voorgedragen persoon lid der Vereeniging moet zijn, en zich voor de Vereeniging bijzonder verdienstelijk gemaakt moet hebben. Uit dien hoofde kon dan ook het voorstel, Prof. SCHROETER bij zijn 70e verjaardag het erelidmaatschap aan te bieden, niet het benodigde aantal stemmen behalen.

Prof. Dr J. C. SCHOUTE

Prof. Dr TH. WEEVERS

Bij dezelfde statutenwijziging in 1909 verdwenen de Buitengewone Leden. Door de tijdsomstandigheden werd het voor enkele jonge leden bezwaarlijk de contributie van fl. 10.— te betalen. In 1934 gingen dan ook stemmen op, een lagere contributie vast te stellen voor „crisis-botanici". Het bestuur werd toen gemachtigd elk geval nader te beschouwen. Een tweede punt van overweging was het feit dat zoveel studenten belangstelling hebben zowel voor botanie als voor zoölogie, wat leidde tot een „gecombineerd lidmaatschap" van de Ned. Dierk. Ver. en de Ned. Bot. Ver.

Ter opluistering van de jaarvergadering hield de Voorzitter sinds 1938 een „jaarrede". Dat jaar sprak WEEVERS over: „De betekenis van Natuurreservaten voor de botanische wetenschap". Hij wees er op, dat de oecologen uitgestrekte terreinen nodig hebben voor problemen, die niet in het laboratorium opgelost kunnen worden; hoe de plantensociologen en systematici de reservaten niet kunnen ontberen evenmin als zij, die zich met pollenanalyse bezig houden. Zijn de geschikte terreinen eenmaal verdwenen, dan is dit verlies onherstelbaar: het is niet mogelijk, een natuurreservaat kunstmatig te scheppen. In 1939 koos dezelfde voorzitter tot onderwerp: „De plaats van de botanicus-bioloog in de Maatschappij", een actueel onderwerp in verband met de economische crisis. In deze rede werd de taak van den bioloog nagegaan: 1°. het verrichten van zuiver wetenschappelijk biologisch werk; 2°. het verrichten van wetenschappelijk biologisch werk met het oog op de practijk; 3°. het geven van onderwijs in de biologische wetenschappen. Bij zijn aftreden als voorzitter in 1940 gaf WEEVERS: „Een terugblik op het leven der Nederlandsche Botanische Vereeniging in de laatste 35 jaar". Zijn opvolger KONINGSBERGER betitelde in 1941 zijn toespraak: „Van Scilla in Charybdis". De omstandigheden droegen er het hunne toe bij, dat deze rede over het algemeen van een mineurstemming blijk gaf en een sombere toekomst profeteerde, als ons land financiëel uitgeput zou zijn. Een waarschuwend voorbeeld beleefde men in het begin der 19e eeuw, toen er geen geld beschikbaar bleek voor experimenteel onderzoek en zag men in 1941 reeds in landen, die langer dan wij onder de crisis geleden hadden: het toegepast onderzoek blijft in stand, ook wanneer het wetenschappelijk werk wordt stopgezet. Toch was telkens gebleken dat het toegepast onderzoek niet alleen op zich zelf kon blijven bestaan. Het is dringend noodzakelijk, dat de biologen meer bekendheid geven aan hun arbeid, en in dit opzicht kan de Vereeniging nuttig werk verrichten.

Het is zeer te betreuren, dat de oorlogsomstandigheden in de volgende jaren het houden van een jaarrede verhinderden.

De financiële toestand der Vereeniging liet zich steeds gunstig aanzien. Natuurlijk had de oorlog van 1914—1918 en de daarop gevolgde crisis een geweldige invloed op de staat der fondsen, die soms een bedenkelijke daling vertoonden. Dank zij het zuinig en doeltreffend beheer van de penningmeesters, die zelfs ook bij een gunstige toestand verplicht meenden te zijn, hun waarschuwend geluid te laten horen, gelukte het de fondsen der Vereeniging weer op peil te krijgen. In 1916 werd het „SURINGAR fonds" dat fl. 897.38 bedroeg en bestemd was voor de uitgave van het vierde deel van de Prodromus, opgenomen in het Vrije fonds der Vereeniging. Daar andere verenigingen, die zich bezig houden met het onderzoek van de Zuiderzee en omgeving, steun kregen van Regeringswege, en de Vereeniging voor haar werk in dit opzicht geen bijdrage kon verkrijgen, stemde het tot dankbaarheid, dat in 1928 de Stichting Landbouw-Export-Bureau-fonds een schenking van fl. 500.— deed voor de inrichting van het archief en het drukken van kaarten voor de Zuiderzee-Commissie; terwijl in het zelfde jaar fl. 600.— uit de rente van het KORTHALS fonds gegeven werd ten bate van de uitgaven der Vereeniging. Dit hield verband met een extra nummer van het Recueil, verschenen 16 Febr. 1928 bij de 80e verjaardag van HUGO DE VRIES. Uit de rente van datzelfde fonds kreeg de Vereeniging in 1940 een subsidie van fl. 300.— ter bestrijding der voorlopige kosten van de plannen voor de Flora Neerlandica. Aan de andere kant verleende de Vereeniging verschillende bijdragen aan de Ver. tot Behoud van Natuurmonumenten, het laboratorium WILLIE COMMELIN-SCHOLTEN, aan nog enkele andere en maakte ze de oprichting van het Biologisch Station te Wijster mogelijk.

Het herbarium werd, sedert het weer in Leiden was teruggekeerd, drukker gebruikt dan voorheen, terwijl de schrijvers der Flora Neerlandica het materiaal van de desbetreffende families revideren. Slechts twee schenkingen van enig belang mocht het in deze jaren verwerven: in Dec. 1926 schonk de directeur van het Kol. Inst. de inlandse planten, die zich in het Kol. Inst. bevonden, te weten het herb. VAN EEDEN (waarin het herb. HERMAN ALBARDA) en het herb. VAN ITERSON; terwijl JAN G. SLOFF in 1943 zijn herbarium aan de Vereeniging afstond, dat terstond naar Leiden werd vervoerd en zo voor ons behouden bleef, toen zijn woning door de Moffen werd leeggehaald. De HH. LAM en HENRARD laten voortdurend hun waakzaam oog over de collecties der Vereeniging gaan. Na de dood van Prof. THELLUNG te Zürich werden pogingen in het werk gesteld, diens herbarium en bibliotheek voor de Vereeniging aan te kopen, waarvoor een belangstellend lid een renteloos voorschot van

fl. 10.000.— beschikbaar stelde. Toen echter de aankoop zijn beslag zou krijgen zag Mevr. THELLUNG van de verkoop af.

De herbariumprijsvraag werd in 1932 opnieuw uitgeschreven. De jury, bestaande uit P. JANSEN, KLOOS en WACHTER kreeg 5 inzendingen te beoordelen; in 1935 waren er 11 en in 1937 een zestal.

De bibliotheek bevindt zich in goede staat, dank zij de zorgen van Mej. VAN DEN HEUVEL RIJNDERS van het Koloniaal Instituut en den heer VAN DER HEE van het Rijksherbarium. Een mooie aanwinst viel te boeken in 1932, toen voor fl. 500.— belangrijke werken en tijdschriften konden worden aangekocht uit de bibliotheek van VUYCK. In 1935 schonk Mevr. W. VAN DIEREN-MUSLY tal van boeken en brochures die haar overleden echtgenoot gebruikt had bij het schrijven van zijn proefschrift. Als laatste schenking valt te vermelden de bibliotheek van JAN G. SLOFF in 1943. Kort na het uitbreken van de oorlog werd de mogelijkheid overwogen de bibliotheek uit het Koloniaal Instituut te verwijderen en over te brengen naar een plaats waar zij minder gevaar liep, evenals de Ned. Entomologische Vereeniging dit had gedaan. De Commissie voor de Bibliotheek en het Herbarium adviseerde een overbrenging naar Leiden, maar het plan stuitte af op de onmogelijkheid in die tijd in het Rijksherbarium voldoende ruimte vrij te kunnen maken. Enige tijd daarna namen de bezetters een groot gedeelte van het gebouw van het Kol. Inst. in gebruik, en moest de uitlening van boeken tijdelijk worden gestaakt. Erger werd de toestand tegen het eind van 1944, toen het Kol. Inst. in een vesting werd herschapen, en men voor onze boekerij kon spreken van een periculum in mora. Onmiddellijke maatregelen waren een dringende noodzakelijkheid, en dat in een tijd, waarin door de spoorwegstaking geen vergaderingen mogelijk waren, brieven soms twee weken en langer onderweg bleven en van goederenvervoer geen sprake was! Prof. STOMPS heeft toen aan de Vereeniging de niet genoeg te waarderen dienst bewezen, bijna alle in het Kol. Inst. aanwezige boeken in de Hortus te doen bewaren. Slechts de zeldzame werken in de kluis van het Kol. Inst. en de aanwinsten over 1944, die nog niet gecatalogiseerd waren, bleven achter, benevens het fonds van de uitgaven der Vereeniging.

Hierdoor ontstond voor het Kol. Inst. een nieuwe toestand: de afwezigheid van de boekenvoorraad en de ontheffing van een groot deel van het beheer. Van deze omstandigheid maakte het Kol. Inst. gebruik om de vraag onder de ogen te zien, of het nuttig en gewenst was het contract van 1925 te bestendigen. Zwaar woog o.a. de personeelsbehoefte. Het Kol. Inst. achtte „het onder de huidige omstandigheden niet aanvaardbaar, dat Mej. B. VAN DEN HEUVEL RIJNDERS zich niet ten volle van haar taak bij de Centrale Boekerij

kan kwijten en ook haar aandacht moet schenken aan een zeer speciale aangelegenheid buiten haar normale werkkring vallende". De algemene secretaris van het Kol. Inst. was bovendien van mening, dat de bibliotheek der Ned. Bot. Vereeniging „hoegenaamd niets met die van het Kol. Inst. te maken heeft". Het bestaande contract werd dan ook door het Instituut opgezegd. Het gevolg was, dat aan Prof. LAM gevraagd werd, of hij nu de gehele bibliotheek in de onder zijn beheer staande instelling zou kunnen onderbrengen; en gelukkig zag hij daarvoor nu wel de gelegenheid. Aldus werd in September 1945, toen de hervatting der colleges in Amsterdam een langer verblijf der boeken in de Hortus onmogelijk maakte, begonnen met het overbrengen der boekerij naar het Rijksherbarium. Aan een ongewenste toestand is thans een einde gekomen.

Het Archief der Vereeniging kreeg in 1937 een vaste verblijfplaats in het Rijksherbarium. Dit was nodig geworden door de periodieke wisseling van eersten secretaris. In 1942 schonk Mevr. M. SCHOUTE-NOORDHOFF de correspondentie over verenigingszaken van wijlen haar echtgenoot gedurende de jaren, dat hij lid was der Vereeniging. Deze schenking wordt als „Archief SCHOUTE" afzonderlijk bewaard.

De beide tijdschriften legden door hun toenemende omvang getuigenis af van de bloei der Vereeniging; door de tijdsomstandigheden wisselden zij nog al eens van drukker: DE WAAL, OOSTHOEK, DE BUSSY, MULDER en Zoon, KOCH & KNUTTEL. In 1924 gingen stemmen op, om Archief en Recueil tot één tijdschrift te verenigen, hoofdzakelijk omdat het Archief zoveel minder in het buitenland komt dan het Recueil. Het voorstel werd met een grote meerderheid van stemmen verworpen, o.a. omdat het zeer te betreuren zou zijn indien beide tijdschriften, die een goede naam in het buitenland hebben, zouden moeten verdwijnen en plaats maken voor een nieuw, dat eerst weer zou moeten inburgeren. Aan de bezwaren der voorstellers kwam men tegemoet door te bepalen, dat ook in het Ned. Kruidk. Archief artikelen in vreemde talen kunnen worden geplaatst. Hiervan is een enkele maal gebruik gemaakt, terwijl ook résumé's in een vreemde taal achter enkele artikelen een plaats vonden.

Een zeer bijzondere avond was die van 1 Sept. 1935, toen de Vereeniging de gastvrouw was voor de meer dan 900 leden van het zesde Int. Bot. Congres, dat van 2—7 Sept. te Amsterdam bijeenkwam. Zestien botanici van grote bekendheid aanvaardden toen het Correspondeerend Lidmaatschap; betrekkingen tussen de Nederlandse botanici en buitenlandse vakgenoten werden versterkt of aangeknoopt. Dit zou de Vereeniging zeker ten goede gekomen zijn, als sindsdien de internationale betrekkingen min of meer normaal waren gebleven.

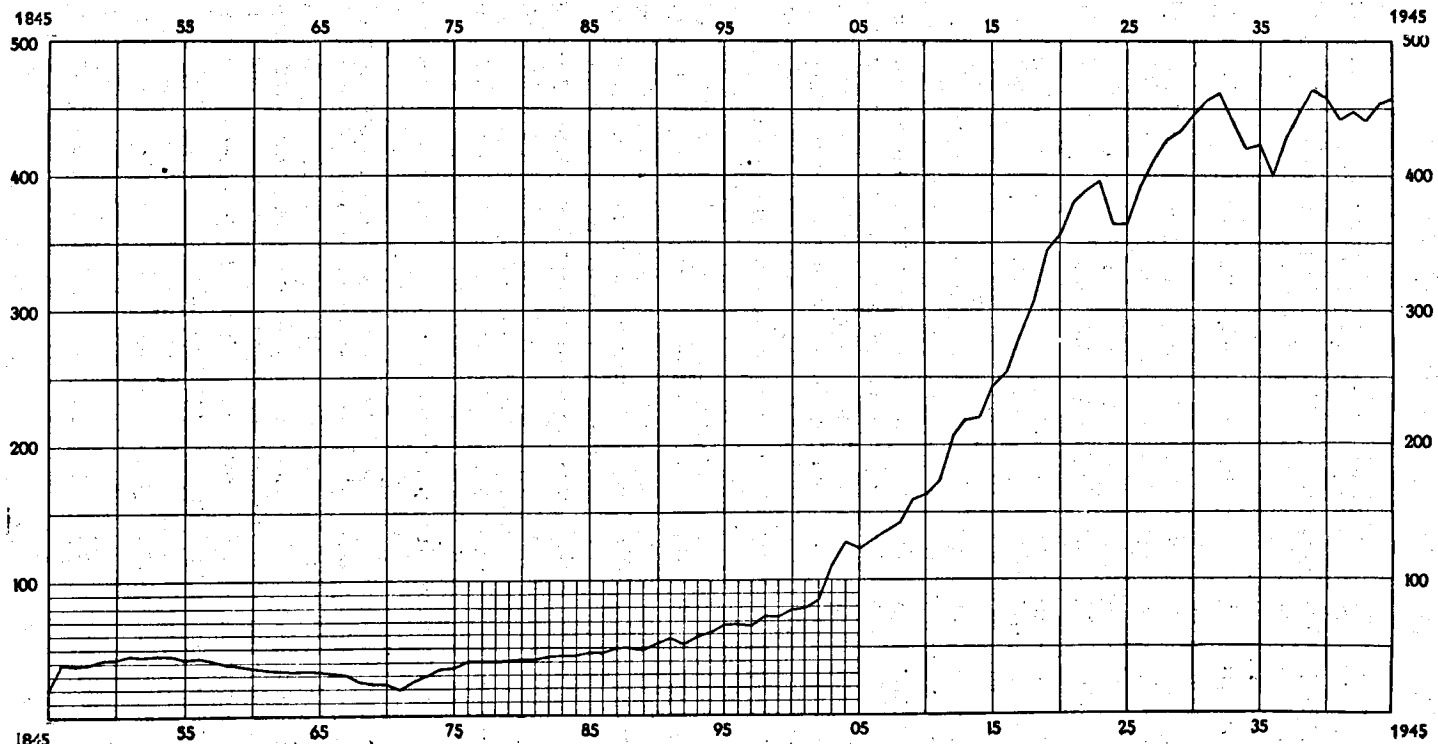

Ledental van 1845—1945.

In 1930 kwam de oprichting tot stand van „het Instituut voor het Vegetatie-Onderzoek van Nederland", dat het werk der Plantenkaartjes voortzette, begonnen door GOETHART en JONGMANS, die hun rechten en bezittingen aan het Instituut overdroegen. Hoewel het Instituut officiëel buiten de Vereeniging staat, mag het toch hier wel vermeld worden, daar het verrichte werk ten nauwste samenhangt met het streven der floristen in de Vereeniging en JAN G. SLOFF de vertegenwoordiging van het bestuur der Vereeniging in het Instituut op zich heeft genomen, en de Vereeniging het Instituut regelmatig subsidiëert.

Het honderdste levensjaar der Vereeniging bracht ons de Meidagen waarin de volledige bevrijding van ons land en de totale ineenstorting van het rijk der gehate overweldigers met hun satellieten. Helaas te laat voor het Jubileum; de Vereeniging moest de 15e Augustus laten voorbijgaan zonder enige plechtigheid of festiviteit. Doch dit is van weinig betekenis vergeleken bij de omstandigheid dat we nu weer leven in een vrij land, waar het vrije woord weer gesproken mag worden. Tot grote dankbaarheid stemt het dat de Vereeniging geen materiële schade geleden heeft; al werpen droefenis en onzekerheid een donker waas over deze dankbaarheid. Wij rouwen over enkele leden, die door de oorlogsomstandigheden direct of indirect het leven verloren hebben. Van de vier leden, die door de overweldigers gedwongen werden per 1 November 1941 de Vereeniging te verlaten, zijn alleen D. DRESDEN en J. HEIMANS teruggekeerd. Op dit ogenblik is nog weinig bekend over de leden uit Indië, waarmee wij enkele jaren niet het minste contact hadden, maar het ziet er naar uit dat onder hen grote verliezen te betreuren zullen zijn. Over de financiële toestand der Vereeniging valt niets met zekerheid te zeggen, al is te voorzien dat de plannen der Regering tot sanering van 's Lands geldmiddelen ook van onze Vereeniging een groot offer zullen vragen.

Maar toch zien wij de toekomst niet somber in en twijfelen niet of onder de leden zullen er velen zijn die de Vereeniging blijvend zullen steunen. Er is weer een ideaal: goed te maken wat de niemand en niets ontziende Hunnen, die het Recht met de voeten traden en alles beslisten met de macht van het brute geweld, in ons land hebben beschadigd of vernietigd. Daartoe kan en moet de Vereeniging meewerken, evenals de leden individueel. Door aller samenwerking zal de Vereeniging zonder twijfel weer spoedig haar oude, centrale plaats in het botanische leven van Nederland kunnen innemen en blijven een vereniging, waarin botanici van de meest uiteenlopende richtingen harmonisch samenkomen en daarin een opwekking vinden tot groter activiteit. W. H. WACHTER.